

III. Analytická časť

- Zhodnotenie súčasného stavu a určenie problémov, potrieb, ohrození

III. A Aktuálny súčasný stav zachovania *lokality* a jej ochranné pásmo

III. A1.1 Lokalita

V rámci územia *lokality* SD ako celku nedošlo od jej zapísania do Zoznamu SD (1993) k zásadnejším zmenám v zachovaní jej autenticity a integrity. Za nepriaznivé v integrite územia je možno označiť zmenu vzhľadu hradného kopca, ktorý značne zarástol krovínami, čo je však odstrániteľné.

Hradný kopec, pôvodne poľnohospodársky využívaný na pestovanie poľnohospodárskych plodín a pasienky, t. č. vykazuje nedostatky. Súčasný prenajímateľ pozemkov od Slovenského

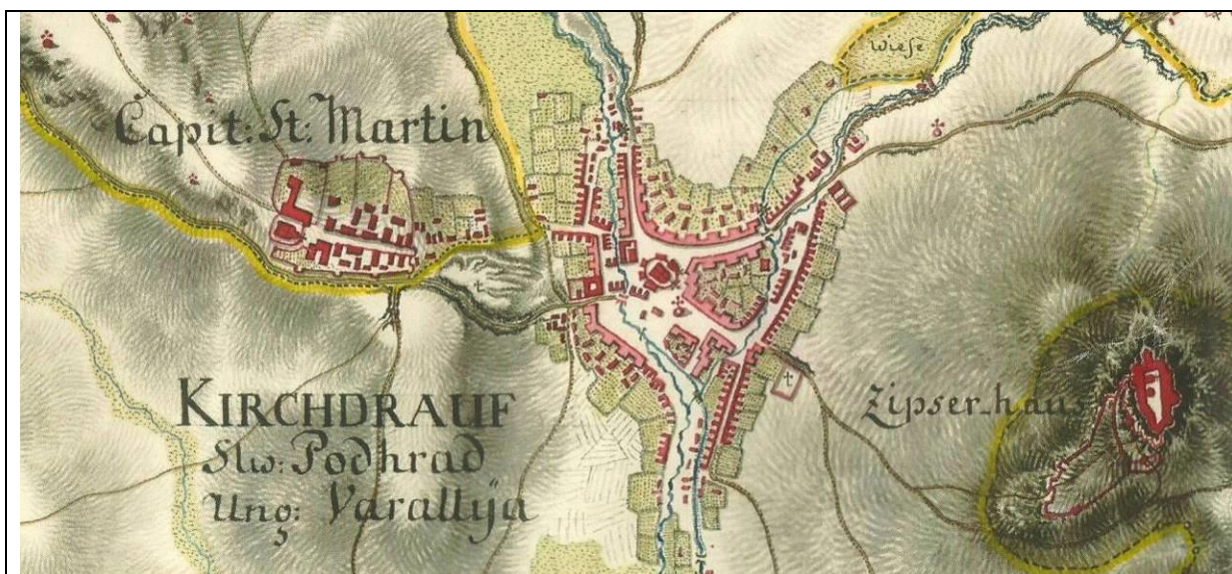
pozemkového fondu nevykonáva hospodársku činnosť na území v súlade s adekvátnym využitím (podmienkami zmluvy), čo spôsobilo prerastenie kríkov a náletovej zelene v bezprostrednom okolí hradu na hradnom kopci, vrátane spodných častí murovaného opevnenia. Taktiež lúky nie sú kosené, ani sa na nich nepasie dobytok. Z dôvodu väčších dotácií štátu na iné plodiny zaniká pestovanie tradičných plodín (napr. zemiakov).

Problémové je v minulosti začaté pestovanie rýchlorastúcich vrb na ornej pôde. Dochádza tým k výraznej zmene siluety hradu a k zmene skladby hradu zo všetkých strán, ako aj k zmene skladby a výšky porastov.

Vizuálne nevhodný bol aj umelý zásah vytvorením kamenného geoglyfu pod hradom na lúkach s obmedzenou dobou trvania.

Zásadnou je otázka neustáleho predlžovania povolenia ťažby travertínu v lokalite Drevení, kde sa v pohľadoch prejavuje v bielych plochách naďalej nepriaznivý deštrukčný proces ťažby.

Všetky tieto nepriaznivé procesy sú vratné, ale pre zlepšenie stavu je potrebné sa zamerať na ich elimináciu.

Historické vojenské mapovanie **Spišského Podhradia s okolím** (podrobné mapovanie zálohovaného územia z r. 1769, Kriegsarchiv Wien).

Spišský hrad v svojej štruktúre palácových stavieb hradného jadra, s románskym, stredným a spodným predhradím, vymedzenými systémom opevnenia a priekop, so vstupnými bránami, ako aj s hradným bralom a hradným kopcom ostal autenticky zachovaný. Nepodarilo sa odstrániť stavby dočasného zariadenia (drevostavby) na strednom nádvorí, ktoré slúžia ako zázemie pre návštevníkov, ako aj vonkajšie sedenia zariadení prevádzok občerstvenia, ktoré priestor vstupu v hrade znehodnocujú a ktorých plocha sa každoročne rozširuje. Je potrebné toto riešiť adekvátnym spôsobom, rešpektujúcim priestor vstupu do hradu, a súčasne pokryť potreby návštevníkov na dostatočnej úrovni.

V r. 2012 došlo k výraznému zhoršeniu stavu skalného podlažia, spôsobené enormným snehom, zrážkovou vodou a zaťažením brala zeminou, sprevádzané zosuvmi na strednom nádvorí. Prejavilo sa to vznikom zväčšujúceho sa krátera, ktorý vyvolal potrebou rozobratia východnej steny staršej delovej bašty.

Zeleň a nádvorie hradu

Intravilán hradu, ktorý bol pôvodne bez zelene (okrem spodného nádvorie), je v súčasnosti zatravnovaný. Na vrchnom nádvorí je zeleň kosená iba občasne, pretože väčšina hradného jadra je pre verejnosť neprístupná. V zostávajúcej časti je trávnatá zeleň kosená pravidelne. V románskom predhradí dochádza k splavovaniu zeminy a drobných kamenných stavebných sutí vplyvom neodvedenia dažďových vôd. Tie predstavujú v rámci vrchnej časti hradu zásadný problém aj pre jednotlivé objekty.

Od 80-tych rokov prebiehal na **Spišskom hrade** systematický pamiatkový výskum a následne aj obnova opevnenia, nádvorí a západných palácov hradného jadra, ktorá skončila na zač. 90-tych rokov 20. stor. obnovou centrálnej kruhovej obrannej veže na hornom nádvorí. Odvtedy obnova objektov, ani archeologických nálezísk nepokračovala. V r. 2007 bol hrad digitálne zameraný (polohopis, výškopis), vrátane palácových stavieb hradného jadra. Zrealizovaný bol komplexný architektonicko-historický výskum 2007 - 2008, ktorý synteticky zhrnul výsledky čiastkových výskumov objektov a nádvorí, realizovaných v 80-tych rokoch 20. stor., ale najmä stanovil *metodiku a požiadavky na obnovu* doteraz nedotknutých častí hradu (hradné jadro - románsky palác, východné paláce, románske predhradie a stredné nádvorie). Tie slúžili pre správcu hradu - SNM pre vyhlásenie architektonickej súťaže návrhov riešenia obnovy hradu v r. 2010. Víťaz súťaže spracoval

štúdiu koncepcie obnovy hradu, etapizáciu obnovy hradu a realizačný projekt pre 1.etapu obnovy, na ktorú bolo v r. 2011 vydané stavebné povolenie. Obnova však dodnes nebola začatá pre absenciu finančných prostriedkov. Dlhotrvajúce dočasné opatrenia (výdrevy) na zabezpečenie zachovania ohrozených častí hradu, ako aj potreba ich opätovnej výmeny z dôvodu odhnitia (výmena podchytenia klenby románskeho paláca), nie sú postačujúce a stav objektov sa zhoršuje.

Výrazným problémom sú aj neodvedené dažďové vody na hrade, ktoré atakujú murivá, a hlavne prízemné a suterénne priestory. Ich vplyvom došlo už aj k viacerým deštrukciám, a to v prípade klenby najstaršej kruhovej obytnej veže z 12. stor., prestavanej na cisternu v 16. stor. (2014), k postupnému úbytku častí murív východných palácov (každoročne, najmä po zimnom období) a k prieniku vôd do prízemí románskeho paláca.

Vody v kombinácii so sekundárnymi násypmi predstavujú ohrozenie aj pre samotný systém opevnenia hradu. Najhorší stav bol zistený v prípade opevnenia rekonštruovaného po jeho zrútení v r. 2000 na spodnom nádvorí v severozápadnej časti a v severozápadnom nároží románskeho paláca (deštrukcia po zásahu bleskom).

Travertínové skalné bralo s jaskynným systémom predstavujú nestabilné podlažie, ktoré je dlhodobo monitorované¹. K posunom dochádza na viacerých monitorovaných častiach, a následky sa prejavujú aj na stave murív s nimi súvisiacich. V závere roka 2013 bolo torzo priečneho múru východne od prepadnutého podlažia, určeného statickým posudkom² k zbúraní, postupne rozobraté. V prípade delovej bašty v strednej časti stredného nádvorja došlo prepadnutiu podlažia (2012), a stav sa naďalej zhoršuje. Správca objektu hradu - SNM neustále provizórne zabezpečuje aktuálny stav, aby zamedzil deštruovaniu murív. Opatrenia však nie sú dostatočne účinné, preto je potrebné urgentne realizovať pripravený projekt obnovy hradu. Každoročne sú aktualizované posudky zhoršujúceho sa stavu hradu a jeho podlažia³.

¹ Projekt UK Bratislava, Katedra inžinierskej geológie

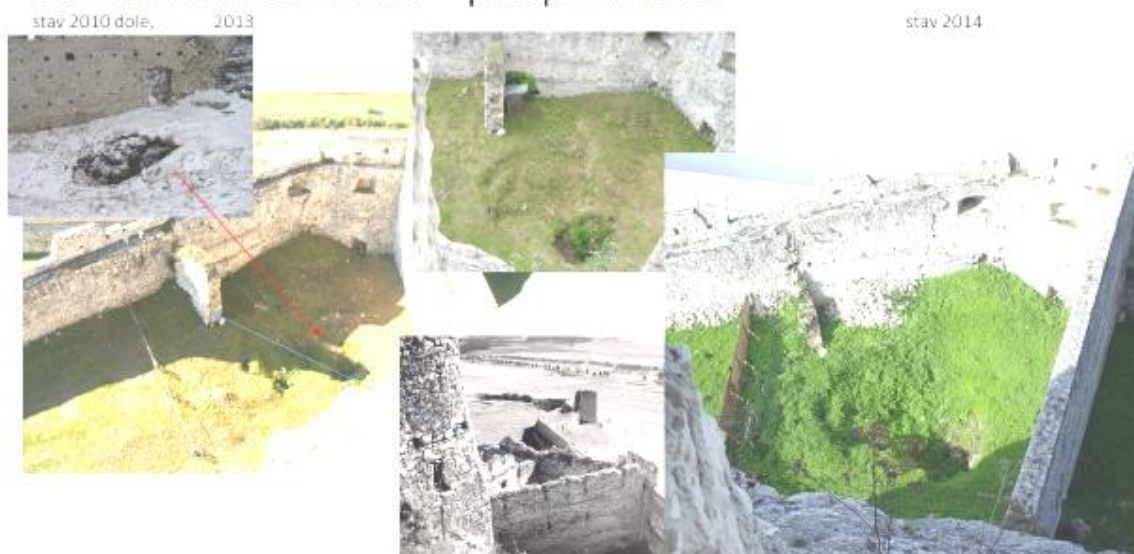
² Statický posudok – havarijne porušený priečny múr opevnenia na strednom nádvorí hradu, autor: Ing. Jozef Zavacký, EUR ING Trenčín 06.2013

³ Spracovanie:

Odborného posudku na haváriu podlažia v NKP – Spišský hrad – stredné nádvorie, autori: Doc. RNDr. Ján Vlčko, CSc., Ing. Jozef Zavacký na posúdenie vzniknutého stavu, s návrhom ďalšieho riešenia a prijatia opatrení, 05.2013

Odborného statického posudku – statické posúdenie stavu konštrukcií – monitoring (aktualizácia), autor: Ing. Jozef Zavacký, Trenčín 06.2014 – 07.2014

Stredné nádvorie – prepadlisko

Od r. 2011 prebieha každoročne aj monitoring stavebno-technického stavu, kedy sú vyhodnocované zmeny stavu zachovania jednotlivých objektov hradu.

Na základe neho je možné konštatovať, že súčasný stav objektov **predstavuje ohrozenie** v prípade:

- **románskeho paláca**, kde pri nerealizovaní stavebného zásahu hrozí deštrukcia z dôvodov statickej narušenosti stien, chýbajúcich vodorovných stužujúcich konštrukcií, dlhodobého otvorenia sond (od 80-tych rokov 20. stor.), ako aj rozpadávajúcej sa koruny obvodových múrov a klenieb 1. NP, ktorých drevená výdrevá už neplní svoju funkciu! Na konci r. 2014 muselo dôjsť k jej zosilneniu a dočasnému prekrytiu klenby, aby bola odvedená dažďová voda⁴ a zamedzilo sa deštrukcii.

⁴ Statické zaistenie a realizácia dočasného prestrešenia 1. NP románskeho paláca NKP Spišský hrad.

Realizácia: 11. 2014 – 03. 2015

románsky palác

stav 2014 - prízemie

– **západné paláce a kaplnka** – havarijný stav elektroinštalácie z dôvodu pretekania vody z podláh terás a jej zatekania cez klenby až do interiéru, stien a klenieb. Následok je v podobe zasolených a degradovaných kamenných článkov pôvodných výplní otvorov (kamenné okenné a dverné ostenia – portály). Z tohto dôvodu aj pri nezačatí stavebných sanačných prác je nutné priestory uzavrieť pre návštevníkov, kvôli ich bezpečnosti.

Kaplnka hradná

stav 2014 zatekajúca voda z terasy západných palácov smerom ku kaplnke, zlý spád

poškodenie, ktoré vzniká v interiéru

Na obe palácové stavby (západné paláce) je spracovaná projektová dokumentácia na realizáciu ich obnovy a majú platné stavebné povolenie.

– **východné paláce** – postupná strata hmoty murív a hroziaca deštrukcia zvislých murív a klenieb, pretože sú atakované poveternostnými vplyvmi. Je potrebné spracovať projektovú prípravu obnovy a následne zabezpečiť ich zachovanie.

Historický stredoveký pôdorys mesta **Spišské Podhradie**, spolu s hradbami obohnanej časti **Pamiatkovej rezervácie Spišská Kapitula** sú dochované v autentickom stave v nebývanej miere.

Spišské Podhradie, Spišská Kapitula, mapovanie stabilného katastra je z roku 1868-69, list sk1710ch

Územie SD – mesta Spišské Podhradie

Základ urbanisticko-architektonickej schémy Spišského Podhradia tvorí vidlica dopravných ciest, vytvárajúca pôdorys mesta obostávaním hlavných komunikácií radovou zástavbou

meštianskych domov. Námestie je rozdelené na dva celky oddelené opevneným farským kostolom na Mariánske námestie s barokovou sochou Immaculaty a severne od kostola sa rozkladá dnes zv. Pálešovo námestie. Svoju úlohu v mestotvornosti dodnes zohrávajú sídlom pretekajúce potoky Lučianka a Margecianka.

Mesto Spišské Podhradie za posledných 20 rokov (od zápisu do zoznamu SD 1993) zaznamenalo výrazné zlepšenie svojho vzhľadu. Došlo nielen k obnove viacerých objektov v PZ, obnoveniu uličných parterov a k návratu obchodov do nich, ale aj k obnove námestí a ulíc. Začatá obnova sakrálnych objektov (židovská synagóga, farský kostol, evanjelický kostol) pomaly napreduje. Zmenil sa celkový vzhľad objektov najmä strešnej roviny a fasád, čo prinieslo aj zlepšenie ich stavebno-technického stavu a záchranu autentických hodnôt.

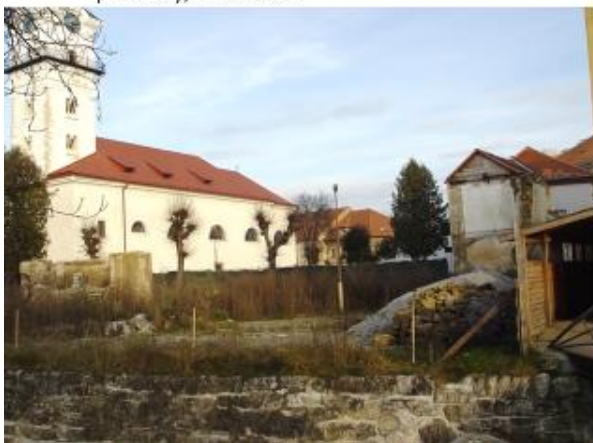

Z dôvodu asanácie niektorých objektov meštianskych domov alebo ich častí na základe ich zlého stavebno-technického stavu v minulom období došlo k vzniku prelúk, k strate častí niektorých dvorových a zadných hospodárskych krídel a samostatných hospodárskych stavieb, ako aj k strate zástavby a opevnenia okolo farského kostola. Napriek tomu, ostali dodnes aj nezastavané preluky (na Palešovom námestí č.14, 15, 33, Hviezdoslavova ul. č. 3) po asanovaných alebo deštruovaných objektoch v radovej uličnej zástavbe.

Niektoré objekty sú vo veľmi zlom stavebno-technickom stave, označovanom za havarijný (Hviezdoslavova ul. č. 3, Nárožný dom Palešovo námestie č. 27, Polyfunkčná budova – na Mariánskom námestí č.1).

Spišské Podhradie

preluky, asanácie

Objekty v zlom stave spôsobujú statické a prevádzkové problémy aj susedným objektom v rámci radovej uličnej zástavby. Týka sa to aj najcennejšej časti pôvodnej stredovekej zástavby okolo farského kostola, ktorá tvorí nosnú časť urbanizmu sídla. Asanované boli 3 meštianske domy (na námestí pri pošte/ Palešovo námestie č. 1, 2, 3), ktoré sa predpokladá nahradiť ich vernou kópiou (pred asanáciou boli zamerané a je spracovaná PD).

Problém predstavujú aj niektoré schátralé domy na Štefánikovej ulici smerom na hrad. V narušenom alebo dezolátnom stave sú prevažne nevyužívané objekty, resp. objekty s nevysporiadanými vlastníckymi vzťahmi.

V posledných rokoch sa podarilo obnoviť pôvodné partery domov aj s ich obchodnou funkciou (s výplňami a výkladcami z 2. pol. 19.- zač. 20. stor.), čím objekty získali späť svoj polyfunkčný charakter. Narušené sú ešte väčšinou utilitárne dvorové krídla domov, ktoré nie sú vždy využívané, resp. sú/boli využívané na hospodárske účely a pri obnove sa kladie dôraz na najhodnotnejšie hlavné uličné krídlo domu, v ktorom je sústredené bývanie. Niektoré tieto objekty si vyžadujú väčšie zásahy,

ako je statické zabezpečenie horizontálnych a vertikálnych konštrukcií. Ostatným -domom mesta prispeje k stabilizácii ich stavu čiastkový zásah, ako je odstránenie vlhkosti, výmena krytiny, oprava omietok, fasád a pod. K odstráneniu vlhkosti v domoch prispeje aj prebiehajúca, resp. pripravovaná obnova mestskej kanalizácie.

Z hľadiska realizovania obnov pamiatkového fondu na území mesta je dôležité plne rešpektovať pamiatkové hodnoty jednotlivých objektov.

Ďalším problémom sú dlhodobo rozostavané novostavby, ako napr. komplex základnej školy na Komenského ul., ktorý v priebehu výstavby stratil opodstatnenie a pre ktorý sa hľadá vhodné využitie. Mesto intenzívne hľadá možnosť ich novej funkcie a revitalizácie.

V posledných rokoch došlo k adekvátnej obnove verejných priestorov (uličný interiér), regulácii potokov, čím sa odstránila hrozba povodňou, a začalo sa aj s výstavbou novej kanalizácie, ktorá predstavovala veľký problém v obnove mesta a samotných objektov.

Zeleň

V mestskom pôdoryse Spišského Podhradia sú situované plochy zelene, ktorej kosťou sú uličné stromoradia, malé parkovo upravené plochy a pobrežná zeleň potokov Lučianka a Margecanka, pretekajúcich územím pamiatkovej zóny. Táto os je doplnená líniovými pásmi trávnikov, solitérnymi stromami, stromovými skupinami, zeleňou cintorína a rodinnými záhradami.

Zeleň v meste vyžaduje obnovu a regeneráciu v súčasnom rozsahu (bez rozširovania), s ktorou sa už začalo v prípade plochy okolo sochy Immaculaty na Mariánskom námestí.

Mobiliárové vybavenie, hnutel'né NKP

Čiastočne boli reštaurované a súčasťou mobiliáru Farského kostola v Spišskom Podhradí. Jedná sa o živý objekt s pravidelnými bohoslužbami.

Väčšiu pozornosť si však vyžadujú mobiliäre ostatných kostolov na území mesta, na ktorých neprebehli v posledných rokoch žiadne reštaurátorské ani konzervátorské zásahy. Ich poškodenie je spôsobené prevažne vlhnutím, napadnutím drevokazným hmyzom, ako aj neodbornými zásahmi v minulosti a premaľbami. Jedná sa najmä o kostoly, kde je náboženská obec nezastúpená dostatočným počtom farníkov a tým objekty nie sú využívané (židovská synagóga), resp. využívané len občasne (evanjelický kostol).

Židovská synagóga je po dlhotrvajúcej obnove pripravená na kultúrne využitie mestom. Od ukončenia jej obnovy sa tak však nedeje, a keďže nie je prevádzaná údržba, objekt začína postupne opäť chátrať.

Evanjelický kostol je využívaný len občasne a potrebuje ako udržiavacie práce, tak aj obnovu exteriéru a interiéru, problém je však so stálym využitím.

Pamiatková rezervácia (PR) Spišská Kapitula

Prvotný základ fortifikácie Spišskej Kapituly tvoril hradobný okruh okolo Kostola sv. Martina s cintorínom a prepoštským palácom (14. stor.), so staršími kaplnkami sv. Ondreja a P. Márie. Do areálu sa vstupovalo bránou na západnej strane od Pažice zo smeru od Levoče. V 17. stor. došlo k opevneniu celého zvyšného areálu Spišskej Kapituly - uličky, tvorenej kanonickými domami a príslušnými záhradami, s hospodárskymi stavbami (sýpky), ktoré boli uzavreté od ulice parcelačnými múrmi so vstupnými bránami, vytvárajúcimi po oboch stranách uličky domoradie.

V 18. stor. došlo so vznikom biskupstva k výraznej zmene vnútorného usporiadania, ako aj prestavbe ako objektov, tak aj intravilánu pôvodne samostatného sídla. V takomto stave sa zachovala urbanistická štruktúra dodnes.

Pre **Spišskú Kapitulu** bol rozhodujúci návrat majetku Rímskokatolíckej cirkvi po r. 1989. Vtedy sa začalo s obnovou biskupského paláca, objektu seminára, ktorému sa vrátil jeho pôvodný účel – kňazský seminár, pokračovalo sa výmenou šindľových striech na katedrále a obnovou viacerých kanónií, do ktorých sa vrátil život. Ich dlhodobé nevyužívanie pred r. 1989 sa odrazilo na ich značne zhoršenom stavebno-technickom stave.

S komplexnou obnovou samotnej **Katedrály sv. Martina** sa začalo po takmer 100 rokoch od predchádzajúcej obnovy na zač. 20. stor.. Samotnej obnove predchádzal architektonicko-historický výskum celého objektu, ktorý bol realizovaný v r. 2005 – 2006 a na ktorý nadväzoval výskum archeologický v interiéri objektu. Na základe výskumu, po precíznej projektovej príprave, sa pristúpilo k rekonštrukcii elektroinštalácie a osvetlenia v celej katedrále, k reštaurátorskej obnove presbytéria, knižnice a westwerku na poschodí. T. č. prebieha obnova exteriéru Kaplnky Zápoľských a interiéru južnej sakristie (depozitu). Pripravuje sa obnova severnej prístavby – archívu hodnoverného miesta. Okrem toho bolo zreštaurovaných viacero súčastí mobiliáru, ako sú bočné oltáre, barokové lavice, zreštaurovaná bola aj nástenná maľba *Korunovania Karola Róberta z Anjou* a súčasne s obnovou exteriéru došlo aj k reštaurovaniu vitráží okien z 19. stor.

V **Katedrále sv. Martina**, okrem oltárov a barokových lavíc z lodí, bolo ukončené aj reštaurovanie mobiliáru knižnice, ktorej bola obnovou prinavrátená pôvodná veľkosť na 1. poschodí katedrály a v súčasnosti prebieha reštaurovanie zabudovaného mobiliárového vybavenia južnej sakristie (depozitára), kde sa počíta s jeho inštaláciou po ukončení reštaurátorskej obnovy stien, klenieb a podlahy. Zároveň sa pripravuje projekt obnovy archívu na severnej strane katedrály, s reštaurovaním pôvodného mobiliáru na uloženie archiválií. Tým bude autenticky zachovaný a prezentovaný aj mobiliár, ktorý slúžil na plnenie aj ďalších funkcií kapituly, akými bolo vzdelávanie, príprava kňazov a archív hodnoverného miesta (*locus credibilis*), ktoré sa zachovali v svojej autentickej podobe na pôvodnom mieste.

Mobiliár z katedrály, ktorý bol uložený v minulosti v depozitári a nahradený na svojom pôvodnom mieste novým, ako aj liturgické predmety a odevy, boli riadne evidované a uložené, aby mohli tvoriť súčasť zbierok pripravovaného diecézneho múzea, kde by boli sústredené aj rovnako nepoužívané, nedostatočne chránené, predmety z celej diecézy. K tomu účelu by mal slúžiť objekt kanónie č. 8, na ktorého obnovu, spolu s potrebným technickým vybavením, bola spracovaná projektová dokumentácia a bude potrebné získať finančné zdroje.

Mobiliárové vybavenie Katedrály sv. Martina

Knižnica pred a po obnove

Významným objektom so zachovaným mobiliárom je biskupská rezidencia s kaplnkou, ale aj s nábytkovým zariadením na mieru, realizovaným v reprezentačných priestoroch paláca. Jeho stav je adekvátny prirodzenej degradácii materiálu a veku, ktorý bude vyžadovať postupnú reštaurátorskú obnovu.

Spišská Kapitula

stav povrchov, poškodenie objektov vlhkosťou

Spodná brána

Objekt kanónie č. 8

Súčasný stav verejného priestranstva Spišskej Kapituly (uličný interiér) nespĺňa kritéria nárokov kladených na súčasné potreby, je dlhodobo bez zodpovedajúceho zásahu, čím došlo k značnej degradácii plôch, ich znehodnoteniu a následným živelným zásahom v podobe rôznorodých opráv/úprav. Priestory uličného interiéru boli dlhé obdobie v priebehu 20. stor. bez zásahu, čím došlo k prirodzenej degradácii materiálov, zostarnutiu zelene, ako aj sú

poznačené zanedbanou údržbou. Povrchy v svojom usporiadaní nezodpovedajú súčasným požiadavkám dopravy, čo si vynútilo úpravu ciest (vrstvením asfaltových kobercov na pôvodnej dlažbe), k individuálnym zásahom v predpoliach jednotlivých kanónií, nesúrodým povrchom (kombinácia plôch betónových, kamenných dlažieb, zelených trávnatých plôch, ako aj betónových dlažieb a rigolov), ktorú sú preliačené, privádzajú vodu k objektom, spôsobujú ich vlhnutie a následné poškodzovanie, čo má za následok ich havarijný stav, spočívajúci v celkovom neuspokojivom estetickom výraze uličného interiéru. Navyše došlo k zvýšeniu terénu, čím je najmä objekt Katedrály sv. Martina je „utopený“ a dochádza k jeho neustálemu poškodzovaniu. Nefunkčná kanalizácia, neodvedenie dažďových vôd spôsobili aj zlý stav objektov, ktorý sa prejavil najmä na havarijnom stave kanónie č. 8 a spodnej vstupnej brány.

Pozornosť v najbližšom období bude potrebné venovať aj stavu opevnenia Spišskej Kapituly, ktoré je poznačené vlhkosťou a na mnohých miestach je možné pozorovať vychýlenie murív hradby oproti zvislej osi.

Zeleň

v areáli Spišskej kapituly je tvorená:

- Biskupskou záhradou, ktorá tvorí súčasť areálu biskupskej rezidencie v severozápadnej polohe. Ide o tri terasovito usporiadané záhrady a jednu sadovnickú úpravu,
- zadnými časťami parciel kanónií, ktoré tvorili úžitková záhrada, alebo ovocný sad,
- zeleň cintorínov (okolo katedrály a v severovýchodnej časti opevnenia),
- uličné stromoradia, dnes už len zbytkovo zachované,
- zeleň v podobe trávnatých plôch v centrálnej časti so stĺpom a so sochou sv. Jána Nepomuckého,
- líniovými pásmi trávnikov a nesúrodnej kvetinovej a kríkovej výsadby pozdĺž uličky.

Celkovo zeleň v PR je možno hodnotiť ako zanedbanú, nesúrodú, ktorá stratila svoj historický charakter, je prestarnutá a vyžaduje si základný výskum a návrh obnovy.

Je potrebné venovať pozornosť obnove zelene v celej pamiatkovej rezervácii a zabezpečeniu jej údržby.

Kostol sv. Ducha v Žehre, ktorý sa nachádza na vyvýšenine nad obcou, je obkolesený cintorínom, uzavretý ohradovým múrom so vstupnou brámkou zo strany prístupového schodiska. Kostol si doposiaľ zachoval svoju siluetu, ktorá bola v minulosti narušená nevhodnými cintorínskymi úpravami a stavbou náhrobných pomníkov. Ide sa o živý objekt s pravidelnými bohoslužbami.

S obnovou *Kostola sv. Ducha* bolo začaté pre jeho zlý stav už v 80-tych rokoch 20. stor., a to obnovou exteriéru a strechy veže, na ktoré nadväzovala v 90-tych rokoch stabilizácia klímy v interiéri kostola odstránením nevhodných mikroklimatických podmienok, spôsobujúcich poškodzovanie nástenných malieb zrealizovanou železobetónovou doskou na podlahe a následnými stavebnými úpravami (odvetrávací kanál po obvodě stavby v exteriéri). Na základe odvtedy vykonávaného monitoringu sa podmienky v interiéri kostola stabilizovali tak, že mohlo dôjsť k následnému reštaurovaniu nástenných malieb v presbytériu, ako aj oltárov v interiéri kostola. Spracovaný je celkový návrh na reštaurovanie interiériu – nástenných malieb a kamenných článkov celého kostola, v ktorom je stanovený postup a technológia obnovy. Taktiež bolo zrealizované nové osvetlenie v interiéri kostola.

Exteriérové fasády kostola vyžadujú opätovnú opravu, nakoľko dochádza aj vplyvom poveternostných podmienok a použitím nie najoptimálnejších technológií, k opadávaní omietok.

Zeleň

V okolí kostola sa mimo cintorína a ohradového múru nachádza vzrastlá stromová zeleň, tvorená listnatými staršími solitérmi, ale aj novou výsadbou nevhodných tují. Areál cintorína dotvára taktiež cintorínska zeleň.

Ukončená bola úprava verejného priestranstva - parčíka a parkoviska v mieste prístupu od obce ku kostolu.

Celkovo je potrebné vykonať základné dendrologické ošetrenie stromov – solitérov, ktoré sú prerastené s hustou korunou, odstrániť nepôvodné cudzorodé tuje a stanoviť podmienky rekultivácie cintorínskej zelene ako aj zelene v samotnom areáli cintorína, tak aj v okolí kostola (na kopci a v mieste prístupového schodiska) a spracovať cintorínsky poriadok, ktorý by zabránil opätovnému vzniku nevhodných úprav a vzniku nových pomníkov na cintoríne.

Pažica, Sivá brada

Významnú plochu *lokality* s prírodným a duchovným charakterom predstavuje v priamej nadväznosti na Spišskú Kapitolu lokalita nazývaná *Spišský Jeruzalem*, pozostávajúca z plochy s historickým areálom archeologickej lokality *Pažice*, v pokračovaní až po prírodný kopec *Sivej brady* s minerálnymi prameňmi.

Na jej ploche na horizonte sa nachádza komplex pútnických kaplniek z 18. stor., pospájaných navzájom chodníkmi. V poslednom období v rámci projektu Košického samosprávneho kraja *Terra Incognita* došlo k vyčisteniu plôch okolo kostolov a obnove chodníkov. Lokalite sa prinavrátil aj duchovný - pútnický charakter. Jej regeneráciu možno hodnotiť pozitívne.

Pripravená je štúdia úpravy *Pažice* a okolia pod názvom *Spišský Jeruzalem* (Mesto Spišské Podhradie, spoločne s VÚC a Biskupstvom Spišské Podhradie). Projekt⁵ zahŕňa obnovu všetkých kaplniek, vybudovanie odstavných a parkovacích plôch, amfiteáter na okraji travertínovej kamennej ostrohy *Pažice*, symbolickú Getsemanskú záhradu s výsadbou tradičných drevín a prístupovú lávku k nej.

Problém predstavuje súčasný stav a užívanie pozemku v lokalite *Sivá brada*, ktorý bol v minulosti upravený na parkovisko vo forme spevnenej plochy, na ktorom boli vybudované záchody. Napriek tomu, že v súčasnosti je plocha pre tento účel nevyužívaná, zabezpečená pred vstupom áut veľkorozmernými blokmi, dochádza k jej znečisťovaniu návštevníkmi, dochádzajúcimi za prírodnými gejzírmami a kaplnkou na *Sivej brade*, sú na nej osadené nepovolené veľkoplošné výlepné plochy. Celkovo je možné túto situáciu hodnotiť ako neúnosnú s potrebou prinavrátenia prírodného charakteru celej plochy odstránením všetkých stavebných zásahov, ktoré boli na chránenom území zrealizované ľudskou rukou. Je potrebné rešpektovať chránené prírodné hodnoty prepojené s duchovným rozmerom.

⁵ <http://web.vucke.sk/sk/fakty-kraji/ine/spissky-jeruzalem/studia-atelieru-arland.html>

Urbanisticko-architektonická štúdia *Spišský Jeruzalem*, Spracovateľ: ateliér ARLAND s.r.o. Spišská Nová Ves

Dreveník

Územie *lokality* SD zahŕňa aj oblasť *Dreveníka* (časť je chráneným prírodným územím *Dreveník*). Už pri zápise *lokality* do Zoznamu SD v r. 1993 bola deklarovaná požiadavka na uzavretie kameňolomu, kde sa ťaží travertín. Toto nebolo dodnes zrealizované a ťažba bola v r. 2013 predĺžená na ďalších 10 rokov. *Lokalitu* ohrozuje táto činnosť nielen z pohľadu vizuálneho – výrazná dominantná svetlá plocha v rámci zelenej zalesnenej plochy chráneného územia, poznačená ľudskou devastáčnou činnosťou, ale aj transport materiálu z kameňolomu cez územie *lokality*.

Ďalším činiteľom, ktorý sa negatívne v tejto časti *lokality* prejavuje je existencia rómskych osád *Rybníček* a *Dobrá voľa*. Nepovolená výstavba v týchto naďalej rozrastajúcich sa osadách, čierne skládky odpadov, devastáčná činnosť ich obyvateľov na okolitých lesoch, ako aj vlastné

správanie sa neprispôsobivých obyvateľov, predstavujú výrazný negatívny vplyv na *lokalitu*.

Výraznú zelenú plochu predstavuje **historický park v Hodkovciach**, ktorý sa nachádza v blízkosti *lokality* Dreveník.

III. A1.2 dopravná infraštruktúra

Cestný komunikačný systém

Dobudovaním diaľničného úseku D1 Jablonov – Behárovce došlo k napojeniu *lokality* na diaľničnú sieť (prepojenie: okružnou križovatkou pri obci Nemešany a privádzačom pri objekte SÚD Beharovce), spájajúcu východ a západ SR severnou trasou a k odľahčeniu na úseku pôvodnej

cesty E50/I 18, ktorá prechádza za severnou hranicou *lokality* súbežne s diaľnicou.

Prístup do historického centra Spišského Podhradia z historických ciest je pôvodný , t. j. zo západnej strany od Levoče, severovýchodnej strany od Prešova a juhovýchodne od Spišských Vlách zo smeru na Košice. Dopĺňajú ho spojnice s okolitými obcami, ktoré sú taktiež dané historickými súvislosťami. Vnútoraná mestská cestná sieť rešpektuje pôvodný uličný systém a kopíruje historický urbanistický pôdorys.

Problém v súčasnosti predstavuje cesta 2. triedy II/547, privádzajúca k diaľnici nákladnú tranzitnú dopravu zo smeru Spišské Vlachy cez centrum mesta. Najmä nákladné autá spôsobujú vibrácie, vplyvom ktorých dochádza k statickému narušeniu objektov v bezprostrednej blízkosti najzaťaženejších úsekov ciest v Spišskom Podhradí, ktorá vedie cez centrum mesta Spišského Podhradia a popri hradbách Spišskej Kapituly. Najväčšie ohrozenie predstavuje narušenie statiky Katedrály sv. Martina na Spišskej Kapitule, predovšetkým však kaplnky Zápoľských. V Spišskom Podhradí sú ohrozené domy na Palešovom námestí a nadväzujúcich ulíc Galovej a Prešovskej ceste a ul. Štefánikovej, kde je radová zástavba v tesnej blízkosti po oboch stranách cesty. Nezanedbateľným faktorom je aj s tým spojená prašnosť a poškodzovanie najmä exteriérov budov (fasády, strechy, sochárska a plastická výzdoba fasád).

Riešením odklonu tranzitnej dopravy cez historické jadro PZ Spišské Podhradie a dotknuté územie PR Spišskej Kapituly sa zaoberal Územný plán mesta, ktorý bol schválený VZN mesta Spišské Podhradie.

Problém predstavuje systém zásobovania, najmä v centre, kde je potrebné vylúčiť zásobovanie nadrozmernými vozidlami, ktoré predstavujú záťaž pre komunikácie, ale aj úzke šírkové pomery a polomery ciest. Dočasne možno túto záťaž eliminovať znížením povolenej rýchlosti pre nákladnú dopravu, zásobujúcu mesto.

Osobitnú pozornosť je potrebné venovať oddeľovaniu peších od motorových dopravných prúdov a ich nutného križenia. Všeobecne sa predpokladá vybudovanie samostatných peších chodníkov v trasách spájajúcich hlavné zdroje a ciele peších, t. j. centrum – autobusovú zastávku s cieľmi návštevníkov, ktoré predstavujú Spišská Kapitula s Pažicou a Sivou bradou a Spišský hrad, ďalej: záchytné parkoviská s prepojením na historické centrum mesta, ktoré spája obe časti lokality. Dopĺňať ich budú menšie parkoviská v centre, určené prioritne na krátkodobé parkovanie prevažne pre domácich obyvateľov.

Pripravený pre realizáciu je projekt vybudovanie parkoviska v lokalite medzi Spišskou Kapitulou a Pažicou.

Historické jadro mesta (Mariánske nám. a Palešovo nám.) majú diferencované komunikácie pre peších a pre automobilovú dopravu. Menšie prilahlé uličky z hľadiska dopravného predstavujú priestor s nediferencovaným systémom pešej a automobilovej dopravy.

Pôvodné dláždené povrchy ciest a chodníkov boli v 2. polovici 20. storočia nahradené asfaltovými a zmenila sa aj ich niveleta. Betónové podklady pre tieto komunikácie spôsobujú vztlínanie zemnej vlhkosti v prízemnej časti budov, čo sa prejavuje zasolením objektov a murív.

V súčasnosti sú povrchy ciest postupne vymieňané a nahrádzané v historickej časti jadra mesta kamennou dlažbou. V r. 2013 bola ukončená úprava Mariánskeho námestia v priestore okolo mariánskeho stĺpa (revitalizácia zelene, výsadba nového trávnik, realizácia sústavy peších komunikácií s travertínovým povrchom, realizácia fontány).

V rokoch 2014 - 2015 bude prebiehať obnova námestia a okolia, realizovaná pod názvom „Lokálna stratégia komplexného prístupu mesta Spišské Podhradie.“

Zahŕňa výstavbu a rekonštrukciu chodníkov, úpravu verejného priestranstva, zelene a verejného osvetlenia, rekonštrukciu autobusových zastávok – Sp. Kapitula, Rybníček. Tohto roku boli zrealizované nové chodníky na námestí aj v ochrannom pásme a to na ul. Štefánikovej, Palešovom námestí, ul. Prešovskej a časť na Mariánskom námestí. Realizovala sa časť rekonštrukcie verejného osvetlenia a úprava zelene Rybníček a autobusová zastávka Rybníček.

Spišská Kapitula

Dopravne je napojená z oboch strán z prístupovej komunikácie v smere od Levoče do Spišského Podhradia.

Súčasný stav verejného priestranstva (uličného interiéru) nespĺňa kritéria nárokov kladených na lokalitu a dostáva sa do rozporu so súčasnými nárokmi. Je dlhodobo bez zodpovedajúceho zásahu, čím došlo k značnej degradácii plôch a ich znehodnoteniu. Povrchy v svojom usporiadaní a šírke nezodpovedajú súčasným požiadavkám dopravy, čo si vynútilo úpravu ciest (vrstvením asfaltových kobercov na pôvodnej travertínovej dlažbe) a pristúpilo sa k individuálnym zásahom v predpoliach jednotlivých kanónií, nesúrodým povrchom (kombinácia plôch betónových, kamenných dlažieb, zelených trávnatých plôch, ako aj betónových dlažieb a rigolov), ktoré sú preliачené, privádzajú vodu k objektom, spôsobujú ich vlhnutie a následné poškodzovanie, čo má za následok ich zhoršujúci stav, spočívajúci v celkovom neuspokojivom estetickom výraze uličného interiéru a dočasnému zníženiu autenticity. Navyše došlo k zvýšeniu terénu cesty, čím najmä objekt Katedrály sv. Martina je „utopený“ a dochádza k jeho poškodzovaniu. Neúnosné je aj dopravné riešenie obojsmernej dopravy v úzkej kapitulskej uličke a živelné parkovanie, ktoré dopravu ešte sťažuje. Autá poškodzujú najmä spodnú vežovú bránu, cez ktorú cestné teleso prechádza. Voda z komunikácii nie odvádzaná, alebo len čiastočne (zmena profilu cesty, nefunkčné zachytávanie povrchových vôd v minulosti cisternami), do kanalizácie a poškodzuje najnižšie položenú vstupnú bránu (objekt č. 1 – tzv. Spodná brána).

Základným cieľom by malo byť minimalizovanie dopravy v PR (iba obslužná doprava), prinavrátenie autenticity uličke a vytvorenie pešej zóny s vymedzením parkovania domácich mimo časť ulice (do dvorov kanónií, resp. účelových objektov) a zriadenie chýbajúceho parkoviska pre odstávku autobusovej a individuálnej dopravy návštevníkov.

Spišský hrad

Prístupný je z dvoch strán :

- V smere zo Spišského Podhradia, kde je vytvorené záchytné parkovisko (spravované mestom, parkovné za úhradu), z ktorého pokračuje peší chodník na mieste pôvodnej prístupovej cesty do hradu k vchodu cez vstupnú bránu do spodného predhradia.
- V smere od Žehry odbočkou z cesty na Hodkovce pri *Šibenici*. Práve tento úsek cesty, ktorý vedie na záchytné parkovisko pod hradom, pred vstupom na stredné nádvorie, je vo veľmi zlom stave. Dôvodom tohto stavu je, že pozemky pod cestou sú nevysporiadané a neexistuje vlastník, ktorý by sa o stav cesty mohol starať, prípadne aj získať dotácie na opravu. Parkovisko má v prenájme a spravuje ho SNM – Spišské Múzeum v Levoči, správca Spišského hradu (parkovné bez úhrady). Prístup na hrad od parkoviska je pre návštevníkov možný peši asfaltovou cestou s vylúčenou dopravou.

Obe parkoviská predstavujú iba odstavnú asfaltovú plochu bez vybavenosti (hygienické zariadenia) a služieb, ktoré by si vzhľadom k ich obsadenosti vyžadovali.

Samotný prístup pre obsluhu na hrad je po úzkej ceste iba menšími automobilmi po stredné – vstupné nádvorie. Zostávajúce nádvorie nie sú prístupné automobilmi.

Autobusová doprava:

Spišské Podhradie nemá mestskú ani inú kyvadlovú dopravu, ktorá by navzájom spájala turistické ciele. V rámci *lokality*, je však táto časť prepojená s 2. časťou *lokality*, s mestom Levoča a s mestom Spišské Vlachy, ako aj s okolitými obcami v OP ako prímestská autobusová doprava a diaľková autobusová doprava na trase Levoča - Prešov, resp. Košice (SAD a súkromní prepravcovia), s autobusovou zastávkou v centre na Pálešovom námestí. Práve jej umiestnenie, ako aj budúce stvárnenie je predmetom riešenia. Časť jej súčasnej funkcie by mala prebrať chýbajúca autobusová stanica v meste a zastávka v centre by mala slúžiť už iba pre vystúpenie a nastúpenie cestujúcich.

Železničná doprava:

Mesto Spišské Podhradie spája železničná trať (Spišské Vlachy – Spišské Podhradie) s hlavnou železničnou traťou - smer Žilina – Košice, avšak železničná doprava na nej bola jej prevádzkovateľom ŽSR zrušená.

Cyklistické trasy

V meste a jeho zastavanej časti nie sú vytvorené účelové cyklistické cesty alebo pruhy.

V súčasnosti sú spracovávané plány s výhľadom do r. 2024, resp. plánované trasy ako súčasť regionálnych cyklistických trás (viď, viac v kap. III.2 – dopravná infraštruktúra). Vzhľadom k potrebám mesta do 2024 je doriešiť cyklotrasu napr. v časti Mulík – okolie.

Obec Žehra

je dostupná cestou III tr. , ktorá je spojnicou medzi cestou E50 a cestou II. tr. II/547. Verejná doprava je zabezpečená autobusovými spojami.

Letecké spojenie:

Najbližšie dostupné letiská s pravidelnými leteckými linkami pre celú *lokalitu* predstavujú letisko v Košiciach a v menšej miere letisko v Poprade.

III. A1. 3 Technická infraštruktúra

Vodovodná sieť

Mesto Spišské Podhradie je plne pokryté vodovodnou sieťou. Vlastník a správca siete PVPS Poprad vykonáva postupne výmenu potrubí podľa havarijných stavov, kde je ešte liatinové potrubie, vymieňajú ho za nové. Práce sa realizujú aj v súvislosti s výkopovými prácami, ktoré sú realizované pri rekonštrukcii povrchov námestí aj ulíc. Realizuje sa ja rozširovanie vodných radov pre IBV Pivovar.

Požiarny vodovod, hydrantová sieť

Požiarny vodovod je závislý na stave vodovodnej siete a jej tlakových pomeroch. Hydrantovú sieť je potrebné komplexne preskúšať a doplniť označenie. Niektoré uzávery, ktoré sú mechanicky poškodené, resp. sa s nimi ťažko manipuluje, je tieto nutné vymeniť. Pri väčších rekonštrukciách sietí sa vkladajú nové hydranty.

Kanalizačná sieť

V meste Spišské Podhradie je jednotná kanalizačná sieť (pre splaškovú aj dažďovú vodu). Bola budovaná postupne od 19. stor. až po 20. stor. podľa požiadaviek na napojenie objektov pri rozrastaní mesta. Časť kanalizácie, hlavne na námestí, je pôvodná klenbičková, zhotovená z nasucho prekladaných opracovaných kameňov, a tým netesná a jej stav si vyžaduje nutne rekonštrukciu. Kanalizácia je navyše vyústená do miestnych potokov, čo predstavuje ich značné znečistenie.

V roku 2015 sa začne s výstavbou rozšírenia stokovej siete v dĺžke 5 174 m. V nadväznosti na to bude prebiehať aj dostavba ČOV. Na novú kanalizáciu bude napojených 800 obyvateľov mesta.

Zodpovedajúce kanalizačné potrubie je na novopostavených uliciach mimo námestia.

Kanalizácia v PR Spišská Kapitula je z 2. polovice 20. stor., vytvorená je z betónového potrubia priemeru 300, avšak nie je známy jej priebeh a skutočnosť, či došlo k 100% napojeniu starej klenbičkovej kanalizácie do nej. Skutočný stav/priebeh a realizáciu podľa projektovej dokumentácie sa nepodarilo na mieste prevádzkovateľovi (PVPS Poprad) overiť. Sporné je najmä jej pokračovanie v mieste spodnej brány smerom von z kapituly k Spišskému Podhradiu, kde dochádza k najväčšiemu poškodzovaniu objektov vodou. Z tohto dôvodu je potrebné uskutočniť monitoring súčasného stavu a trasovania kanalizácie. Problém predstavuje aj neodvedenie dažďových vôd z cestných rigolov, nakoľko vpuste sú osadené iba jednostranne a súčasná komunikácia, prechádzajúca Spišskou Kapitulou, je v profile spádovaná na dve strany, kde pokračuje cestný rigol. Táto voda spôsobuje poškodzovanie objektov v spodnej časti, najmä v úseku spodnej brány.

NN rozvody, verejné osvetlenie

V meste Spišské Podhradie sa realizuje postupne rekonštrukcia NN vzdušného vedenia, ktoré sa prekladá do zeme. Tak je aj zrealizovaná rekonštrukcia NN rozvodov na námestí a niektorých uliciach. Verejné osvetlenie na námestí je s časťou už nové. Výmena súvisí aj s postupom rekonštrukcie ulíc a námestí.

Stále existujú ulice, kde sú ešte vzdušné vedenia NN napätia.

Verejné osvetlenie, ktoré často neakceptuje súčasné možnosti /výber vhodnej farby svetla s cieľom neskresľovania farebnosti fasád/, ako aj existencia množstva strešných rozvodov vzdušných vedení elektrickej energie, telefónnych a iných slaboprúdových rozvodov, si vyžadujú v budúcnosti zmenu riešenia. Meracie skrine sú často umiestňované vo fasádach.

Plynofikácia

Celé územie mesta Spišské Podhradie je splynofikované a pre potreby rozšírenia IBV sa realizuje nový plynofikačný rad. IBV. Pivovar I. etapa.

Problém je s umiestňovaním meracích a regulačných skriniek v exteriéri.

Nevhodnými sú na fasádach umiestňované rozvodné a meracie skrine a skrinky merania plynu a elektriny, osadzovanie veľkorozmerných antén na strechy domov, tlaky na realizáciu slnečných kolektorov, fotovoltalických panelov, a pod.

V objektoch sú často zastarané, na povrchu trasované rozvody inžinierskych sietí.

Pozornosť vyžadujú aj úpravy povrchov komunikácií, chodníkov a zeleň v meste, zabezpečenie odvetrania fasád, odvedenie dažďových vôd, aby nedochádzalo k poškodzovaniu objektov vzliňaním zemnej vlhkosti.

III. A1. 4 Enviromentálna kvalita

Spracované pre rozsah územia: *lokalita SD a jej ochranné pásmo*

Environmentálna záťaž

Podľa platnej legislatívy Slovenskej republiky (zákon č. 409/2011 o environmentálnych záťažach, zákon č. 569/2007 geologický zákon) je environmentálnou záťažou znečistenie územia spôsobené činnosťou človeka, ktoré predstavuje závažné riziko pre ľudské zdravie alebo horninové prostredie, podzemnú vodu a pôdu s výnimkou environmentálnej škody (zákon 359/2007 o prevencii a náprave environmentálnych škôd). Environmentálnou škodou sa pritom rozumie škoda na chránených druhoch a chránených biotopoch, vode a pôde. Environmentálna škoda nezahŕňa škodu na majetku ani škodu na zdraví.

Environmentálne záťaže a informácie o ich umiestnení a prípadnej rizikovosti sú evidované v rámci [informačného systému environmentálnych záťaží](#), ktorý je pravidelne aktualizovaný.

V meste Spišské Podhradie je možná enviromentálna záťaž z čerpacej stanice pohonných hmôt pri ceste I.tr E-18 v blízkosti vodného toku Vavrincov potok.

Na území Slovenskej republiky sú skládky evidované taktiež v pravidelne aktualizovanom registri skládok odpadov⁶.

V meste sa nachádza zrekultivovaná skládka TKO, ktorá sa však pravidelne monitoruje.

Zaradenie do jednotlivých stupňov environmentálnej kvality územia Slovenskej republiky;

Slovenská republika pravidelne prierezovo hodnotí stav životného prostredia na svojom území. Environmentálna regionalizácia Slovenskej republiky (III. aktualizované a rozšírené vydanie (MŽP SR, SAŽP 2010) predstavuje súbory analytických máp za zložky ŽP a rizikové faktory – ovzdušie, voda, horninové prostredie, pôda, biota a krajina a odpady. V záverečnej časti je územie rozdelené do piatich tried, troch stupňov a šesťdesiatich regiónov troch typov.

Z regionálneho hľadiska je územie *lokality* a jej ochranné pásmo súčasťou Spišského regiónu environmentálnej kvality s mierne narušeným prostredím, ktorý v rámci Slovenskej republiky predstavuje stredný stav negatívneho ovplyvňovania životného prostredia.

Lokálnu environmentálnu kvalitu územia zlepšujú časti územia, ktoré sú pamiatkovo chránené - Pamiatková zóna Spišské Podhradie a Pamiatková rezervácia Spišská Kapitula.

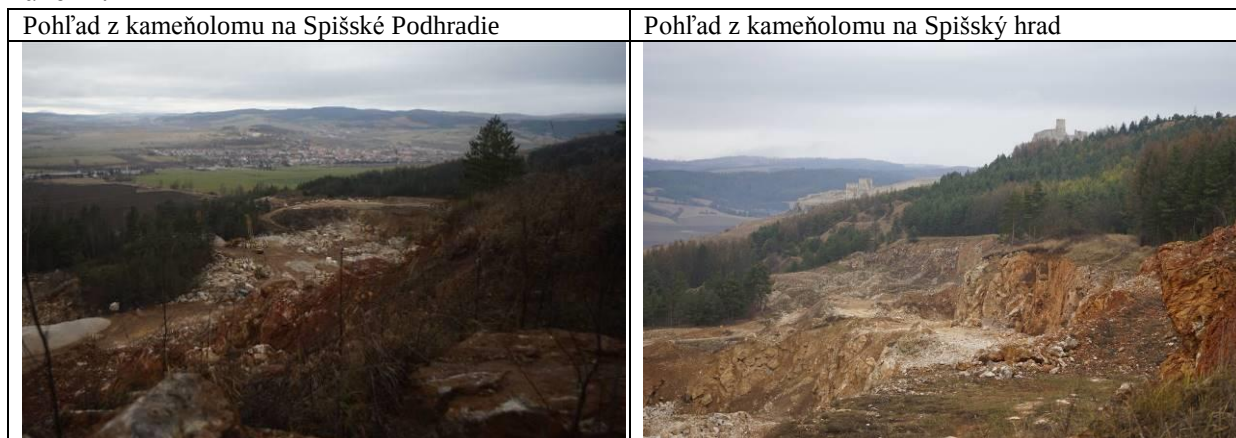
Pohľad do kameňolomu

⁶ <http://www.geology.sk/>

Naproti tomu kvalitu zhoršuje kameňolom na dobývanie kameňa – travertínu v lokalite Dreveník, ktorého existencia už pri nominačnom projekte na zápis lokality do SKD v r. 1993 bola jednoznačne hodnotená ako škodlivý jav s negatívnym dopadom na prírodné a kultúrne hodnoty lokality. Z tohto dôvodu bola stanovená požiadavka na ukončenie jeho prevádzky a následnú rekultiváciu územia, ktorá bola premietnutá aj do spracovaného manažment plánu *lokality* (pri zápise a následne v r. 2008). Na túto úlohu bola už upozorňovaná SR viacnásobne aj zo strany Výboru svetového dedičstva (rozhodnutie WHC-02/CONF.202/2 v r. 2002. Ťažba bola ukončená na území prírodnej rezervácie *Dreveník*, avšak mimo rezervácie pokračuje dodnes (posledné predĺženie povolenia ťažby z r. 2013 na ďalších 10 rokov). Výmera tohto dobývacieho priestoru 20ha. Odpad z ťažby je stále vyvázaný na haldu v blízkosti lomu mimo územia SKUEV. Zámerom zo strany ŠOP SR je vytvoriť najmä v okrajových častiach kameňolomu reliéf blízky prirodzenému, napr. ponechaním jednotlivých útvarov, nevhodných na spracovanie, v pôvodnom, neupravenom stave, selektívnou ťažbou, finálnym neupravovaním reliéfu a pod.

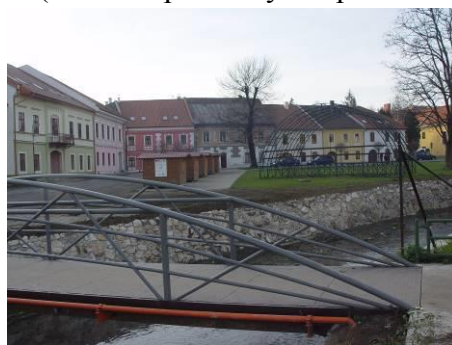
Aktivity, spojené s ťažbou, najmä trhacie a dobýjacie práce, intenzívna nákladná doprava a produkcia prachu a odpadu predstavujú potenciálne ohrozenie nielen NKP Spišský hrad, ale aj celej *lokality* a samozrejme, aj na zmenu chránených pohľadov v záujmovom území.

Charakteristika zložiek ŽP

Znečistenie vodných tokov

Mestom prechádzajú dva väčšie vodné toky a to Vavrincov potok a Margecianka. Margecianka bola čiastočne upravovaná správcom (Vodohospodárskym podnikom). Vavrincov potok bol v roku 2014 protipovodňovo upravovaný v dl. 890 m vyčistením a prehĺbením koryta. Zároveň prebehla aj oprava kamenných oporných múrov. Potok Margecianka sa plánuje taktiež v krátkej dobe upraviť. Do vodných tokov sú zaústené splaškové vody z prípojok, ktoré už v roku 2015 budú zaústené do novo zrealizovanej kanalizácie a zberačov. Úpravu si vyžadujú aj okolité svahy tokov, nakoľko dochádza k odplavovaniu zeminy z nich, rovnako aj z okolitých polí, a tým k zníženiu ich prietočnosti, k zvyšovaniu dna a následnému vytláčaniu vody do podzemných podlaží objektov, ako aj spôsobuje to vznik povodní pri nárazových a dlhotrvajúcich dažďoch.

Ochrana ovzdušia sa vykonáva v zmysle zákona č. 478/2002 Z.z. Kategorizácia zdrojov znečistenia ovzdušia je v zmysle vyhlášky č. 410/2003 Z.z., ktorou sa dopĺňa vyhláška č. 706/2002 Z.z.

Stav ovzdušia

Pôsobnosť kyslých dažďov má nepriaznivé účinky na zachované pôvodné konštrukcie (kamenné články), omietky a výtvarné súčasti (nástenne maľby, štukovú výdobu, sgrafito, sochársku výdobu) v *lokalite*.

Ochrana ovzdušia sa vykonáva v zmysle zákona č. 478/2002 Z.z. Kategorizácia zdrojov znečistenia ovzdušia je v zmysle vyhlášky č. 410/2003 Z.z., ktorou sa dopĺňa vyhláška č. 706/2002 Z.z.

Zdroje znečistenia ovzdušia

Hlavný podiel na znečistení Spišskej zaťaženej oblasti mali Kovohuty Krompachy, avšak po úpadku výroby v rokoch 2000 až 2001 už produkujú len minimálne množstvo emisií znečisťujúcich látok. Na monitorovacej stanici Krompachy neboli v roku 2002 imisné limity dosiahnuté u žiadnej z monitorovaných znečisťujúcich látok. Znečistenie ovzdušia nad posudzovaným územím je ovplyvnené aj cezhraničným prenosom z Porúria a oblasti Katovic. K významným zdrojom znečistenia ovzdušia patrí v posudzovanom území stále viac automobilová doprava a to predovšetkým v hlavných dopravných koridoroch ciest I/18 a II/547, III/018176, III/018252. Sú to predovšetkým emisie znečisťujúcich látok z výfukových plynov nákladných a osobných automobilov, ako aj dopravou vyvolaná sekundárna prašnosť, hluk a záťaž ciest, ktoré zhoršujú kvalitu ovzdušia.

Ochrana ovzdušia

Mesto Spišské Podhradie v súčasnosti eviduje malé zdroje znečisťovania ovzdušia:

Počet malých zdrojov znečisťovania ovzdušia 12

Počet prevádzkovateľov malých zdrojov znečisťovania ovzdušia 12

Evidenciu stredných a veľkých zdrojov znečisťovania ovzdušia vedie Okresný úrad životného prostredia v Levoči. V Spišskom Podhradí nie sú evidovaní.

Odpadové hospodárstvo

V rámci odpadového hospodárstva sa v meste Sp. Podhradie realizuje separovaný zber v komoditách papier, sklo, plasty, kovové materiály, viacvrstvé materiály (Tetra paky), akumulátory a batérie a elektronický odpad.

V meste Spišské Podhradie realizuje zber firma EKOVER s.r.o. Spišské Vlasy. Skládku odpadu mesto na svojom území nemá a odpad vyváža na určenú skládku v Sp. Novej Vsi. Mesto bývalú skládku odpadu zrekultivovalo a pravidelne ju monitoruje.

Problém predstavujú čierne skládky odpadu na území *lokality* aj OP, a to najmä v blízkosti rímskych osád *Rybničiek a Dobrá voľa*, ale aj v okrajových polohách sídiel a v blízkosti pred zrakom chránených ciest (lesných a poľných).

Ochrana prírody a krajiny

Realizuje sa v zmysle platného zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov, podľa neho sú definované a zaradené časti územia do jednotlivých stupňov ochrany krajiny a prírody.

Na území *lokality* a jej OP sa nachádza Územie európskeho významu pod názvom *Spišskopodhradské travertíny* a tvorí ho komplex viacerých samostatných území. Väčšina tohto územia je vyhlásená za osobitne chránené územia. V piatom (najvyššom) stupni ochrany je 6,85 ha, čo predstavuje 3% z tohto územia, vo štvrtom stupni je to 187,21 ha (80%), v treťom 3,63 ha (1,5%) a druhom je 36,4 ha (15,5%).

Prehľad doteraz vyhlásených chránených území s členením na platné stupne ochrany:

Názov CHÚ	Kategória	Výmera podľa stupňov (ha)	Výmera spolu (ha)
Dreveník	Národná prírodná rezervácia	5 6,85	109,38
		4 102,53	
Sivá Brada	Národná prírodná rezervácia	4 18,12	18,12
Spišský hradný vrch	Národná prírodná pamiatka	4 24,02	24,02
Ostrá hora	Prírodná pamiatka	4 28,86	28,86
Sobotisko	Prírodná pamiatka	4 11,94	11,94
Zlatá brázda	Prírodná pamiatka	4 1,62	1,62
Jazierko na Pažiti	Prírodná pamiatka	4 0,12	0,12

Pripravený je návrh na vyhlásenie chráneného územia *Pažica*.

Územie je zaradené do súvislej európskej sústavy chránených území v zmysle § 17 a § 27 ods. 10 Zákona o ochrane prírody a krajiny je pod č. SKUEV 0105.

Niektoré časti územia sú lokálne atakované a znečisťované nadmernou návštevnosťou (napr. Sivá Brada okolo parkoviska, prameňov, Ostrá hora okolo parkoviska).

Na južnom okraji planiny Pažice bolo do konca sedemdesiatych rokov komunálne smetisko, v súčasnosti je táto skládka viac-menej zrekultivovaná. Rozsiahle skládky rozbitých fliaš a prepraviek zo závodu Minerálnych žriediel v Baldovciach z obdobia na prelome sedemdesiatych a osemdesiatych rokov minulého storočia sú v lužnom lese na okraji Hradskej lúky. Rozsiahle antropogénne navážky sú aj na západnom okraji Sobotiska.

V súčasnosti je aktuálna výstavba diaľnice, ktorá bude vedená viac-menej súbežne s terajšou cestou I18 severne od nej.

Veľmi významným javom v území je existencia rómskej osady Dobrá Vôľa južne od Dreveníka.

Elektrovody sú v území vedené najmä v priestore Pažice a na okraji Sivej Brady. Elektrovod do sedla medzi Spišským hradom a Ostrou horou bol v roku 2005 v súvislosti s filmovaním prevedený do podzemného kábla.

Strategickými cieľmi na území SKUEV sú:

- Zlepšiť a zachovať stav extenzívne využívaných pasienkov s dostatočným zastúpením vzácnej teplomilnej vegetácie.
- Chrániť, zachovať a obnoviť stav halofytných biotopov.
- Chrániť, zachovať a obnoviť stav skalných biotopov.
- Chrániť, zachovať a zlepšiť stav populácie vybraných druhov rastlín európskeho významu.
- Chrániť, zachovať a zlepšiť stav populácie vybraných druhov živočíchov európskeho významu.

Odlesňovanie – faktor, ktorý ovplyvňuje *lokalitu* pozitívne aj negatívne a s výrazným potenciónom do budúcnosti – povrch travertínových kôp bol v minulosti nevhodne umelo zalesnený (Sobotisko, Ostrá hora, Dreveník), tu je snaha časť porastov odstrániť, čo sa podarilo hlavne na Sobotisku. Rovnako mimo lesných plôch je snaha odstrániť husto

rastúce dreviny. Na druhej strane dochádza k nežiaducemu nelegálnemu výrubu lesných drevín v lokalite Dreveník (vnútorné) a Jereňáš (vonkajšie).

Z hľadiska územnej ochrany prírody sa v území katastra Spišské Podhradie nachádza chránené územie, a to Chránený areál Jereňáš - 2. stupeň ochrany 137 ha, Nemecká hora - 3. stupeň ochrany 20,24 ha, Ordzovianska Dubina - 2. stupeň ochrany 201,87 ha, Pažica - 2. stupeň ochrany (pripravený Návrh na vyhlásenie chráneného územia) 24,06ha, Hradská lúka - 2. stupeň ochrany 17,56 ha, Ostrá hora - 4. stupeň ochrany 29,32 ha.

1. Národná prírodná rezervácia - Sobotisko - 4. stupeň ochrany
2. Národná prírodná rezervácia Dreveník - 5. stupeň ochrany
3. Sivá Brada - 5. stupeň ochrany.

Mesto Spišské Podhradie a obce na území *lokality* a v jej OP vykonávajú ochranu drevín v prvom stupni ochrany.

Mesto Spišské Podhradie má spracovaný dokument starostlivosti o dreviny na jeho katastrálnom území, ktorý mapuje jestvujúci stav drevín a zelene a taktiež rieši nutné výruby a náhradné výsadby, pričom sa prikláňa sa k výsadbe tradičných drevín.

Problémy, potreby, ohrozenia

Územie lokality SD

- Dlhodobá absencia finančnej dotácie a nepokračovanie v obnove Spišského hradu spôsobuje postupné zhoršovanie stavu hradného brala (prepadávanie sa podložia), ako aj stavebných konštrukcií (najmä pokračujúca deštrukcia románskeho paláca)
- Nesplnená požiadavka na ukončenie prevádzky kameňolomu v lokalite Dreveník
- Existencia čiernych stavieb, vznik rómskych osád na území *lokality* a v častiach s menšou verejnou kontrolou vytvárajúce sa skládky odpadov
- Súčasné vypúšťanie splaškovej kanalizácie do miestnych potokov, ako aj splavovanie zeminy z okolitých povrchov do korýt vodných tokov spôsobuje nielen ohrozenie povodňami, ale aj výrazné zhoršenie životného prostredia. Nutnosť vybudovania kanalizácie a ČOV a pravidelné čistenie korýt.
- Zmena vzhľadu hradného kopca Spišského hradu vplyvom zlého hospodárenia na jeho pozemkoch s následkom neúnosného zarastania krovínami a drevinami
- Nevhodné úpravy v okolí Kostola sv. Ducha v Žehre, obkoleseného cintorínom, obohnánym ohradovým múrom, kde sú vytvárané hrobové miesta aj v jeho predpolí, chýba vhodná mierka náhrobníkov a adekvátne cintorínske usporiadanie, ako aj prevádzka hrobových miest.
- Neúnosný nárast reklamných a informačných plôch, ako aj neestetických úprav na celom území *lokality* (napr. územie Sivej brady, odbočky na Spišský hrad pri Šibenici)

- V dôsledku nepriaznivej finančnej situácie vlastníkov i v prípade

nevysporiadaných vlastníckych vzťahov, dochádza k zanedbávaniu údržby objektov alebo preferovaniu finančne menej náročných zásahov, ktoré však nerešpektujú pamiatkové hodnoty objektov / *lokality*.

- Požívanie nevhodných materiálov, neestetické a nevhodné modernizačné úpravy objektov sa, samozrejme, ešte viac prejavujú na objektoch na území *lokality*, ktoré nie sú vyhlásené za NKP.

- Otvorenie hraníc SR, a sním spojená možnosť cestovania, ako aj turistický ruch v lokalite a záujem turistov o pôvodné (autentické) prvky a detaily, ako aj cieľavedomé pôsobenie na vlastníkov objektov spôsobili, že vlastníci si začínajú uvedomovať, že práve pôvodné hmoty a materiály, aj keď čiastočne poškodené vekom, sú obdivované a nie je potrebné ich nahrádzať novými (zošľapané schodiskové stupne, poškodené drevené podlahy, okná, dvere, brány).
- Strata autentických detailov a prvkov z objektov, ktoré sa stali predmetom obchodovania (kováčske súčasti – kovania, mreže, kachle, sochárska výzdoba), ako aj mobiliáru (zabudovaný nábytok).
- Negatívnym javom je dlhodobé nevyužívanie niektorých domov v meste Spišské Podhradie aj v jeho časti Spišskej Kapitule a zanedbávanie ich údržby do takej miery, že dochádza k ich závažnému poškodeniu (napr. domy č. 1, 2, 3, 14 a 15 na Palešovom námestí, dom č. 44 na ul. Starý jarok) až po vznik havarijných stavov s následkom neriadených deštrukcií (vznik prelúk), resp. nutnosti ich asanácie. Vo veľkej miere sa to týka aj objektov obývaných, a to hlavne dvorových krídiel domov a dvorových hospodárskych objektov na parcelách, ktoré stratili svoje pôvodné využitie spojené s hospodárstvom a remeselníctvom. Následkom statických porúch dochádza k ich trvalému poškodeniu, resp. k zrúteniu a následnej asanácii (dvorové krídla domu č. 43 na Palešovom námestí a domu č. 11 na Mariánskom námestí). Tým dochádza k čiastočným zmenám objemového členenia sídelnej štruktúry a strate pôvodného urbanizmu.

- Problém predstavujú aj relatívne nové objekty *lokality*, ktoré stratili svoj význam (napr. železničná stanica), alebo sú to dlhodobo rozostavané stavby (napr. základná škola Komenského) v Spišskom Podhradí.

- Problémy s kanalizáciou a blízkosťou potokov, pretekajúcich mestom Spišské Podhradie sú viditeľné pri podzemných podlažiach všetkých objektov. Trvalým podmäčkaním objektov sú pivnice nevyužívané, resp. v mnohých prípadoch neprístupné, i keď s hodnotnými architektonickými a stavebnými prvkami. V prípade Spišskej Kapituly takéto problémy spôsobuje stará, klenbičková kanalizácia prechádzajúca dvornými časťami, ktorá môže byť aj naďalej funkčná, nakoľko nie je zmapovaná situácia novej kanalizácie (prechádzajúca ulicou) a jej prepojenie so starou.
- Neodvedenie povrchových vôd z verejných spevnených plôch a dažďových vôd zo striech je zdrojom poškodzovania objektov a zvýšených nákladov na ich obnovu a následnú údržbu.

- Neochota používať na spevnené plochy komunikácií v *lokalite* prírodný materiál – kameň (cenová dostupnosť, argumentácia nižšou pochôdnosťou), ktorý by mal nahradiť jestvujúce asfaltové povrchy, resp. betónovú dlažbu.
- Zastarané, často nefunkčné, po vonku vedené rozvody inžinierskych sietí, a ich súčasti (rozvodné skrine, merania), plynové potrubia, vzdušné rozvody NN v časti *lokality*.
- Je možné konštatovať neustále narastanie deficitu medzi potrebami a možnosťami zabezpečenia *lokality* parkovacími a odstavnými plochami.
- Stav a povrch komunikácií (vrstvenie asfaltových vrstiev na cestné teleso) v *lokalite*, ako aj množstvo nákladnej dopravy prechádzajúcej mestom Spišské Podhradie a okolo PR Spišskej Kapitulky po ceste II triedy II/547 a III/018252 (obyvateľstvo, zásobovanie, návštevníci, nákladná doprava), nutnosť oddelenia automobilovej dopravy od pohybu peších, požiadavky na parkovacie miesta a odstavné plochy, vyžadujú komplexné vyhodnotenie situácie a prijatie účinných opatrení.
- Stav ovzdušia - pôsobnosť „kyslých“ dažďov, zvýšená koncentrácia prízemného ozónu a prašnosť pôsobia na stavebné konštrukcie a najmä na exteriéry objektov (fasády, nástenné maľby, kamenné články, strešná krytina) v *lokalite* a zapríčiňujú krátku životnosť stavebných a reštaurátorských zásahov, ako aj obmedzujú používanie klasických technológií.
- Používanie solí v zimnom období na solenie chodníkov a ciest spôsobuje vzliňaním vody výrazné zasoľovanie omietok a murív, kamenných článkov (poškodzovanie podláh a prízemných častí objektov).
- Nedostatok finančných prostriedkov na rekonštrukcie, na ktoré už bola spracovaná projektová príprava, spôsobuje, že projekty strácajú často na aktuálnosti a je potrebné ich prepracovať.
- Chýba koordinácia, záväzný harmonogram, ako aj dostatočný časový priestor pre prípravu a realizáciu projektov (najmä v prípade čerpania prostriedkov z európskych fondov), kde čas administrovania a verejného obstarávania neúmerne skráti lehotu vlastnej realizácie stavby na neúnosné časové obdobie, čím dochádza k nekvalite prác, ako aj nedodržiavaniu technologických podmienok (realizácia prác v zimnom období)
- Výber dodávateľa s najnižšou cenou má vplyv na kvalitu prác obnovy a jej trvácnosť, nutnosť zmeny - výber dodávateľa na základe kritérií kvality a udržateľnosti.
- V *lokalite* chýba priestor pre uloženie originálnych kamenných článkov (lapidárium), v prípade ich nahradenia v exteriéri kópiami. Tým dochádza k ich strate, resp. nie sú evidované, pokiaľ sa priamo neprezentujú v objekte, z ktorého pochádzajú. Strácajú sa takto nenávratne cenné autentické súčasti objektov, ktoré sú dokladom technickej a remeselnej zručnosti predchádzajúcich generácií a zároveň dokladom slohovej príslušnosti. Napomôcť by mohlo múzeum v meste Spišské Podhradie, združenie *Krásny Spiš* a zriadenie lapidária na území PR Spišská Kapitulka.
- V priestorovom usporiadaní na území Spišského Podhradia dôjde v zmysle ÚPD k zmenám v lokalitách, kde sa predpokladá nová výstavba, a to:
 - IBV Pivovar - 64 stavebných pozemkov
 - Výstavba nového, plošne väčšieho, nákupného centra
 - Plánované rozšírenie cintorína

Pri všetkých týchto stavebných aktivitách bude potrebné venovať pozornosť vhodnému urbanistickému návrhu usporiadania pozemkov a napojeniu týchto zón na súčasnú urbanistickú štruktúru, a ďalej ich napojeniu na komunikačnú sieť. Dôležité bude aj ich hmotové a architektonické stvárnenie.

- Pripravované prepojenie diaľnice južnou trasou v smere od Spišských Vlách môže predstavovať možné ohrozenie diaľkových pohľadov zo Spišského hradu a významných prírodných hodnôt.
- Možné riziko predstavuje aj statická doprava a prípadné veľkoplošné plochy záchytných parkovísk, ktoré sú nepriaznivé pre prírodné a kultúrne prostredie.

Už v príprave predmetných projektov je potrebné venovať veľkú pozornosť ich trasovaniu, umiestneniu, ako aj celkovému stvárneniu vzhľadom k rešpektovaniu chránených pohľadových kužeľov.

- Hydrantovú sieť je potrebné komplexne preskúšať, plne sfunkčniť a doplniť vhodné označenia hydrantov.
- Uskutočniť monitoring stavu a funkčnosti inžinierskych sietí, najmä vodovodnej a kanalizačnej siete v PR Spišská Kapitula.
- V obci Žehra stanoviť podmienky rekultivácie cintorínskej zelene, ako a v samotnom areáli cintorína, tak aj v okolí kostola (na kopci a v mieste prístupového schodiska) a spracovať cintorínsky poriadok, ktorý by zabránil opätovnému vzniku nevhodných úprav a vzniku nových pomníkov na cintoríne.

III A2 Fyzický stav ochranného pásma (OP)

III. A2.1 územie OP

Ochranné pásmo bolo vymedzené na ochranu hodnôt územia lokality Spišský hrad a pamiatky okolia - tejto časti, zapísanej v Zozname svetového dedičstva. Má zabezpečovať elimináciu ohrození a nežiaducich zásahov do zachovanej štruktúry krajiny na území svetového kultúrneho dedičstva a v jeho okolí, ako aj ochranu a rehabilitáciu širšieho územia tak, aby boli zachované jedinečné kultúrohistorické a krajinno-ekologické hodnoty územia.

Hodnoty územia z hľadiska kritérií, na základe ktorých bola lokalita zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva, zostali v sledovanom období zachované, t. j. nedošlo k narušeniu ojedinelého urbanisticko-architektonického a prírodno-krajinárskeho celku reprezentujúceho z kultúrneho a historického hľadiska intaktný súbor vojenských, politických, cirkevných a sociálnych zložiek. Kultúrne hodnoty tohto územia boli navyše umocnené medzinárodným potvrdením ich výnimočných prírodných hodnôt, a to zaradením do sústavy európsky chránených území NATURA 2000 pod názvom Spišskopodhradské travertíny – SKUEV č. 0105.

Pre územie ochranného pásma je charakteristické:

— krajinný reliéf Spišskej kotliny s centrálnou a dominantne umiestneným súborom národnej kultúrnej pamiatky Spišský hrad, Pamiatkovej rezervácie Spišská Kapitula, Pamiatkovej zóny Spišské Podhradie a Kostola sv. Ducha v Žehre, archeologickým náleziskom a národnou prírodnou rezerváciou Dreveník, na severe a východe lemovaný výraznými horskými masívmi,

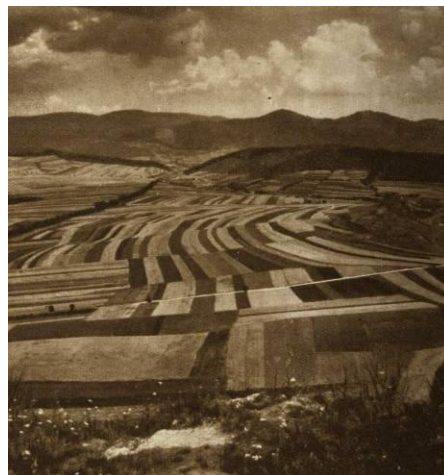
— sieť sídiel (obcí) s uceleným historickým sídelným usporiadaním, prevažne so zachovanou mierkou a rozsahom zástavby v súlade s postavením a významom toho-ktorého sídla; zachovanosť dopravných komunikačných väzieb, každé zo sídiel je zároveň ucelenou jednotkou so značne zachovanými vnútornými historicko-vývojovými vzťahmi,

— zachovanie panorámy, siluety a diaľkových pohľadov, vzájomnej nadväznosti a estetického pôsobenie sídiel a krajiny, pričom výrazné krajinné prvky v ich rámci tvoria dominanty kultúrohistorického charakteru,

— kultúrno-historický význam územia s dokladmi vývoja osídlenia, spoločnosti a kultúry od najstarších čias až do súčasnosti,

— zachované, využívané a perspektívne rekonštruovateľné typy a prvky historických štruktúr kultúrnej krajiny, vrátane zelene, svojrázne prírodné prostredie a štruktúra krajiny s plochami obhospodarovanými v rámci poľnohospodárskej výroby a v lesoch.

Všetky tieto faktory sú predmetom ochrany, resp. revitalizácie kultúrnej krajiny, ktorá sleduje zachovanie a zvýraznenie jedinečnej pamiatkovej hodnoty lokality Spišský hrad a pamiatky okolia, ako komplexne chráneného celku.

Stanovené chránené pohľadové kužele v rámci vyhláseného ochranného pásma *lokality* sú od vyhlásenia ochranného pásma rešpektované.

Väčší zásah do okolia hradu predstavuje **výstavba diaľnice D1** (úsek Levoča-Beharovce), tento zásah bol však dlhodobu plánovaný, ešte pred zápisom tejto časti lokality do Zoznamu SD a predstavuje výrazné zlepšenie súčasných dopravných možností lokality a jej rozvoja. Pri jej výstavbe bola snaha aspoň o rešpektovanie starej cesty v území ochranného pásma. Diaľnica sa vyhla aj územiu *lokality* SD. Bola tu však narušená integrita hradu s okolím, hlavne územia za severnou hranicou územia svetového dedičstva (výstavba 7 oblúkového mostového prepojenia údolného zlomu na poľnohospodárskej pôde a zriadenie okružnej križovatky prepojenia pôvodnej cesty I 18 s ukončeným úsekom diaľnice pri obci Nemešany). Jej súčasťou je už dostavaný areál Strediska údržby diaľnice (ďalej SÚD) SR Beharovce.

Reverzibilnými sú osadenia **nevhodných veľkoplošných reklamných plôch**, výrazné oplotenia (napr. pri poľnohospodárskom dvore Jablonov), ako aj vytváranie plošne veľkých spevnených plôch.

Novým fenoménom sa stali **vysielače mobilných operátorov**, situované v malej miere na východnom okraji OP.

Rovnako aj územie ochranného pásma je lokálne poznačené nevhodnou výstavbou, neestetickou modernizáciou jestvujúcich stavieb, ako **aj existenciou nepovolených rómskych osád**.

Plochy, ktoré svojím zanedbaným stavom vyžadujú pozornosť, predstavujú:

- **Opustené poľnohospodárske a iné priemyselné objekty:**
- **areál „Starej tehelne“** na severnom okraji mesta Spišské Podhradie, kde sa plánuje nové logistické centrum. To predstavuje v prípade výstavby hmotovo a výškovo rozmernejších stavieb, ako aj rozmernejších odstavných a príjazdových plôch ohrozenie *lokality* (pôdorys cca 30 000 m²), preto je potrebné

vhodným stanovením podmienok, ako aj účasťou KPÚ Prešov v procese prípravy výstavby už tieto ohrozenia eliminovať, nakoľko v schválenej Závaznej časti ÚPN mesta Spišské Podhradie je táto lokalita určená ako priemyselná zóna mesta.

- **areály poľnohospodárskych areálov/dvorov** v obciach a ich okolí na území OP, ktorých stav je často poznačený neporiadkom a narušenými objektmi, ako aj znečistenými plochami.
- **Židovský cintorín** na kraji Spišského Podhradia, samotné ohradové murivo a hrobky.

Zeleň, ochrana prírody a krajiny

Osobitne významné časti krajiny mimo územia *lokality* SDK v OP predstavujú:

- **Národná prírodná rezervácia Rajtopíky**, vyhlásená v r. 1982, výmera 119,67 ha v k. ú. Dúbrava, Harakovce

- **Chránený areál Historický park Bijacovce**, schválený Radou ONV v Spišskej Novej Vsi č. 61 z 26. 3. 1982 (pôvodne ako historický park) o výmere 4,4322 ha, k. ú. Bijacovce, za Chránený areál vyhlásený v zmysle zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. (Klinda, 1995)

V zmysle zákona č. 277/1994 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, ktorým sa zrušil zákon č. 20/1960 Zb. o starostlivosti o zdravie ľudu v znení neskorších noviel je vyhlásené **ochranné pásmo zdrojov minerálnych vôd Baldovce - Sivá Brada**.

Okrem chránených území, lesných a poľnohospodársky využívaných plôch významným prvkom sú cintorínska, ako aj verejná zeleň sídiel. V pohľadoch sa výrazne uplatňujú aj lipové **stromové aleje okolo historických ciest**. Tie dopĺňajú novo založené zelené plochy v súvislosti s dobudovaním diaľnice D1, prechádzajúcej územím.

III. A2.2 dopravná infraštruktúra

Cez región prechádza **diaľnica D1**, ktorej úseky prechádzajúce územím OP sú pred ukončením. Súbežne s diaľnicou je vedená cesta **I 18**, plniaca rovnaké prepojenie, udržiavaná, funkčná v prípade odstávky diaľničných úsekov. Prepojené sú okružnou križovatkou pri obci Nemešany a prívádzačom pri objekte SÚD Beharovce. Prostredníctvom týchto ciest je územie napojené na celoštátnu cestnú sieť Žilina – Poprad – Levoča – Prešov – Michalovce. Tento cestný ťah tvorí súčasť hlavnej medzinárodnej Európskej cestnej trasy E 50 vo východo – západnom smere územia Slovenskej republiky. Cesta v širších európskych súvislostiach vo svojej trase tvorí súčasť medzinárodnej transeurópskej cestnej siete TEM 4 Os (E 50, E 77, E 571, - Transeuropean Motorway) multimodálneho dopravného koridoru „Va“ v trase: Žilina –

Poprad – Košice – Michalovce – št. hranica SR/UA, podľa prijatého projektu TINA Network (Transeuropean Infrastructure Needs Assessment).

Problematické sú informačné tabule, dopravné značky, ako aj reklamné plochy, ktoré by mali byť obmedzené, resp. minimalizované.

Tieto cesty sú križované pôvodnými historickými cestami, dnes cesty III triedy, ktoré radiálne vychádzajú z centra Spišského Podhradia / Spišského hradu a vedú do historických sídel – obcí v okolí hradu a v podhorí Braniska a Levočských vrchov, ktoré sú na území OP.

Nové parkovacie plochy v rámci dopravnej infraštruktúry v OP nie sú potrebné a tvoria ich plochy v rámci obcí, resp. postačujú plochy popísané vyššie v rámci územia *lokality*.

Pešie komunikácie

Na území OP nie je vybudovaný systém peších ciest. Pešiáci používajú krajnice existujúcich ciest. Sieť cestičiek je tvorená aj lesnými a poľnými cestami, t. j. prírodné, resp. hospodársky využívané cesty. Osobitný režim sa vzťahuje na územia so stupňom ochrany prírody, kde sú tieto turisticky využívané chodníky značené a budované vo forme náučných chodníkov. Problémom je časté prechádzanie cestami III tr. skupinami a obyvateľmi z rómskych osád (najmä smer Spišské Podhradie – Krompachy, Dobrá vôľa - Žehra), čo sa prejavuje na znížení ich bezpečnosti pri značnej hustote dopravy.

Cyklistické trasy

V OP nie sú účelové cyklistické cesty, ani pruhy vytvorené. V štádiu prípravy sú nové trasy v rámci prípravy a budovania regionálnych a nadnárodných cyklistických trás.

Vid'. mapa cyklo-turistických trás v Prešovskom samosprávnom kraji: <http://www.po-kraj.sk/sk/samosprava/projekty/cezhranicne-programy/polsko-slovensko/projekty-psk/karpatska-apa-moznosti/studia-cezhranicnych-cyklistickych-tras.html>

Pre oblasť OP predstavujú:

Označ.	Popis, trasa	dĺžka
951c	Žehra – Bijacovce – Prašivá sedlo	11 km
2750 c	Spišské Podhradie - Pongrácovce	9 km
2851 c	Žehra (Grančpetrovce) – Vyšný Slavkov	14 km
2850 c	Spišské Podhradie – Pavľany	15,5 km

Vysvetlivky: Výlučne cyklomagistrála – diaľková trasa

Paralelné trasy k diaľkovým cyklomagistrálam

Stredné , nenáročné trasy a okruhy, tzv. rodinné trasy

V pláne bola pozmenená trasa diaľkovej cyklotrasy (cyklomagistrála), ktorá by spájala práve územie lokality .t.j. Levoča – Sivá brada – Spišské Podhradie – Spišský hrad – Žehra.

Dopravná dostupnosť územia OP pre obyvateľov a návštevníkov

Do všetkých častí OP je dobrá možnosť dojazdu osobným automobilom a autobusom po súčasnej cestnej sieti. Problémom je súčasný technický stav komunikácií, ich

povrchy s množstvom výmoľov, viacnásobné vrstvenie asfaltu, nespevnené krajnice a nedostatočné šírkové pomery.

Železničné spojenie z hlavnej trate smer Košice – Žilina neexistuje.

Problémy, potreby, ohrozenia

Niektoré obmedzenia vlastníckych vzťahov pozemkov, dotýkajúce sa hlavne veľkorozmerných zariadení a niektoré dopady ochrany na každodennú realitu života vyvolávajú konflikt medzi záujmami vlastníkov a požiadavkami na ochranu územia.

Nutné systematické riešenie revitalizácie nepovolených rómskych osád na území OP, ako aj venovať pozornosť činnosti niektorých obyvateľov v oblasti odpadov, výrubu drevín, požiarnej ochrane, vandalizmu a krádežiam.

V prípade zástavby/prestavby väčších plôch, ktoré sú v rámci chráneného územia *lokality* a jej OP, je potrebné ich vopred overiť architektonicko-urbanistickými štúdiami, v rámci ktorých je odporúčané stanoviť podmienky a formou organizácie architektonických a urbanistických súťaží získať maximálne kvalitné a **hodnote** územia zodpovedajúce riešenia. V prípade existujúcich nevhodných veľkorozmerných objektov, hlavne poľnohospodárskej výroby, je potrebné ich prekryť pohľadovo súvislými porastovými pásmi alebo periférnym porastovým vencom zmiešanej druhovej skladby, aby sa eliminoval ich nepriaznivý účinok.

V prípade diaľnice riešiť ozelenenie diaľnice v celom rozsahu ochranného pásma nepravidelným rozmiestnením menších porastových skupín z domácich druhov drevín tak, aby nevznikol súvislý porastový pás v celom priebehu na území ochranného pásma ako líniový novotvar.

Cesty I. triedy č. 18 - Žilina – Poprad – Levoča – Prešov – Michalovce tvorí súčasť hlavnej medzinárodnej Európskej cestnej trasy E 50 vo východo – západnom smere územia Slovenskej republiky. Problémom je napojenie smeru II/547 od Spišských Vlách na diaľnicu D1 mimo územia Spišského Podhradia, ktoré vzhľadom k svojej vyťaženosti vyžaduje nové vhodné koncepčné riešenie, ktorým je obchvat podľa návrhu územného plánu mesta.

Osobitnú pozornosť je potrebné venovať osadeniu dopravných značiek v OP a informačnému systému, ktoré narúšajú priestor, kumulujú sa a tvoria bariéry. Tieto by mali byť minimalizované a zvládnuté na požadovanej estetickej úrovni.

Problematické úseky ciest (najmä smer Spišské Podhradie – Krompachy, Dobrá vôľa - Žehra), kde dochádza k častej migrácii občanov z blízkych rómskych osád, je potrebné doplniť o pešie pruhy alebo vystať pešie komunikácie – chodníky, cyklistické cesty.

Riešiť cykloturistické prepojenie spájajúce územie celej lokality Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia v rámci budovania novej medzinárodnej cyklomagistrály, rešpektujúcej staré obchodné trasy.

Zlepšiť je potrebné stav všetkých ciest II a III tr. na území OP, ako aj dobudovať cyklistické cesty/pruhy.

Zachovať a postupne obnoviť stromové aleje pri komunikáciách v identickom princípe tak, ako sa zachovali dodnes:

- obojstranná lipová aleja pri ceste č. I/18 z Beharoviec do Spišského Podhradia,
- obojstranné aleje ovocných stromov pri cestách od Spišského hradu do Bijacoviec a zo Spišskej Kapituly do Baldoviec, kde sa postupne nahradia ovocné stromy za okrasné, avšak v tom istom rode,
- jednostranná topoľová aleja (*Populus nigra 'Italica'*) pri ceste pod Spišským hradom do Hodkoviec a Žehry, kde však s ohľadom na netypický habituálny úzko pyramidálny tvar obnovovať túto aleju vo výrazne rozvoľnenom rytme,
- obnoviť v plnom rozsahu obojstrannú aleju pri ceste z parku pri kaštieli v Hodkovciach na Dreveník.

Venovať neustálu pozornosť zeleným plochám, ich užívaniu / obhospodarovaniu, ochrane chránených prírodných území.

Zachovať, v nutnom prípade obnoviť, stromové aleje, ktoré historicky lemovali cesty II. A III. tr. v krajine, ako aj zachovať prístenné prvky ako sú kaplnky, božie muky, kríže, pätníky a iné.

V prípade celého ochranného pásma, plne rešpektovať jeho podmienky ochrany, tak, ako boli stanovené v návrhu na jeho vyhlásenie.

III. A3 Identifikácia a posúdenie ohrozenia

III. A3.1 Využitie objektov, intenzita a funkcia lokality a jej OP

Územie lokality a jej OP je využívané primerane.

Spišský hrad je sprístupnený návštevníkom, slúži na múzejné a prezentačné účely s postupne sa rozširujúcou ponukou služieb a kultúrnych podujatí. Značná časť hradného jadra (cca 60%) je ešte neprístupných, nakoľko stav objektov je natoľko havarijný, že musí nasledovať ich konzervácia a statické zabezpečenie.

Kostol sv. Ducha v Žehre slúži svojej primárnej bohoslužobnej funkcii a okrem toho je sprístupnený verejnosti.

Spišská Kapitula je v prvom rade cirkevným centrom so sídlom biskupstva s jeho funkciami, s kňazským seminárom, rehoľnými spoločenstvami, charitatívnymi zariadeniami. Tri kanónie majú v prenájme spoločnosti, ktoré tu poskytujú služby – ubytovanie, stravovanie a konanie kultúrnych, spoločenských a vzdelávacích podujatí. Napriek tomu sú niektoré objekty bez využitia a bude potrebné nájsť im zodpovedajúcu funkciu.

Katedrála sv. Martina slúži ako biskupská katedrála a zároveň je sprístupnená návštevníkom s rozšíreným okruhom o obnovený priestor knižnice a lapidária / westwerku na poschodí.

V meste **Spišské Podhradie** okrem štandardného funkčného využitia objektov spojeného s bývaním bol zaznamenaný mierny nárast služieb spojený s rozvíjajúcim sa cestovným ruchom, obchodnou činnosťou a remeselnými službami. Čo sa týka faktora zachovania, údržby a regenerácie prvkov interiéru a uličného parteru, tu došlo k miernemu posunu obnovou niektorých fasád domov a sprevádzkovaním prízemných priestorov pre obnovené obchodné účely a služby.

Z hľadiska sledovania tohto faktora dochádza k dvom negatívnym javom. Jedným je snaha o maximálne využitie objemu objektov s expanziou do podkrovných priestorov, resp. požiadavka nadstavieb, ktoré v spojitosti so zobytnením podkroví a ich presvetlením znamenajú zásah do strešnej krajiny. Upravené strechy a vikiere vytvárajú nové prvky v hmotovo-priestorovom členení. Opačným negatívnym javom je dlhodobé nevyužívanie niektorých domov a zanedbávanie ich údržby do takej miery, že dochádza k ich závažnému poškodeniu (napr. domy č. 1,2,3,14 a 15 na Palešovom námestí, dom č. 44 na ul. Starý jarok). Toto sa týka hlavne dvorových krídiel domov a dvorových hospodárskych objektov na parcelách, ktoré stratili svoje pôvodné využitie spojené s hospodárstvom a remeselníctvom. Následkom statických porúch dochádza k ich trvalému poškodeniu, resp. k zrúteniu a následnej asanácii (dvorové krídla domu č. 43 na Palešovom námestí a domu č. 11 na Mariánskom námestí). Tým dochádza k zmenám objemového členenia sídelnej štruktúry.

V rámci *lokality* a jej OP došlo k zmene tradičného spôsobu života, k zániku tradičných zručností a vedomostí, ktoré viedli k strate poznatkov zdedených po predkoch a praktík viažucich sa k dedičstvu. V minulosti sa v meste Spišské Podhradie nachádzali rôzne remeselné výroby a služby, ktoré postupom času zanikali, ale pre ktoré slúžili časti objektov a ich hospodárske krídla a dvory:

Mäsiarstvo – výroba Spišských párkov, chov domácich a jatočných zvierat;

Potravinárska výroba – bryndziarne, lisovanie ľanového oleja.

Na uskladnenie potravinárskych výrobkov slúžili tzv. „ľadovne“ (zahĺbené pivnice, do ktorých sa koncom zimy nanosil ľad z potokov).

Modrotlač, mangel’;

Harmattova továreň – prvé zváranie oblúkom, výroba kovových rúr;

Mlyny, pily, výroba šindľa...

Rovnako aj na dedine sa väčšina obyvateľstva zaoberala poľnohospodárstvom a živočíšnou výrobou, čím boli polia a pasienky intenzívne využívané ako aj druhoivo vysádzané tradičnými plodinami. Tomu zodpovedali aj poľnohospodárske usadlosti so stodolami v zadných častiach, často prechodné s výstupom na pole, ktoré nadväzovalo na dom a záhradu. Dodnes je táto charakteristická urbanistická štruktúra čitateľná v obci Jablonov, Studenec. Návrat k malým súkromným hospodárstvám bol zaznamenaný iba minimálne.

Krajina mimo sídel a chránených území je využívaná hlavne pôdohospodársky. Aj tu so zmenou spoločenských podmienok dochádza k novým problémom:

- Pozemky ostávajú nekosené, nevypášané. Neobhospodarované sú časti pôdy, čo má za následok rast burín a zmenu vzhľadu týchto plôch.
- Pozemky prešli do súkromných rúk, resp. sú prenajímané Slovenským pozemkovým fondom. Aj napriek poskytovaným dotáciám (vypláca Poľnohospodárska platobná agentúra) ich obhospodarovanie nie je v súlade s podmienkami. Ide najmä o pozemky na hradnom kopci, pod hradom a v jeho okolí.
- Problémové je pestovanie rýchlorastúcich vrb a topol’ov na ornej pôde.

Výrub dreva

V záujmových územiach (Sobotisko, Ostrá hora a Dreveník/ vnútorné a Jereňáš/ vonkajšie) sa legálne realizujú hospodárske zásahy v lesoch po dohode s orgánmi a organizáciami ŠOP (v rámci prejednávania decenálneho Plánu starostlivosti o les).

Problémovým je nelegálny výrub stromov neprispôsobivými obyvateľmi z blízkych osád, najmä počas zimného vykurovacieho obdobia.

Ochrana prírody

Hoci väčšina územia je dlhoročne chránená, až do 90-tych rokov sa v stratégii ochrany prírody uplatňoval tzv. konzervačný prístup s cieľom redukovať alebo úplne vylúčiť aktivity človeka. Uvedený prístup znamenal vážne ohrozenie niektorých biotopov územia (najmä biotopov odkázaných na pravidelnú poľnohospodárske využívanie – kosenie, pastva) a znamenal výrazné zhoršenie ich stavu. Od r. 1994 a intenzívnejšie od r. 2002 boli vykonané opatrenia na zlepšenie stavu najohrozenejších lokalít a biotopov, väčšinou realizované priamo pracovníkmi odbornej organizácie ochrany prírody alebo financované z jej zdrojov. Zároveň štátna ochrana prírody usiluje o čo najsilnejšie zapojenie užívateľov pôdy do ochrany územia, prostredníctvom hľadania optimálneho spôsobu využívania jednotlivých biotopov.

Zraniteľné oblasti sú poľnohospodársky využívané územia, z ktorých odtekajú vody zo zrážok do povrchových vôd, príp. vsakujú do podzemných vôd, z ktorých je koncentrácia dusičnanov vyššia ako 50 mg.l⁻¹, alebo existuje riziko prekročenia.

V rámci dotknutej *lokality* a jej OP sú to tieto oblasti: Baldovce, Bijacovce, Bugľovce, Domaňovce, Levoča, Nemešany a Spišské Podhradie.

Potrebné je zlepšiť environmentálne povedomie verejnosti. V mnohých obciach a aj v samotnom Spišskom Podhradí je doteraz zaústenie obecnej kanalizácie priamo do potokov, pričom až v tomto období sa pristupuje k vybudovaniu ČOV.

Z hľadiska posudzovania dopadu ľudskej činnosti na lokalitu je negatívnym, dlhodob

neriešeným prvkom, rozrastajúce sa osídlenie osady pod Dreveníkom a v zaregistrované snahy o novú výstavbu priamo na úpätí Dreveníka. Po výstavbe bytových domov v lokalite Dobrá Vôľa a presťahovaní obyvateľov do nej malo dôjsť k plošnej asanácii chatrčí v osade na svahu pod Dreveníkom (svah medzi Dobrovou Vôľou a Spišský Podhradím). V lokalite Dobrá Vôľa nielen, že sa tak nestalo, ale v súčasnosti je registrovaná pomerne rozsiahla výstavba veľkých, murovaných domov. Vzhľadom k

absencii akejkoľvek infraštruktúry tak okrem znehodnocovania krajinárskych pohľadov dochádza aj k rozširovaniu negatívnych vplyvov, ako je nelegálny výrub drevín, znečisťovanie územia odpadom a pod.

Problémy, potreby, ohrozenia

Tlak na nevhodné využitie pozemkov v lokalite a jej ochrannom pásme – na novú nelegálnu výstavbu, zmena hospodárskeho využívania pozemkov sú spojené s potencionálnym ohrozením krajinného obrazu okolia hradu a údolia Hornádskej kotliny s dominantami Spišským hradom a Spišskou Kapitulou s Pažicou.

Nelegálna výstavba obytných domov na juhovýchodnom svahu Dreveníka, medzi osadou Dobrá Vôľa a Spišské Podhradie.

Pomerne vysoký počet neobývaných objektov (bytov) v lokalite, spojený so zhoršovaním ich stavebno-technického stavu a zmenou funkčného využitia.

Potreba hľadania vhodného využitia t. č. nevyužívaných/neobývaných objektov v areáli Spišskej Kapituly ich vlastníkom. Podpora prijateľných stavebných úprav, usmernenie pre zmenu ich využitia.

Nájsť prijateľný režim v prospech zlepšenia stavu málo využívaných cirkevných objektov židovskej synagógy a evanjelického kostola v Spišskom Podhradí.

Snaha o aplikáciu nových materiálov/technológií v súvislosti s energetickou a finančnou úsporou, súčasnými technologickými postupmi a moderným spôsobom života: zateplovanie a použitie netradičných materiálov – polystyrén, plechová a živičná krytina, plastové okenné a dverné výplne, betónový obklad soklov fasád, osadenie markíz nad vstupy domov, inštalácia satelitov a anténnych systémov, slnečných kolektorov, fotovoltalických článkov.

Tlaky na informačný a reklamný systém, požiadavky sú na svetelné a rozmerné reklamné zariadenia, resp. firemné označenia nielen na jednotlivých objektoch, ale aj v rámci verejných priestranstiev, pri komunikáciách a v otvorenej krajine.

U objektov, ktoré nemajú prístup do domu pre motorové vozidlá, ich vlastníci vystupujú s požiadavkami na rozšírenie vstupu, ktoré by toto umožnilo, resp. stavbou garáží prebúraním nových otvorov.

Tlaky sú na osadenie predajných stánkov priamo v blízkosti turistami navštevovaných miest (parkovisko pod Spišským hradom, Sivá Brada), umiestňovanie terás reštauračných zariadení, ich prekrytie a uzavretie, spojené s neadekvátnym reklamným systémom, neestetickým vizuálom.

V procese prípravy obnovy sa často nejedná len o neakceptovateľné požiadavky vlastníkov objektov, ale aj o právne predpisy a stavebné normy, ktoré nerozlišujú zmenené podmienky stavebných úprav v historických objektoch oproti novostavbám, z hľadiska hygieny, požiarnej ochrany, tepelno-technických a svetelných parametrov a podobne.

III.A3.2 Demografická skladba obyvateľstva

Štatistika – počty obyvateľov podľa vekových kategórií v Spišskom Podhradí:

	Muži	Ženy	Sp. Podhradie 2014	Stav okolo r. 1991 roku
00-02	47	57	104	
03-05	77	54	131	
06-13	183	182	365	
14-17	106	111	217	
18-25	246	222	478	
26-30	145	147	294	
31-40	344	274	618	
41-50	254	249	513	
51-60	271	269	540	
61-65	90	108	138	
nad 65	163	270	473	
spolu	1926	1945	3871	3454

Zdroj: Mesto Spišské Podhradie

Počet obyvateľstva za posledných 20 rokov narástol o cca 10%, došlo k nárastu populácie zo strany rómskeho obyvateľstva, najmä v lokalitách rómskych osád. Zo štatistiky vyplýva, že dochádza k starnutiu obyvateľov na území lokality a odchodu mladých ľudí.

V rámci obyvateľov osobitnú pozornosť si vyžaduje sociálna skupina **sociálne slabších a neprispôsobivých občanov**, ktorí často obývajú objekty v zlom stavebno – technickom stave a v nelegálne vybudovaných osadách. Tvoria skupinu nezamestnaných s nízkym vzdelaním a bez pracovných návykov. V minulosti obývali objekty v centre mesta Spišské Podhradie. Politikou mesta, zameranou na výstavbu nového bývania v okrajových častiach (lokalita *Rybníky*), sú postupne presídľovaní do nových domov a zničené objekty obnovované. Mesto vybuďovalo pre nich aj komunitné centrum.

Hlavne z tejto skupiny pochádzajú delikventi, ktorí majú na svedomí kriminalitu – krádeže a vandalizmus. Na území dochádza ku krádežiam hlavne tých predmetov, ktoré je možné predať do zberných surovín, alebo inak využiť pre svoj prospech. Jedná sa prevažne o kovové predmety – plechové strešné krytiny, klampiarske prvky, liatinové rúry, kovové káble, historické kovové a liatinové zábradlia, mreže, brány atď. Krádeže sa rozmáhajú až do takej miery, že dochádza k rozkrádaniu kovových a umeleckých diel z mestského cintorína. Tiež dochádza k rozoberaniu, poškodzovaniu a ničeniu drevených prvkov a konštrukcií – hlavne pôvodných drevených dlážok, krovov a stropov, ktoré sú následne použité na vykurovanie. V r. 2009 boli zistené 3 objekty, u ktorých dochádza, resp. došlo k postupnej likvidácii /výrezov drevených častí/ krovov, následkom čoho objekty bolo nutné vystaňovať. Jedná sa o meštianske domy č. 41 na Palešovom námestí, č. 3 na ul. Štefánikovej a č. 46 na Starom jarku. Z uvedených dôvodov mesto pristúpilo k čiastkovej asanácii domu na ul. Štefánikovej a na Prešovskej ulici. V r. 2011 mesto zrušilo oddelenie mestskej polície. Na zamedzenie a odstránenie kriminálnej činnosti nemá miestny policajný zbor dostatok kapacít, je potrebné ho zvýšiť.

Ochrana proti vandalizmu a krádežiam je realizovaná inštalovaním kamerového systému a prevenciou (bezpečnostné systémy). Celkovo je na území Spišského Podhradia inštalovaných 9 kamier, z toho 1 na Spišskej Kapitule (potrebné rozšíriť aj na oblasť spodnej brány a jej predpolia zo strany Spišského Podhradia) a 2 kamery sú nainštalované v lokalite Rybníček.

Areál Spišského hradu je strážený 24 hodín strážnou službou.

Pre porozumenie a zlepšenie vzťahu obyvateľov na území *lokality* a OP v rokoch 2004 - 2006 realizovalo SNM – Spišské múzeum kultúrnu aktivitu s názvom Stretnutie na hrade s tradíciou a súčasnosťou obcí z okolia hradu. Dávalo tak možnosť okolitým obciam poskytnúť návštevníkom informáciu o kultúre a tradícii obcí zo širokého okolia Spišského hradu. Zároveň umožnilo navštíviť pamiatku obyvateľom týchto obcí a predstaviť samých seba v jednodňovom kultúrnom podujatí.

Na hrade sa takto predstavili:

2004 – Gréckokatolícke dediny levočských vrchov (Torysky, Repaše, Olšavica)

2005 – Bijacovce, Ordzoviany, Studenec, Granč-Petrovce, Žehra a mesto Spišské Podhradie

2006 – Spišská Kapitula a jej filiálne obce Nemešany, Jablonov, Lúčka, Baldovce, Bugľovce.

V roku 2004 bola kaplnka Spišského hradu požehnaná a cirkevnosprávne pridelená farnosti Žehra. Odvtedy sa farníci z obcí Žehra a Granč-Petrovce pravidelne podieľajú na otvorení letnej turistickej sezóny na hrade formou prípravy slávnostnej sv. omše v kaplnke hradu.

Problémy, potreby, ohrozenia

Zhoršenie demografického vývoja v lokalite a jej OP.
Pomerne veľký počet neobývaných objektov.

Medzi miestnym obyvateľstvom prevláda **nízke povedomie o hodnotách lokality** a nezáujem, nízka motivácia vlastníkov a investorov o autentické obnovy.

Obťažovanie návštevníkov neprispôsobivými občanmi, často migrujúcimi z okolitých obcí, ako aj kriminalita spojená s vandalizmom a vykrádaním parkujúcich dopravných prostriedkov, budovaním nelegálnych skládok odpadov, znečisťovanie okolia vyberaním kontajnerov.

Potreba zriadiť mestskú políciu, alebo posilniť štátnu políciu, ktorá by monitorovala nielen mesto Spišské Podhradie, ale aj OP, a rozšíriť kamerový systém aj do okolitých obcí, čím by táto činnosť bola rozšírená i na celú oblasť *lokality* a OP.

Neobhospodarovanie pozemkov v *lokalite* a jej OP v súlade s podmienkami zmlúv o prenájme (kosenie, spásanie, obrábanie ornej pôdy), nedostatočná kontrola zo strany PPA.

Z hľadiska zámerov ochrany prírody a krajiny by bolo žiadúce realizovať zmenu štruktúry poľnohospodárskej pôdy a ornej na TTP (napr. prepojenie medzi Pažicou a Sivou Bradou, čo je v záujme projektu *Spišského Jeruzalemu*, príp. Zlatou brázdou a Dreveníkom).

III.A3.3 Vlastnícke vzťahy v lokalite, ľudské zdroje

2. svetová vojna a povojnový vývoj znamenali veľkú zmenu vlastníckych vzťahov (vyst'ahovanie nemeckej a maďarskej menšiny, ako aj návrat minimálneho počtu židovského obyvateľstva po vojne). V prípade Spišskej Kapitulky došlo k zmenám vo využití objektu kňazského semináru policajnou školou. Počet pôvodných obyvateľov zo strany cirkvi sa znížil na minimum a veľká časť objektov ostala nevyužívaná. K návratu majetku do vlastníctva rímskokatolíckej cirkvi došlo až reštitúciami po r. 1990.

Centrum mesta bolo zdevastované z dôvodu zanedbanej údržby (najmä zo strany nových vlastníkov – štát a súkromné osoby - po opustení domov ich pôvodnými vlastníkmi), čo malo za následok ich obývanie sociálne slabšími obyvateľmi, bez vzťahu k historickým hodnotám a kontinuálnemu rodinnému vlastníctvu – „dedovizni“.

Časť objektov v centre bola komplexne prestavaná pre nový účel (administratíva, banka, kultúra), resp. na veľkých asanovaných plochách bola zrealizovaná nová panelová výstavba bytových domov.

Po r. 1989 došlo k veľkým zmenám vo vlastníckych vzťahoch, reštitúciami sa objekty vrátili ich pôvodným vlastníkom, ale aj veľký počet objektov zmenil majiteľov predajom. Vytvorenie osobitnej dotačnej schémy MK SR pre obnovu NKP v lokalitách SD napomáha postupnému zlepšovaniu stavu zachovania pamiatkového fondu v celej lokalite. Ale aj napriek tomu, ostáva ešte časť objektov neobývaná a ich majitelia nerealizujú kroky, ktoré by túto skutočnosť zmenili.

Časť takýchto objektov je neobývaná a ich majitelia nerealizujú kroky, ktoré by túto skutočnosť zmenili, a tak kúpy týchto objektov môžeme hodnotiť iba ako „vhodnú investíciu“ a čakanie na zhodnotenie peňazí.

V havarijnom stave ostávajú naďalej 4 objekty – meštianske domy a 2 pamiatkové objekty. Jedná sa o tieto objekty:

- č. ÚZPF 714/0 – Dom meštiansky, Palešovo nám. 1, Spišské Podhradie
- č. ÚZPF 715/0 – Dom meštiansky, Palešovo nám. 2, Spišské Podhradie
- č. ÚZPF 716/0 – Dom meštiansky, Palešovo nám. 3, Spišské Podhradie
- č. ÚZPF 11835/0 – Dom meštiansky, Palešovo nám. 39, Spišské Podhradie
- č. ÚZPF 2370/2 – Stanica mýtna, Dom remeselnícky I., Štefánikova 6, Spišské Podhradie
- č. ÚZPF 2370/3 – Stanica mýtna, Dom remeselnícky II., Štefánikova 6, Spiš. Podhradie

V prvom prípade objekt patrí do vlastníctva fyzickej osoby (v tomto období sa na objekte č. 39 na Palešovom nám. začalo s obnovou), tri objekty sú vo vlastníctve právnickej osoby (v tomto období sa na objektoch č. 1, 2 a 3 na Palešovom nám. nepokračuje s obnovou) a posledné dva pamiatkové objekty vlastní nezisková organizácia (dom remeselnícky I. a II.). V prípadoch ďalších 20 národných kultúrnych pamiatok, ktorých hodnotenie z hľadiska niektorého ukazovateľa poukazovalo na narušený stav, medzičasom začali vlastníci konať a požiadali o vydanie rozhodnutí o zámere alebo o prípravnej a projektovej dokumentácii obnovy. Na základe podmienok daných v rozhodnutiach boli začaté obnovy týchto objektov.

Objekt Spišského hradu je vo vlastníctve SR a v správe Slovenského národného múzea v Bratislave.

Sakrálné objekty – kostoly, židovská synagóga sú vo vlastníctve cirkví, resp. náboženských obcí. Okrem rímskokatolíckej cirkvi u ostatných cirkví došlo k rapidnému poklesu veriacich, čo sa prejavuje aj na správe a chátraní ich objektov.

Problémy, potreby, ohrozenia

Stále ešte zostáva pomerne vysoký počet neobývaných objektov (bytov) v lokalite je spojený so zlým stavebno – technickým stavom objektov, poklesom poslucháčov bohosloveckej fakulty na Spišskej Kapitule.

Potreba hľadania v spolupráci s cirkvami a vlastníkmi v spolupráci so samosprávou vhodné využitie t. č. nevyužívaných/neobývaných objektov.

Odchod mladých ľudí z lokality, ako aj nezájum o život v nej je zapríčinený:

- Nedostatkem adekvátnych pracovných príležitostí.
- Obyvateľov odrádza veľká komunita neprispôsobivých občanov a ich kultúrna úroveň.

Chýbajúce porozumenie hodnotám objektov zo strany ich vlastníkov, konflikt záujmov v snahe prispôbiť objekty novým potrebám (modernizácia), ako aj novým funkciám (pri zmene funkčného využitia).

Ohrozenie susedných objektov v radovej zástavbe vplyvom havarijných stavov objektov alebo následkom ich asanácie a dlhodobej nezastavanosti prelúk náhradnou výstavbou.

Nedostatok finančných prostriedkov na strane vlastníkov na zabezpečenie adekvátnej starostlivosti o objekty. Občania chcú ostať v nich, stúpa historické povedomie a uvedomovanie si hodnôt prostredia, sú hrdí na svoje korene, ale hlavne málo pracovných príležitostí ich núti odísť.

V meste je dostatok nájomných bytov, hlavne sú získavané rekonštrukciou z meštianskych domov napr. na ul. Starý jarok, Palešovo námestie, Mariánske námestie.

Prechodom vlastníctva objektov (pôvodne štátne, mestské) do súkromného vlastníctva dochádza k ich uzamykaniu (ochrana súkromného vlastníctva), t. j. stávajú sa neprístupnými ako pre návštevníkov, tak aj pre kontrolu s ich nakladaním (nekontrolované úpravy).

III. A3.4 tlaky spôsobené návštevníkmi/ turistikou

Lokalita sa so Spišským hradom sa zaraďuje medzi najnavštevovanejšie miesta na Slovensku.

Návštevnosť Spišského hradu od r. 1989 poukazuje na výrazný nárast po zápise lokality do Zoznamu SD v r. 1993. Kolísanie počtu návštevníkov za posledné roky je spôsobené celkovou hospodárskou situáciou nielen na Slovensku, ale aj vo svete. Napriek tomu sú počty návštevnosti v prípade Spišského hradu vysoké a prevyšujú výrazne počty návštevníkov v ostatných častiach *lokality*.

Návštevnosť Katedrály sv. Martina má od roku 2012 stúpajúcu tendenciu.

V meste Spišské Podhradie za posledné 3 roky vzrástol počet turistov a návštevníkov.

V celej lokalite sa prejavuje výrazná sezónnosť v návštevnosti.

Štatistika návštevnosti v lokalite:

Spišský hrad Štatistika: SNM – Spišské múzeum v Levoči		Katedrála sv. Martina Spišská Kapitula Štatistika: Biskupstvo Spišské Podhradie		Spišské Podhradie Štatistika: Informačno-turistické centrum			
		rok	Počet návštevníkov				
		2010	8844	2012	2013	2014	
1989	108758	2011	8025	Január	29	-	11
1990	81850	2012	9891	Február	31	-	27
1991	51457	2013	9985	Marec	42	17	55
1992	58454	2014	10492	Apríl	84	62	72
1993	56161	Stav za 1-10		Máj	224	271	353
1994	55706			Jún	298	250	344
1995	79839			Júl	538	703	654
1996	83415			August	744	686	712
1997	100653			September	245	349	338
1998	119283			Október	190	117	84
				November	30	24	65
				December	-	-	
				SPOLU	2455	2479	2715

1999	106740		
2005	143228		
2010	134674		
2011	156038		
2012	151449		
2013	143324		

Najnavštevovanejšou pamiatkou v rámci *lokality* je stále Spišský hrad, postupne sa zvyšuje návštevnosť Spišskej Kapituly a Pažice i vďaka projektu *Spišský Jeruzalem*, pričom je predpoklad, že návštevníci týchto miest navštívia i samotné Spišské Podhradie. Lákadlom je aj Kostol sv. Ducha so stredovekými nástennými maľbami v Žehre. Turistická sezóna, v minulosti obmedzená na mesiace jún, júl a august sa predĺžila, v súčasnosti je mesto navštevované od polovice apríla do konca októbra a Spišský hrad s ohľadom na poveternostné podmienky je prístupný celoročne. Väčšinou sa ale jedná o jednoduché fakultatívne výlety, resp. na oddychovú zastávku na trase obmedzenú na návštevu hradu. Zvyšuje sa počet individuálnych turistov.

Počty návštevníkov v jednotlivých zariadeniach / NKP nepredstavujú ohrozenie. V prípade bezplatnej návštevy Spišského hradu v 1. nedeľu v mesiaci došlo k výraznému nárastu počtu návštevníkov v tomto čase, čo sa odrazilo na jeho kapacitných možnostiach, a tým aj kvalite obhliadky a možnosti poskytovať kvalitné služby, znížil sa aj príjem, tým aj financie na údržbu hradu. Túto bezplatnú službu bude potrebné prehodnotiť a počty návštevníkov optimalizovať.

Hlavný tlak predstavuje turistický ruch v oblasti dopravy a parkovania, najmä v čase letnej sezóny a v čase organizácií podujatí s veľkou koncentráciou ľudí. Chýbajú plochy pre odstavenie autobusov.

Dopady cestovného ruchu, návštevníckych a rekreačných aktivít

Citeľný je nárast návštevnosti *lokality* po jej vyhlásení za SKD (po r. 1993), nemá však negatívny vplyv na hodnoty lokality.

Veľký počet návštevníkov, a tým aj automobilová doprava po parkovisko pod hradom po komunikácii v smere od I/18 spôsobili havarijný stav tejto prístupovej komunikácie, ktorá nebola postavená na takúto záťaž.

Problémy, potreby, ohrozenia

Potreba rekonštrukcie prístupovej komunikácie k Spišskému hradu zo strany od diaľničného privádzača (úsek Šibenica – parkovisko pod hradom).

Potreba otvorenia priameho pešieho prepojenia mesta Spišské Podhradie s hradom.

Prejavujú sa tlaky zo strany prevádzkovateľov zariadení stravovania a občerstvenia, predaja suvenírov na postavenie predajných stánkov, na vytváranie otvorených, prekrytých terás, vonkajších sedení, použitie slnečníkov, ktorých vzhľad, estetická úroveň a neadekvátne reklamné označenie negatívne vplyvajú na vzhľad nástupu do hradu (vstup – stredné nádvorie Spišského hradu, parkoviská pod hradom).

Obťažovanie návštevníkov chovateľmi vtákov, pouličnými predajcami (cesta na hrad, v blízkosti parkovísk, v okolí Katedrály sv. Martina), ako aj žobranie (často sú na tento účel zneužívané aj deti).

Nevyriešený dopravný systém, najmä na námestiach Spišského Podhradia, PR Spišská Kapitula, Pažica a v blízkych uliciach v letných mesiacoch (zvýšený počet turistov). Nedostatok parkovacích miest spôsobuje často kolaps dopravy a zásobovania. Vzniká tu konflikt záujmov medzi obyvateľmi mesta a návštevníkmi. Preplnenosť námestia autami znižuje životnú pohodu ako domácomu obyvateľstvu, tak aj zážitok návštevníka.

Nedostatok parkovísk počas organizovania akcií s veľkou koncentráciou ľudí spôsobuje nedostatok parkovacích plôch, ako aj hygienických zariadení, kedy dochádza k znečisteniu okolia a parkovaniu na plochách okolitých lúk a polí. Pre Spišskú Kapitulu a Pažicu je pripravený projekt na riešenie tejto situácie, t. j. vybudovanie nového parkoviska.

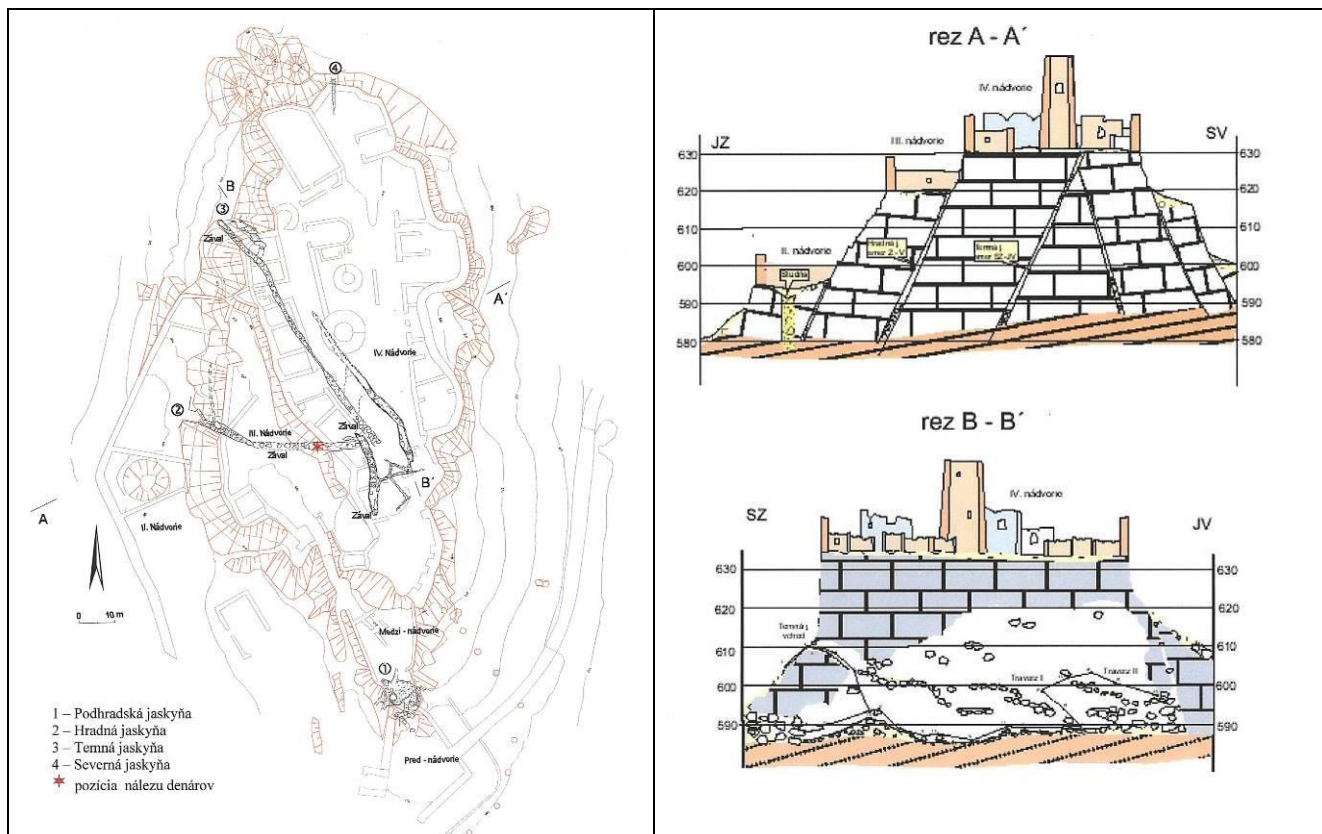
III. A3.5 Prírodné, rizikové faktory

Poloha Spišského hradu na nechránenom kopci, otvorenom zo všetkých strán, znamená **ohrozenie nárazovým vetrom a prudkým dažďom**.

Zosuv pôdy, prepádávanie sa podložia

Dochádza k

- Čiastočnému splavovaniu zemín z polí a brehov do vodných tokov.
- zosuvom pôdy, pohybom skalného brala Spišského hradu a splavovaniu zeminy pri prudkých a dlhotrvajúcich dažďoch z trávnatého porastu hradného kopca. Zemina je splavovaná v dôsledku v minulosti rozoraných prírodných medzí, vedených po vrstevniciach kopca. Následne je splavovaná na východné okraje záhrad domov na Podzámkovej ul. a zachytávaná plotmi, čím vzniká nový terénny zlom naplavenej zeminy. Voda z hradného kopca následne podmáča domy na tejto ulici, resp. voľne preteká prejazdmi a priechodmi domov.
- prepádávaniu sa podložia Spišského hradu – tvoreného perforovaným travertínovým masívom s množstvom puklín a jaskýň.

Prevzaté: Správa o dokumentácii rozsadlinových jaskýň v travertínovej kope Spišský hradný vrch, 2007, Mihál F., Miháľová O., Šuster P., Šuster, Š.

Riziko povodní

Mestom prechádzajú dva väčšie toky a to Vavrincov potok a Margecianka. Lokalita je mimoriadne bohatá na podzemné vody rôznej kvality, výdatnosti a zloženia. Pozitívnym javom je snaha obnoviť dnes zabudovaný, geologickým vrhom vytvorený umelý gejzír na Sivej Brade, ktorý by po obnovení odvádzal vodu pôvodným prirodzeným prameňom v jeho okolí. Týmto riešením by sa odstránili tektonické poruchy s výverom spodnej vody do okolia v okolí vrtu, prejavujúce sa v r.2008 hlavne na ceste E.18. Dlhodobé neriešenie problému bolo viditeľné v letných mesiacoch r.2010 a 2013, keď došlo k vybreženiu pretekajúceho potoka Lúčanky a Margecianky z pomerne širokého koryta, resp. k podmytiu nespevnených, zemitých brehov. Vplyvom vybreženia vody došlo k čiastočnému zaplaveniu ulíc Robotnícka, Štefánikova a Dr. Špirku.

V r. 2014 mesto začalo s úpravou brehov potoka **Lúčanka**, podľa schválenej PD, spracovanej v rámci protipovodňovej ochrany (hradenej z prostriedkom MŽP SR). V úseku ul. Hviezdoslavovej (v jej hornej časti) boli brehy spevnené betónovými panelmi po oboch stranách koryta. Od mosta, križujúceho potok pri objekte MsÚ, po celej dĺžke ul. Starý jarok, až po sútok s potokom Margecianky, brehy sú vykladané lomovým kameňom a škárované. Na koryte boli zároveň osadené nové lávky pre chodcov a v časti Hviezdoslavovej ul. i pre vjazd motorových vozidiel na pozemky domov, situovaných na západnom brehu potoka.

Margecianka bola čiastočne protipovodňovo upravovaná správcom toku Vodohospodárskym podnikom. Ďalšia úprava Margecianky je naplánovaná na najbližšie obdobie. Je tu potrebné spevniť zemité brehy.

Vavrincov potok bol v r. 2014 protipovodňovo upravovaný v dl. 890 m vyčistením a prehlbením koryta. Zároveň došlo k oprave kamenných oporných múrov brehov.

Súčasťou výstavby diaľnice boli realizované cestné, veľkoprierezové priepuste zbieračov povrchovej vody, ktoré boli vyvedené východným smerom do novovybudovaných povrchových zbieračov, ktoré boli následne zaústené do oboch potokov. Do budúcnosti hrozí, že kapacity oboch korýt nebudú postačovať odviesť tak veľký objem vody, resp. splavovanou sprasťou z polí bude potrebné koryta často prehĺbovať. Potrebne je realizovať protipovodňové opatrenia a vyriešiť protipovodňovú ochranu celého územia. Určitú pomoc predstavuje aj novovybudovaný polder pred diaľnicou D1 v Studenci.

Klíma

Klimaticky patrí územie Hornádskej kotliny do mierne teplej a vlhkej oblasti s miernou zimou a má viac-menej kontinentálny charakter podnebia.

Teplotné pomery

Podľa dlhodobého priemeru je najteplejší mesiac júl s priemernou teplotou vzduchu 16,6 °C a najchladnejším mesiacom je január s priemernou teplotou vzduchu – 6,2 °C.

Priemerná teplota vzduchu vo vegetačnom období (apríl – september) je 13 °C.

Tab. č 1 Priemerná mesačná teplota vzduchu v °C v r. 1996 (Spišské Vlachy)

Mesiac	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
Priem. teplota	-6,4	-5,1	-1,4	7,5	14,7	16,7	15,7	16,4	10	7,7	5,5	-7,6

Zrážkové pomery

Hornádska kotlina leží v tzv. zrážkovom tieni Vysokých Tatier, dôsledkom čoho je oblasť na zrážky pomerne chudobná.

Podľa dlhodobého priemeru boli zaznamenané najväčšie zrážky v júni a v júli. V týchto mesiacoch prevládajú zrážky z búrkovej kopovitej oblačnosti. Najmenej zrážok pripadá na január a február. Prvé sneženie prichádza prevažne v novembri a posledný sneh zmizne koncom marca.

Priemerná ročná relatívna vlhkosť vzduchu je 80 %.

Tab. č. 2 Priemerný úhrn zrážok v mm v r. 1996

Mesiac	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
Priem. úhrn zrážok	24,4	14,2	27,5	47,7	131,6	116,8	86,0	140,1	86,7	21,5	21,1	27,1

Veterné pomery

Najsilnejšie vetry v povodí Hornádu sú severné a severozápadné. Tie môžu mať pri extrémnej sile vplyv na poškodenie striech (strhnutie strešnej krytiny) a ohrozenie hradných ruín. Táto skutočnosť sa zohľadňuje pri návrhu krytín, spôsobuje jej kotvenia, ako aj zavetrovaní krovových sústav. Rovnako sa uplatňuje princíp zaťaženia striech snehom, pričom je Spišské Podhradie je zaradené do vyššieho snehového pásma vzhľadom k nadmorskej výške. Pri obnove sa postupuje v zmysle nových noriem EN a STN, ktoré už túto skutočnosť reflektujú, ako aj technických podmienok výrobcov strešných krytín. Obťažné je túto skutočnosť premietnuť do požiadavky na zachovanie autentických pôvodných krovových konštrukcií a strešných plášťov, ktoré sú tomuto riziku vystavené najviac.

Ohrozenia vplyvom zásahu bleskov

– týka sa hlavne vyvýšených objektov na Spišskom hrade (viď. poškodenie románskeho paláca po zásahu blesku v r. 2000), ktorý nemá t. č. zabezpečený účinný systém ochrany proti účinkom blesku (pripravený je projekt realizácie tzv. aktívneho bleskozvodu).

Klimatické zmeny ovzdušia

v poslednom období priniesli riziko zvýšeného pôsobenia nárazových vetrov, sprevádzaných dažďom / búrkami s extrémnymi prívalmi vody, ktoré nestačí odvieť dažďová kanalizácia, ani korytá potokov. V zimných mesiacoch sa to prejavuje veľkým množstvom nárazových snehových zrážok, čo spôsobuje veľkú záťaž striech a krovov, ktoré neboli počítané na také vysoké zaťaženie. Časté výkyvy počasia prinášajú veľké teplotné rozdiely, ktoré sa striedajú v pomerne krátkych cykloch, čo má za následok:

- veľký počet zmrazovacích cyklov (spôsobujú narušenie povrchov kameňa, najmä v lokalite často používaného nasiakavého spišského pieskovca, poškodzovanie/drolenie omietok, nástenných malieb, nasiakavých krytín, najmä obvyklej keramickej krytiny, kamenných pieskovcových dlažieb, úbytok hradných ruín)
- vznik inovatí vplyvom difúzie vodných pár, zrážajúcich sa na povrchoch stien v prechodných obdobiach, čo narúša omietky a najmä nástenné maľby na nich (prejavilo sa v minulosti v Kostole sv. Ducha v Žehre).

Nebezpečie vplyvom pôsobenia povrchovej vody

Náchylnosť územia na zamokrenie súvisí s povrchovým, alebo pripovrchovým prevlhčením pôdy v dôsledku stagnácie podzemnej vody, výškou koryta vodných tokov. Okrem podmáčania, zaplavovania suterénov môže dôjsť v zimných mesiacoch aj k premrzaniu základov, ktoré sú vzhľadom k vysokému skalnému podložiu často plytké a realizované na sucho.

Znečistenie vôd

Vodné toky v Spišskom Podhradí sú zväčša značne znečistené. Príčina znečistenia je v splavovaní zeminy z polí v okolí tokov a vo vypúšťaní splaškových odpadových vôd do vodných prítokov potoka Lúčanka, tečúceho stredom mesta. Mestská čistička odpadových vôd je v štádiu rozostavanosti. Kanalizačné potrubie je potrebné umiestniť do takej hĺbky, aby bolo odvedená spodná voda z pivníc domov a tieto pivnice mohli byť využívané.

Seizmická činnosť

Celé územie leží v 5°MSK seizmicity a maximálne očakávaná seizmická intenzita je 6⁰ EMS 98.

Nebezpečenstvo vzniku požiaru

Mesto spišské Podhradie a správcovia jednotlivých objektov majú spracovaný protipožiarny plán. Táto povinnosť im vyplýva z platných zákonov.

Pravdepodobnosť výskytu požiarov však predstavuje veľké riziko pre objekty a ich interiérové vybavenie v lokalite, najmä pri zlom stavebno – technickom stave objektov (nevyhovujúce vykurovacie telesá, komíny), ktoré sú často lokálne vykurované. Taktiež je tu nebezpečenstvo poškodenia a vzniku požiarov po zasiahnutí objektov bleskom.

Lokálne nebezpečenstvo vyplýva z nedodržiavania bezpečnostných protipožiarnych predpisov a noriem. V záujme predchádzania tomuto riziku sa robí preventívna činnosť, spočívajúca v kontrole dodržiavania protipožiarnych predpisov, vykonávaní pravidelných revízií vyhradených technických zariadení (elektrické, plynové, tlakové), hasiacich prístrojov, hydrantov, ako aj komínov.

Protipožiarne opatrenia

V rámci rozvodov verejného vodovodu je na celom území mesta Spišské Podhradie (vrátane PR Spišská Kapitula) realizovaná sieť vonkajších hydrantov, avšak tlakové pomery a stav

(netesnosť a vysoký vek) potrubí sú príčinou, že požiarne hydranty nemajú zabezpečený potrebný tlak (ako na verejných priestranstvách, tak aj v budovách).

Najbližšou stanicou so stálou službou hasičov s technikou je SSD Beharovce.

V ťažko prístupných dvorových častiach objektov, hlavne v radovej zástavbe domov je sťažený prístup hasičskej techniky.

V zmysle platných noriem sú v objektoch so zvýšeným rizikom vzniku požiaru, veľkou koncentráciou ľudí, ako aj s významnými hodnotami inštalované požiarne signalizačné zariadenia. Centrum Spišského Podhradia a časť Spišskej Kapituly sú monitorované kamerovým systémom počas 24 hodín (Ul. Palešovo námestie, Mariánske námestie, Štefánikova ul., Rybníček).

Pri obnove budov sú v rámci projekčnej prípravy obnovy súčasťou aj projekty protipožiarnej ochrany.

Nekosenie a nevypásanie neobhospodarovaných častí pôdy spôsobuje rast burín, a to zakladá možnosti vzniku požiarov. Veľký pretrvávajúci problém predstavujú požiare pri vypaľovaní trávy (sezónny problém).

Mimoriadne udalosti

Územie lokality môže byť pod vplyvom mimoriadnych udalostí a mimoriadnych javov. Pre tento účel zriadil Okresný úrad Levoča **Krízový štáb územného obvodu OÚ Levoča**, v ktorom sa riadnym členom stal aj zástupca územne príslušného KPÚ.

V mestách je zriadený **Krízový štáb mesta**, ktorého štatút sa vydáva podľa § 10 zákona NR SR č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu (ďalej len „krízová situácia“) pre jeho zriadenie ako orgánu krízového riadenia.

Eliminácie následkov: v oblasti možného ohrozenia záplavami z povrchových vodných tokov, požiarov, ohrozenia seizmickou činnosťou a mimoriadnych javov poveternostného a klimatického charakteru, ako aj v prípade **havárií**: v priemysle, v prípade ohrozenia spojeného s únikom nebezpečných látok pri všetkých druhoch prepráv, v prípade katastrof, a nožnej kumulácie rôznych druhov mimoriadnych udalostí, v prípade **terorizmu**, sú riešené v rámci **Integrovaného záchranného systému SR**. Jeho pôsobnosť je upravená zákonom č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme.

Jeho súčasťou sú:

Protipožiarňa ochrana, ktorá vychádza zo zákonov:

- č. 314/2002 Z. z. O ochrane pred požiarimi, kde je stanovená pôsobnosť orgánov štátnej správy, miest a obcí na úseku ochrany pred požiarimi, ako aj druhy a úlohy hasičských jednotiek pri vykonávaní záchranných prác pri požiaroch, rôznych haváriách, živelných pohromách a iných mimoriadnych udalostiach
- 315/2002 Z.z. o Hasičskom a záchrannom zbore, ktorý upravuje zriadenie, postavenie a organizáciu a riadenie tohto zboru, vymedzuje základné úlohy a právne vzťahy, ktoré súvisia so vznikom, zmenami a so skončením štátnej služby jeho príslušníkov.

Najbližšie sídla Hasičského a záchranného zboru v mieste *lokality*:

Okresné riaditeľstvo HaZZ v Levoči Levoča, Novoveská cesta alebo pracovisko SSD Beharovce .

Mesto Spišské Podhradie má spracovaný Požiarňý poriadok mesta Spišské Podhradie.

Policačný zbor SR, ktorý zabezpečuje úlohy na poli bezpečnosti a ochrany má sídlo v Spišskom Podhradí.

Civilná ochrana zabezpečuje úlohy na predchádzaní a eliminácii rizík, ako aj koordinačnej činnosti.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky vydalo Metodický pokyn Ministerstva kultúry SR na ochranu národných kultúrnych pamiatok v krízových situáciách (2008) č. MK -3010/2008-10/11546.

Problémy, potreby, ohrozenia

Ohrozenia vplyvom ľudskej činnosti:

- Znečistenie ovzdušia – na území sa nevyskytuje žiadny hlavný bodový zdroj znečistenia ovzdušia, koncentrácia SO₂ je krátkodobo prekračovaná vplyvom lokálneho vykurovania. Líniovým zdrojom znečistenia je cesta I 18, ku ktorej pribudla líniová stavba diaľnice D1. Na stav ovzdušia má dlhodobý nepriaznivý vplyv diaľkový prenos exhalátov.
- Odpady – výskyt nelegálnych skládok komunálnych odpadov na rôznych miestach územia a v pozostatkoch bývalých travertínových lomov na Pažici.
- Envirokriminalita – najmä požiare pri vypaľovaní starej trávy

Ohrozenia vplyvom prírodných udalostí:

- Ohrozenia vplyvom zásahu bleskov – týka sa hlavne vyvýšených objektov na Spišskom hrade .
- Zosuvy pôdy, pohyby skalného brala Spišského hradu a splavovanie zeminy pri prudkých a dlhotrvajúcich dažďoch z trávnatého porastu hradného kopca.
- Povodne hroziace pri zvýšených zrážkach – hlavne na zanesenom vodnom toku Lúčanky. Na vodnom toku Margecianky je potrebné spevniť zemité brehy. Potrebné je realizovať protipovodňové opatrenia a vyriešiť protipovodňovú ochranu celého ohrozeného územia.

Poruchy/havárie na lineárnych potrubiach inžinierskych sietí (plyn, voda, kanál) vzhľadom na polohy v obývanej časti sídel.

Povrchová voda - odvádzanie nárazovej zrážkovej vody a zabránenie podmáčaniu - zamokrenie terénu, v zimných obdobiach spojené s premŕzaním.

Požiare

Realizovať rekonštrukciu vodovodnej siete v Spišskom Podhradí s cieľom zvýšenia tlaku vody a dosiahnuť tak potrebné parametre pre požiarne vodovod na verejných priestranstvách a v objektoch.

Aplikácia platných vyhlášok a zákonov protipožiarnej ochrany je obmedzená v prípade pamiatkovo chránených objektov a často je potrebné uprednostniť zachovanie autentických pôvodných konštrukcií a prvkov, aj keď nespĺňajú kritéria kladené na protipožiarne zabezpečenie. Vyžaduje si to individuálny prístup v posudzovaní takýchto projektov a úpravu platných noriem vo veci výnimiek pre tieto prípady.

Aplikácia účinných technických zariadení na predchádzanie vzniku požiarov, zabezpečenie účinnej ochrany proti účinkom blesku, ako aj monitorovanie priestorov požiarovými signalizačnými zariadeniami.

Ochrana objektov a území pred poškodením a vandalizmom monitorovacími bezpečnostnými signalizačnými zariadeniami (kamerový systém, bezpečnostný a protipožiarň signálny systém, pulty ochrany, monitorovacie zariadenia s nočným videním, a iné) a posilnením miestnej polície.

III. B/ Stav ochrany – legislatívny rámec

III.B/1 Lokalita

Štatút svetového dedičstva

Slovenská republika sa stala 9. februára 1993 členským štátom UNESCO. *Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva* v Československu nadobudol platnosť už 15. februára 1991 (bol uverejnený v Zbierke zákonov SR ako oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č.159/1991 Zb.) a vzhľadom na zmeny štátoprávneho usporiadania Slovenská republika pristúpila k nemu 31. marca 1993 sukcesiou. V tom istom roku 9. decembra na 17. zasadnutí *Výboru svetového dedičstva* v Cartagene v Kolumbii bola do Zoznamu zapísaná lokalita *Spišský hrad a pamiatky okolia* (*Spišský Hrad and its Associated Cultural Monuments*) pod číslom 620rev. Lokalite bola priznaná jedinečná svetová hodnota a zápis do Zoznamu svetového dedičstva bol schválený na základe kritéria (iv).

Územie lokality Spišský hrad a pamiatky okolia bolo na 33. zasadnutí Výboru svetového dedičstva v Seville, v Španielsku, v dňoch 22. – 30. júna 2009 rozšírené o územie Pamiatkovej rezervácie Levoča a jeho názov bol pozmenený na *Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia* (*Levoča, Spišský Hrad and the Associated Cultural Monuments*) číslo zápisu tohto územia sa zmenilo na 620bis. Jedinečná univerzálna hodnota lokality bola opätovne posúdená a zápis do Zoznamu svetového dedičstva bol schválený na základe kritéria (iv). (viď rozhodnutie Výboru SD č. 33 COM 8B.36 – príloha č. 1)

V zmysle kritéria (iv):

Criterion (iv): „*Levoča, Spišský Hrad and the associated cultural monuments of Spišské Podhradie, Spišska Kapitula, and Zehra, extended to Levoča and the works of Master Paul in Spiš, constitute an outstanding example of a remarkably well preserved and authentic group of buildings which is characteristic of medieval settlement in Eastern Europe, in its military, political, religious, mercantile, and cultural functions*“ - <http://whc.unesco.org/en/list/620> .

Spišský hrad, mesto Levoča a pamiatky okolia v Spišskom Podhradí, Spišskej Kapitule a Žehre predstavujú jedinečnú skupinu vojenských, sídelných, politických a náboženských prvkov takých typov, ktoré boli relatívne podobné ako iné v stredovekej Európe, ale aké sa nikde inde ako súbor v takomto kompletnom stave a zodpovedajúcej integrite nezachovali. *Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia* je aj jedna z najextenzívnejších skupín vojenských, sídelných, politických a náboženských budov románskej a gotickej architektúry v Spišskom hrade, Spišskom Podhradí, Spišskej Kapitule, Žehre a meste Levoča z neskorého stredoveku a rannej renesancie vo východnej Európe, ktorá zostala pozoruhodne nenarušená. Je to skupina, patriaca k tej istej saskkej kolonizácii v stredoveku, ktorá ilustruje jej materiálne a kultúrne úspechy. Je dokladom úlohy politického, náboženského a kultúrneho centra v prvom rade počas dlhého časového úseku vo východnej Európe.

Celé územie zapísanej lokality do Zoznamu SD a jej ochranného pásma je vymedzené na mapovom podklade, publikovanom na stránke Centra svetového dedičstva: http://whc.unesco.org/en/list/620/multiple=1&unique_number=1537 (viď. príloha č. 2)

Územie svetového dedičstva (okrem územia Pamiatkovej rezervácie Levoča a jej ochranného pásma) zahŕňa:

- Pamiatkovú zónu Spišské Podhradie

Číslo v registri pamiatkových zón ÚZPF: 51

Vyhlásená: Vyhláškou Okresného úradu v Spišskej Novej Vsi č. 1/93 zo dňa 10.2.1993 o vyhlásení územia historického jadra mesta Spišské Podhradie za pamiatkovú zónu, uverejnená vo Vestníku vlády SR, dňa 31.8. 1994

- Pamiatkovú rezerváciu Spišská Kapitula

Číslo v registri pam. rezervácií ÚZPF: 3

Vyhlásená : Nariadením vlády č. 596/2001 Z.z. o pamiatkových rezerváciách Bardejov, Bratislava, Kežmarok, Levoča, Prešov, Spišská Kapitula a Spišská Sobota (Mestská pamiatková rezervácia Spišská Kapitula, vyhlásená vládou ČSR na základe návrhu z 11.6.1950)

- Národnú kultúrnu pamiatku Hrad s areálom (Spišský hrad)

Číslo ÚZPF: 830/1-43

Vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku (podľa § 3 zákona č. 7/1958 Zb. SNR o kultúrnych pamiatkach): uznesenie vlády SSR č. 84 z 18. 3. 1970, (reg. v čiastke 10/1970 Zb.).

- Národnú kultúrnu pamiatku Kostol sv. Ducha Žehra (UNESCO)

Číslo ÚZPF: 827/0

Vyhlásený za kultúrnu pamiatku: uznesením Komisie školstva a kultúry ONV v Spišskej Novej Vsi č. 46/1/63 zo dňa 15. 10. 1963.

Ostatné územie tejto časti svetového dedičstva a územie jeho ochranného pásma je ďalej zabezpečené:

Ochranným pásmom národnej kultúrnej pamiatky Hrad s areálom (Spišský hrad), Pamiatkovej rezervácie Spišská Kapitula, Pamiatkovej zóny Spišské Podhradie, národnej kultúrnej pamiatky Kostol rím.-kat, Žehra a ďalších národných kultúrnych pamiatok v ich okolí, ktoré vyhlásil Pamiatkový úrad Slovenskej republiky podľa § 18 ods. 2 zákona č. 49/2002 Z. z. pod číslom PÚ-07/1885-13/9004/KOW zo dňa 21.12.2007.

Celkovo v **Ústrednom zozname pamiatkového fondu**, ktorý vedie Pamiatkový úrad SR, evidovaných:

v Spišskom Podhradí - 114 národných kultúrnych pamiatok (NKP)

v obci Žehra – 6 NKP.

Spolu na území *lokality* SKD sa nachádza 120 NKP.

Všetky ostatné stavebné objekty, vrátane verejných priestranstiev, ulíc, dvorov, zelene sú nehnuteľnosťami v **pamiatkovom území** a platia pre ne princípy ochrany pamiatkového fondu v zmysle zákona č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov.

Okrem toho Mesto Spišské Podhradie vyhlásilo na svojom území v zmysle zákona č. 49/2002 Z. z. o pamiatkovom fonde za **pamätihodnosti mesta Spišské Podhradie** :

1. Pamätihodnosti – lokalita Spišské Podhradie - 31.12.2013
2. Pamätihodnosti – lokalita Krížová hora - 31.12.2013
3. Pamätihodnosti – lokalita Katúň - 31.12.2013
4. Nehmotné pamätihodnosti - 31.12.2013

Vyhlásenie bolo vykonané:

VZN o vyhlásení a evidencii pamätihodnosti mesta Spišské Podhradie účinné od 15.11.2008

VZN č. 8/2013, ktorým sa mení a dopĺňa VZN o vyhlásení a evidencii pamätihodností mesta Spišské Podhradie zo dňa 31.12.2013.

Vid'.: www.spisskepodhradie.sk

http://www.levoca.sk/index.php?id_menu=93580, [Veľké malé pamätihodnosti II](#) - (strana 167-240)

Pre **Pamiatkovú rezerváciu Spišská Kapitula** boli spracované **ZÁSADY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA**, autor: Ľubica Vininčenkova a kol., KPÚ Prešov, Prešov, 2010
- materiál je zverejnený na http://www.pamiatky.sk/Content/ZASADY/SP_Kapitula/0101-SpKapitula-text.pdf

Vyznačenie nehnuteľných kultúrnych pamiatok (stavebných objektov) v lokalite SKD na území PR Spišská Kapitula, zapísaných v ÚZPF :

PR Spišská Kapitula

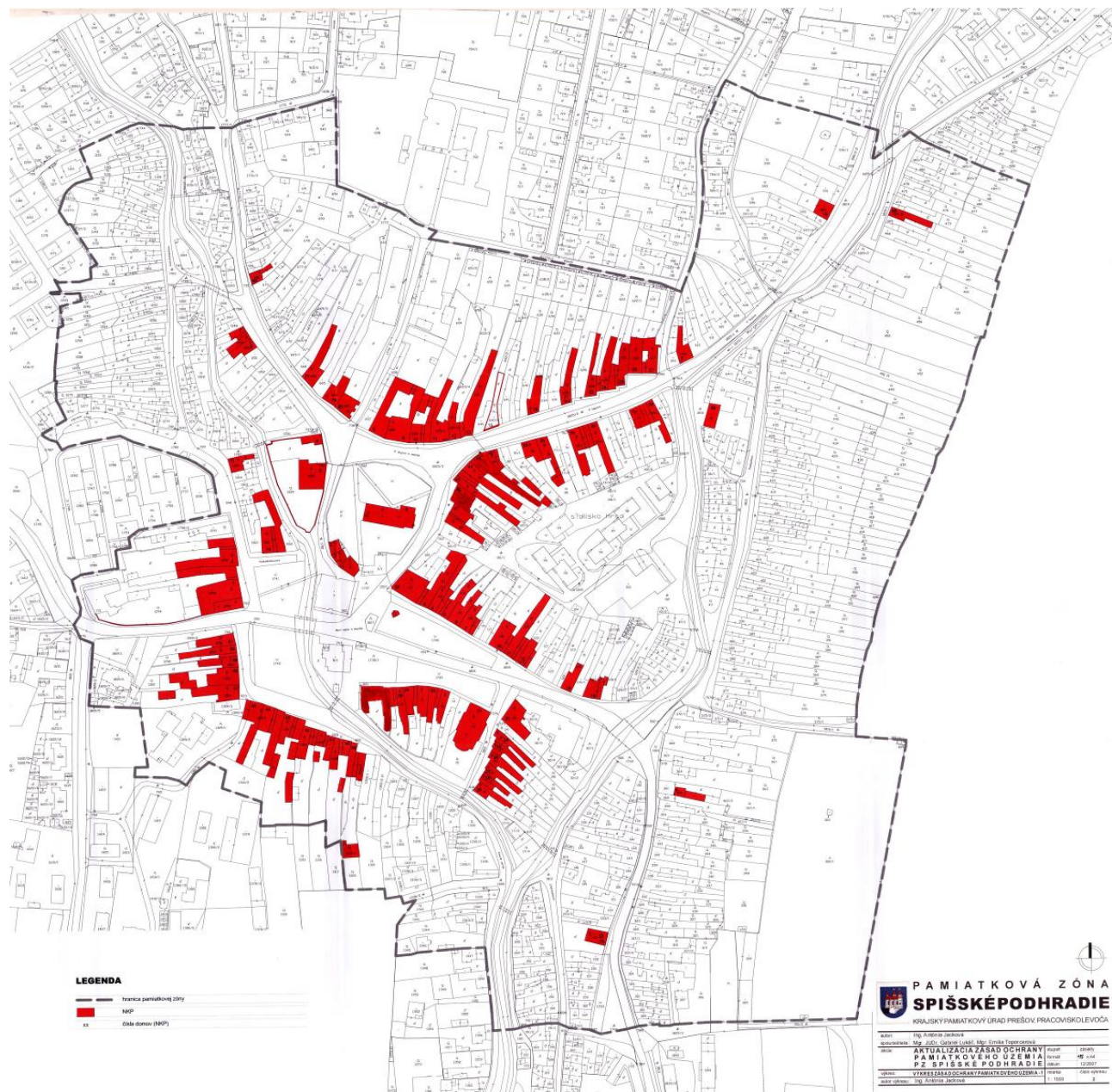
Pre **PAMIATKOVÚ ZÓNU – SPIŠSKÉ PODHRADIE** boli spracované: **Zásady pamiatkovej starostlivosti a Umelecko- historická analýza**, M = 1:1000, Autor: Pavol Ižvolt , Pamiatkový ústav, stredisko Levoča, 1999

Pamiatková zóna Spišské Podhradie, **Aktualizácia zásad ochrany pamiatkového územia**, (DOPLNENIE MATERIÁLU „ZÁSADY PAMIATKOVEJ STAROSTLIVOSTI – PAMIATKOVÁ ZÓNA SPIŠSKÉ PODHRADIE“, PAMIATKOVÝ ÚSTAV, LEVOČA, ING.ARCH. PAVOL

IŽVOLT, 1999), autori: Antónia Jacková, Gabriel Lukáč, Emília Toporcerová, KPÚ Prešov, Levoča 2007 – 2009

- materiál je zverejnený na <http://www.pamiatky.sk/sk/page/zasady-ochrany-pz-spisske-podhradie>

Vyznačenie nehnuteľných kultúrnych pamiatok (stavebných objektov) v lokalite SKD na území Mesta Spišské Podhradie , zapísaných v ÚZPF :

Zásady ochrany pamiatkového územia podľa § 29 zákona č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia a tvoria súčasť územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt, ktorý je podkladom na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu (Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov). Úlohou

orgánov na ochranu pamiatkového fondu je v spolupráci s príslušnými dotknutými štátnymi subjektami a s orgánmi územnej samosprávy začleniť zásady ochrany predmetného územia do územného priemetu kultúrnych hodnôt územia. Materiál „Pamiatková zóna Spišské Podhradie, **aktualizácia zásad ochrany pamiatkového územia**, Levoča, 2007“ ako doplnenie materiálu „Zásady pamiatkovej starostlivosti - Pamiatková zóna Spišské Podhradie“ spracovanými autorom Pavlom Ižvoltom v roku 1999 je v zmysle § 29 zákona NR SR č.49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov je **dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia** a je súčasne súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom pre spracovanie územno-plánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu. Tento materiál je dokumentom pre usmerňovanie pamiatkovej ochrany a koordinácie stavebnej činnosti na území pamiatkovej rezervácie príslušným orgánom štátnej správy – Krajského pamiatkového úradu Prešov v zmysle pamiatkového zákona.

Vlastníci /správcovia a užívatelia/ jednotlivých kultúrnych pamiatok a ich častí zo Zákona o ochrane pamiatkového fondu a Zákona o ochrane prírody a krajiny majú jednoznačne určené povinnosti vo vzťahu k ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva, vid'. zákon č. 49/2002 a Zákon č. 543/2002 Z.z.

Ku všetkým zamýšľaným úpravám, obnovám a hmotovým prestavbám objektov, terénu a komunikácií situovaných na území *lokality*, aj v prípade, že nie sú kultúrnou pamiatkou, ale vykonané zmeny môžu výrazne ovplyvniť alebo pozmeniť charakter prostredia na území *lokality*, je potrebné rozhodnutie Krajského pamiatkového úradu Prešov/Košice podľa územnej príslušnosti, v zmysle zákona č. 49/2002 Z. z. o pamiatkovom fonde.

Z hľadiska realizovania obnov pamiatkového fondu na území SKD je dôležité identifikovať a jasne definovať výnimočné hodnoty jednotlivých objektov ako aj spôsob ich ochrany v súlade so súčasnými a predpokladanými budúcimi nárokmi.

Každý je povinný konať tak, aby boli vytvorené priaznivé podmienky pre ochranu pamiatkových hodnôt v území, a aby ich svojou činnosťou neohrozoval, ani nepoškodzoval.

Z hľadiska územnej ochrany prírody sa na území *lokality* nachádzajú chránené územia:

Národná prírodná rezervácia Dreveník, vyhlásená vyhláškou Ministerstva ŽP SR č. 83 z 23.3.1993, publikovaná v Zbierke zákonov SR, čiastka 25, 26.4.1993 (pôvodne ako ŠPR), k. ú. Spišské Podhradie, Žehra

Národná prírodná rezervácia Sivá Brada, vyhlásená úpravou Ministerstva kultúry SSR č. 9146/1979 - OP z 30.11.1979 (pôvodne ako štátna prírodná rezervácia - ŠPR), k.ú.SpišskéPodhradie

Prírodná pamiatka Sobotisko, vyhlásená Nariadením ONV v Spišskej Novej Vsi č. 28/d z 22.12.1987 (pôvodne chránený prírodný výtvor - CHPV), k. ú. Spišské Podhradie, Žehra

Národná prírodná pamiatka Spišský hradný vrch, vyhlásená Nariadením ONV v Spišskej Novej Vsi podľa uznesenia č. 83 z 15.3.1990 (pôvodne ako CHPV, PP), k. ú. Žehra.

Prírodná pamiatka Ostrá hora, vyhlásená Nariadením ONV v Spišskej Novej Vsi podľa uznesenia č. 83 z 15.3.1990 (pôvodne ako CHPV), k. ú. Spišské Podhradie, Žehra

Prírodná pamiatka Zlatá brázda, vyhlásená Nariadením ONV v Spišskej Novej Vsi podľa uznesenia č. 83 z 15.3.1990 (pôvodne ako CHPV), k. ú. Spišské Podhradie.

Prírodná pamiatka Jazierko na Pažiti, vyhlásená Nariadením ONV v Spišskej Novej Vsi podľa uznesenia č. 83 z 15.3.1990 (pôvodne ako CHPV), k. ú. Spišské Podhradie.

Pripravený je **Návrh na vyhlásenie chráneného územia Pažica**.

Na území *lokality* a jej OP sa nachádza **Územie európskeho významu pod názvom *Spišskopodhradské travertíny*** a tvorí ho komplex viacerých samostatných území. Väčšina tohto územia je vyhlásená za osobitne chránené územia. V piatom (najvyššom) stupni ochrany je 6,85 ha, čo predstavuje 3% z tohto územia, vo štvrtom stupni je to 187,21 ha (80%), v treťom 3,63 ha (1,5%) a druhom je 36,4 ha (15,5%).

Územie je zaradené do súvislej európskej sústavy chránených území v zmysle § 17 a § 27 ods. 10 Zákona o ochrane prírody a krajiny je pod č. **SKUEV 0105**, s výmerou 232,31 ha pod názvom ***Spišskopodhradské travertíny***.

Územie európskeho významu bolo vyhlásené Výnosom MŽP SR č. 3/2004-5.1 zo 14. júla 2004, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu.

Územné vymedzenie SKUEV 0105:

Okres	Katastre
Levoča	Baldovce, Spišské Podhradie
Spišská Nová Ves	Žehra

Okrem toho na území *lokality* sa nachádza: **Chránený areál Historický park Hodkovce**, schválený Radou ONV v Spišskej Novej Vsi č. 61 z 26. 3. 1982 (pôvodne ako historický park) o výmere 9,0992 ha, k. ú. Žehra, za Chránený areál vyhlásený v zmysle zákona NR SR č. 287/1994 Z. z..

III. B/2 Ochranné pásmo

Rozhodnutím Pamiatkového úradu SR Bratislava, zo dňa 21.12.2007, pod č. PÚ-07/1885-13/9004/KOW, bolo vyhlásené **Ochranné pásmo národnej kultúrnej pamiatky Hrad s areálom (Spišský hrad), Pamiatkovej rezervácie Spišská Kapitula, Pamiatkovej zóny Spišské Podhradie, národnej kultúrnej pamiatky Kostol rím.-kat., Žehra a ďalších národných kultúrnych pamiatok v ich okolí.**

Vymedzenie územia ochranného pásma:

- v Prešovskom kraji, okres Levoča, katastrálnym územím:

- a) Baldovce,
- b) Beharovce,
- c) Bijacovce, okrem parciel národných kultúrnych pamiatok: 1, 2/2, 112/1, 112/2, 125, 255, 256, 257, 258, 265, 266, 267, 268, 269, 271, 319, 468, 471,
- d) Buglovce,
- e) Granč-Petrovce, okrem parciel národných kultúrnych pamiatok: 164/1, 215,
- f) Jablonov, okrem parciel národných kultúrnych pamiatok: 1, 233, 236, 237, 276, 467,
- g) Katúň, okrem parciel národných kultúrnych pamiatok: 43/3,
- h) Klčov, okrem parciel národných kultúrnych pamiatok: 92, 93, 95,
- i) Lúčka, okrem parciel národných kultúrnych pamiatok: 47, 52, 55, 77, 79, 80,
- j) Nemešany, okrem parciel národných kultúrnych pamiatok: 55,
- k) Ordzovany, okrem parciel národných kultúrnych pamiatok: 33, 92, 93, 112,
- l) Pongrácovce, okrem parciel národných kultúrnych pamiatok: 1, 181,

m) Spišské Podhradie, okrem územia Pamiatkovej rezervácie Spišská Kapitula (§ 6 nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 596/2001 Z. z.), územia Pamiatkovej zóny Spišské Podhradie (vyhláška Okresného úradu v Spišskej Novej Vsi č. 1/93 zo dňa 10. 2. 1993 – oznámenie o vydaní uverejnené vo Vestníku vlády Slovenskej republiky, roč. 4., čiastka 2) a parciel národných kultúrnych pamiatok: 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 253, 793/1, 1661, 1688, 2016, 2017, 2039, 2175,

n) Studenec, okrem parciel národných kultúrnych pamiatok: 344, 683;

- v Košickom kraji, okres Spišská Nová Ves, katastrálnym územím:

o) Žehra, okrem parciel národných kultúrnych pamiatok: 1, 331, 334/1, 334/2, 334/3, 339, 344, 345/1, 345/2, 352/1, 352/2, 353, 476.

Toto ochranné pásmo sa vzťahuje aj k nehnuteľným veciam, vyhláseným za národné kultúrne pamiatky podľa § 15 ods. 1 zákona č. 49/2002 Z. z. po dni, ktorým toto rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť.

Celkovo v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, ktorý vedie Pamiatkový úrad SR, je na území ochranného pásma lokality SKD evidovaných 38 národných kultúrnych pamiatok.

Dôvodom vyhlásenia ochranného pásma je zabezpečiť legislatívnu ochranu územia lokality, súvisiacej s napĺňaním záväzkov Slovenskej republiky podľa Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva.

Pre **OCHRANNÉ PÁSMO NKP – SPIŠSKÝ HRAD** boli spracované: **Zásady pamiatkovej starostlivosti**, Autori : JUDr. Gabriel Lukáč, Ing. arch. Stanislav Mráz, Ing. Antónia Jacková, Pamiatkový ústav, stredisko Levoča , 1995

Návrh na vyhlásenie ochranného pásma národnej kultúrnej pamiatky Hrad s areálom (Spišský hrad), Pamiatkovej rezervácie Spišská Kapitula, Pamiatkovej zóny Spišské Podhradie, národnej kultúrnej pamiatky Kostol rím. - kat, Žehra a ďalších národných kultúrnych pamiatok v ich okolí, autori: Ľubica Pinčíková a kol., Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2007.

Vyhlásené ochranné pásmo predstavuje bezprostredné krajinné zázemie súboru a bolo vyhlásené za účelom ochrany hodnôt SD.

Podľa vyššie uvedenej vyhlášky sa stanovujú na území ochranného pásma podmienky so zreteľom na:

- zachovanie dosiaľ nenarušených diaľkových pohľadov
- vzťah historického prostredia k prírodnému
- výškové zónovanie a s tým spojená dominantnosť PR a HUS
- vzťah kompozície novej výstavby k historickému prostrediu
- zachovanie celkového autentického prostredia zázemia PR a HUS v ich územno-priestorovej skladbe.

Účelom vyhlásenia ochranného pásma je zabezpečenie komplexnej ochrany urbánneho a krajinného prostredia SD, ktoré spoluvytvárajú súčasť pamiatkového fondu a ktoré ich obklopuje nielen bezprostredne, ale aj v širších územno-priestorových súvislostiach a vzťahoch.

Cieľom vyhlásenia ochranného pásma je vytvorenie legislatívnych podmienok na zachovanie, ochranu a usmernený rozvoj sídlach a v krajine vo vymedzenom území, ktorú tvoria jedinečné architektonické, urbanistické, krajinné a spoločenské hodnoty pamiatkového fondu, a ktorá

tvorí zázemie najvýraznejšej krajinnej dominanty – Spišského hradu a celej lokality svetového dedičstva.

Ochranné pásmo sa vymedzuje v časti územia regiónu Spiš, ktorá je dôležitá z hľadiska väzieb s kultúrnou pamiatkou Spišský hrad a s ďalšími dominantami v území, teda má podstatný význam pre zachovanie a tvorbu obrazu krajiny v stanovenom územno-priestorovom rámci.

Ochranné pásmo je vymedzené s ohľadom na historickú štruktúru krajiny, ktorej centrálnu dominantu tvorí spišský hradný vrch a priliehajúce sídelné súbory a nadväzujúce prírodno-krajinné zázemie. Zachované typy historických štruktúr krajiny, jej celkový ráz, charakteristická členitosť, rozmanitosť, zachované tradície v jej osídlení a čiastočne i v hospodárskom využívaní sú jednými z dôležitých prvkov, ktoré neopakovateľným spôsobom dotvárajú prostredie kultúrnej pamiatky Spišský hrad, súboru pamiatok zapísaných do Zoznamu svetového dedičstva a ďalších kultúrnych pamiatok, a zásadne spoluvytvárajú identitu územia a jeho obyvateľstva. Tento súbor pamiatkového fondu a krajiny je potrebné využívať a zveľaďovať tak, aby ich autenticita a integrita, jedinečná pamiatková hodnota a základné charakteristiky a črty neboli ohrozené, poškodzované, znehodnocované alebo ničené.

Pre územie ochranného pásma sú charakteristické:

— krajinný reliéf Spišskej kotliny s centrálnou a dominantne umiestneným súborom kultúrnej pamiatky Spišský hrad, Pamiatkovej rezervácie Spišská Kapitula, Pamiatkovej zóny Spišské Podhradie a Kostola rím. - kat. v Žehre, archeologickým náleziskom a národnou prírodnou rezerváciou Dreveník, na severe a východe lemovaný výraznými horskými masívmi,

— sieť sídiel (obcí) s uceleným historickým sídelným usporiadaním, prevažne so zachovanou mierkou a rozsahom zástavby v súlade s postavením a významom toho - ktorého sídla, každé zo sídiel je zároveň ucelenou jednotkou so značne zachovanými vnútornými historicko-vývojovými vzťahmi; zachovanosť dopravnú-komunikačných väzieb,

— zachovanie panorámy, siluety a diaľkových pohľadov, vzájomnej nadväznosti a estetického pôsobenie sídiel a krajiny, pričom výrazné krajinné prvky v ich rámci tvoria dominanty kultúrno-historického charakteru,

— spoločensko-historický význam územia s dokladmi vývoja osídlenia, spoločnosti a kultúry od najstarších čias až do súčasnosti,

— zachované, využívané a perspektívne rekonštruovateľné typy a prvky historických štruktúr kultúrnej krajiny, vrátane zelene; svojrázne prírodné prostredie a štruktúra krajiny s plochami obhospodarovými v rámci poľnohospodárskej výroby (obhospodarovania) a v lesoch.

Všetky tieto faktory sú predmetom ochrany, resp. revitalizácie kultúrnej krajiny, ktorá sleduje zachovanie a zvýraznenie jedinečnej pamiatkovej hodnoty lokality Spišský hrad a pamiatky okolia, ako komplexne chráneného celku.

V návrhu na vyhlásenie ochranného pásma sú stanovené zásady a požiadavky ochrany a usmerneného rozvoja (podmienky činnosti) na území ochranného pásma (s. 35-37). Majú eliminovať také činnosti, ktoré by mohli ohroziť a negatívne ovplyvniť chránené hodnoty vo vymedzenom území. Stanovené podmienky činnosti majú záväzný charakter.

Podmienky ochrany a usmerneného rozvoja (podmienky činnosti) na území ochranného pásma:

Každá činnosť v ochrannom pásme národných kultúrnych pamiatok a pamiatkových území má viesť k ochrane pamiatkových hodnôt všetkých súčastí predmetného pamiatkového fondu a jeho prostredia.

Ochranné pásmo musí zabezpečiť ochranu, zachovanie a prezentáciu jedinečnej univerzálnej pamiatkovej hodnoty, pre ktorú bola lokalita zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva, ako aj zabrániť možným ohrozeniam tejto lokality. Ochranné pásmo chráni prostredie lokality svetového dedičstva, s ohľadom na historickú štruktúru krajiny, ktorej centrálnu dominantu tvorí spišský hradný kopec a priliehajúce urbanistické súbory a krajina. Zachované typy historických štruktúr krajiny, jej ráz, charakteristická členitosť, zachovaný tradičný spôsob jej osídlenia a čiastočne i hospodárskeho využívania sú jedným z dôležitých prvkov, ktoré dotvárajú prostredie Spišského hradu a pamiatok okolia.

Každý má konať tak, aby boli vytvorené a zachované podmienky priaznivé na ochranu pamiatkových, najmä urbanistických, architektonických, kultúrnych a prírodných hodnôt na území sídiel a v krajine.

Činnosti v území s intenzívnym vývojom v minulosti majú sledovať a rešpektovať dosiahnutý stupeň tohto procesu, a majú byť v súlade s jedinečnou univerzálnou hodnotou, pre ktorú bola lokalita Spišský hrad a pamiatky okolia, zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva (UNESCO). Činnosti v území majú rešpektovať a byť v maximálnom súlade s dosiahnutým stupňom predchádzajúceho vývoja; dosiahnutý stupeň sa má v primeranej miere využívať a rozvíjať. Negatívne zásahy do historického urbanizovaného, resp. do krajinného prostredia a ich rušivé pôsobenie treba v procese obnovy a úprav eliminovať v čo najväčšom rozsahu.

Pri posudzovaní každej činnosti a jej možného dôsledku sa musí prihliadať na priestorový, krajinný a urbanistický kontext daného miesta a širšieho okolia (prostredia).

V území ochranného pásma sa uplatňujú najmä tieto všeobecné požiadavky a regulatívy:

- 1) Zachovať diaľkové pohľady a priehľady na urbanistickú a krajinnú dominantu – národnú kultúrnu pamiatku Spišský hrad, pamiatkové územia a ďalšie národné kultúrne pamiatky zo všetkých relevantných pohľadových smerov.
- 2) Nenarušiť a zachovať historickú urbanistickú a priestorové usporiadanie vidieckych a mestských sídiel a okolitej krajiny v ich typickej skladbe a morfológii.
- 3) Vylúčiť činnosti, ktoré by svojim charakterom, neprimeranými priestorovými a objektovými nárokmi a znečisťovaním prírody a krajiny znehodnocovali prostredie sídelných celkov a vymedzenej časti krajiny.
- 4) Plánovať a realizovať (uskutočňovať) územný rozvoj v súlade a nadväznosti na historické urbanistické štruktúry; obmedziť veľkoplošnú a výškovú zástavbu, nevytvárať vysoké objemné solitéry (napr. silá); formovať novú výstavbu na nezastavanom území do sústavy kompaktného usporiadania a drobnejších hmôt so sedlovým zastrešením, prípadne takým, ktorý rešpektuje miestne stavebné tradície.
- 5) Zachovávať pamiatkovo hodnotnú historickú štruktúru krajiny, jej historické komunikačné väzby, historické stavby a celky (súbory) všetkých druhov a funkcií; obnoviť (udržiavať, rekonštruovať) ich s rešpektovaním pamiatkových hodnôt a príslušného urbanistického celku za účelom udržateľného využitia.

6) Rešpektovať nehnuteľné veci a archeologické náleziská, navrhované na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky, a nehnuteľné veci dotvárajúce historické prostredie sídiel, ako jedinečné a nenahraditeľné súčasti kultúrnej a spoločenskej identity a doklady kontinuálnej tradície obcí.

7) Vylúčiť využívanie územia pre záhradkárске účely v prípade zmien v geometrickom určení nehnuteľností (pozemkov) na rozsiahlych plochách poľnohospodárskej pôdy. V územiach vnímateľných z národnej kultúrnej pamiatky Spišský hrad uprednostňovať jednotlivé aj menšie parcely s výsadbou monokultúr bez účelovej zástavby záhradných chát.

8) Ponechať a udržiavať trvalé trávne porasty na úpätí spišského hradného vrchu, bez vzrastlých drevín a krov (bez vysokej zelene).

9) Zachovať a udržiavať makroštruktúru zelene v celom území ochranného pásma – t.j. súvislé lesné porastové celky na lesných pozemkoch, a voľnú krajinársku zeleň na poľnohospodársky využívanej a obrábanej pôde v rovnakých plošných a objemových pomeroch.

10) Zachovať a postupne obnoviť stromové aleje pri komunikáciách v identickom princípe tak, ako sa zachovali dodnes:

— obojstranná lipová aleja pri ceste č. I/18 z Beharoviec do Spišského Podhradia,

— obojstranné aleje ovocných stromov pri cestách od Spišského hradu do Bijacoviec a zo Spišskej Kapituly do Baldoviec, kde sa postupne nahradia ovocné stromy za okrasné, avšak v tom istom rode,

— jednostranná topoľová aleja (*Populus nigra* ‘Italica’) pri ceste pod Spišským hradom do Hodkoviec a Žehry, kde však s ohľadom na netypický habituálny úzko pyramídálny tvar obnovovať túto aleju vo výrazne rozvoľnenom rytme,

— obnoviť v plnom rozsahu obojstrannú aleju pri ceste z parku pri kaštieli v Hodkovciach na Dreveník.

11) Postupne zmeniť monokultúrne rovnakoveké topoľové výsadby pozdĺž vodných tokov v celom území ochranného pásma na klasické pobrežné porasty, t.j. na zmiešanú druhovú skladbu drevín rôznych tvarov a objemových rozsahov.

12) Neporušiť štruktúru historických parkov nachádzajúcich sa v území ochranného pásma. Obnoviť a udržiavať pôvodné kompozičné väzby medzi kaštieľmi v predmetnom území a Spišským hradom, t. j. otvoriť priehľady v parkoch pri kaštieľoch v súlade s dispozičným a kompozičným riešením z času založenia.

13) Obnoviť zeleň pri božích mukách a krížoch vo všetkých katastrálnych územiach v ochrannom pásme.

14) Prekryť rušivé prvky v území ochranného pásma – objekty poľnohospodárskej výroby pohľadovo súvislými porastovými pásmi alebo periférnym porastovým vencom zmiešanej druhovej skladby.

15) Zatraktívniť a využívať historické a krajinársky pozoruhodné komunikácie po východnej strane Dreveníka a medzi sídlami Dobrá Vôľa a Hodkovce ako turistický chodník, príp. cyklistickú trasu ale-bo jazdecké chodníky.

16) Riešiť ozelenenie projektovanej trasy a stavby diaľnice v celom rozsahu ochranného pásma nepravidelným rozmiestnením menších porastových skupín z domácich druhov drevín tak, aby nevznikol súvislý porastový pás v celom priebehu na území ochranného pásma ako líniový novotvar.

17) Nemeniť druhovú skladbu lesných porastov a pri obnove lesa rešpektovať pôvodnú flóru.

Pri všetkých zamýšľaných činnostiach na území ochranného pásma, vykonateľných na základe územnoplánovacích činností (územného plánovania), územného konania, stavebného konania alebo ohlásenia, alebo na základe konania o pozemkových úpravách (zákon č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách... v znení neskorších predpisov), je krajský pamiatkový úrad dotknutým orgánom podľa § 140a zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov a podľa § 9 ods. 10 písm. d) zákona č. 330/1991 Zb. v znení neskorších predpisov; ako miestne a vecne príslušný orgán na ochranu pamiatkového fondu vydá v zmysle ustanovení § 29 ods. 4, § 30 ods. 4 a § 32 ods. 5 až 12 zákona č. 49/2002 Z. z. stanovisko alebo záväzné stanovisko k predloženým návrhom a zámerom. Pri príprave stavieb a inej hospodárskej činnosti s predpokladom realizovania zemných (výkopových) prác je zároveň nevyhnutné zabezpečiť vyhládanie, dokumentáciu a ochranu potenciálnych archeologických nálezov.

Ku všetkým zamýšľaným úpravám, obnovám a hmotovým prestavbám objektov, terénu a komunikácií situovaných v ochrannom pásme, aj v prípade, že nie sú kultúrnou pamiatkou, ale vykonané zmeny môžu výrazne ovplyvniť alebo pozmeniť charakter prostredia na území ochranného pásma, je potrebné rozhodnutie Krajského pamiatkového úradu Prešov/ Košice podľa územnej príslušnosti, v zmysle zákona č. 49/2002 Z. z. o pamiatkovom fonde.

Z hľadiska územnej ochrany prírody sa v území ochranného pásma nachádzajú okrem častí územia SKUEV 0105, vid'. vyššie kap. III.B/1 Lokalita :

- **Národná prírodná rezervácia Rajtopíky** , vyhlásená v r. 1982, výmera 119,67 ha v k.ú. Dúbrava, Harakovce

- **Chránený areál Historický park Bijacovce**, schválený Radou ONV v Spišskej Novej Vsi č. 61 z 26. 3. 1982 (pôvodne ako historický park) o výmere 4,4322 ha, k. ú. Bijacovce , za Chránený areál vyhlásený v zmysle zákona NR SR č. 287/1994 Z. z. (Klinda, 1995)

V zmysle zákona č. 277/1994 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, ktorým sa zrušil zákon č. 20/1960 Zb. o starostlivosti o zdravie ľudu v znení neskorších noviel je vyhlásené **ochranné pásmo zdrojov minerálnych vôd Baldovce - Sivá Brada**.

V zmysle zákona č. 138/1973 Zb. o vodách v znení zákona NR SR č. 238/1993 Z. z. o vodách je v predmetnej oblasti vyhlásených 7 pásiem hygienickej ochrany vodných zdrojov rôznej výmery a tvaru. Ide o PHO vodných zdrojov v údolí Žehrice severovýchodne od obce Žehra, v alúviu pravostranného prítoku Margecianky severne od obce Bijacovce, v alúviu Mlynského potoka severne od obce Lúčka a na jej severozápadnom okraji, v alúviu Doľanského potoka severne od obce Doľany (do predmetného územia okrajovo zasahuje), východne od obce Jablonov a južne od obce Baldovce.

III.B/3 Legislatíva

Nadnárodná úroveň, právne predpisy:

Slovenská republika je okrem právnych predpisov, prijímaných na úrovni štátu, viazaná aj nasledovnými nadnárodnými právnymi predpismi v oblasti ochrany kultúrneho dedičstva:

Rada Európy:

Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva (revidovaný) – oznámenie, Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 344/2001 Z. z.,

Dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy - oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 369/2001 Z. z.,

Európsky dohovor o krajine – oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 515/2005 Z. z.,

UNESCO:

Dohovor UNESCO o ochrane kultúrneho dedičstva pod vodou – oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 210/2009 Z. z.,

Dohovor UNESCO o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov – oznámenie, Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 68/2007 Z. z.,

Dohovor UNESCO o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva – oznámenie, Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 159/1991 Zb.,

Dohovor UNESCO na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva – oznámenie, Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 975/2006 Z. z.,

Dohovor UNESCO o opatreniach na zákaz a zamedzenie nedovoleného dovozu, vývozu a prevodu vlastníctva kultúrnych statkov – vyhláška Ministerstva zahraničných vecí č. 15/1980 Zb.,

Dohovor o ochrane kultúrnych hodnôt v prípade ozbrojeného konfliktu (Haagsky dohovor) – č. 94/1958 Zb.,

Prvý protokol k Haagskemu dohovoru o ochrane kultúrnych hodnôt v prípade ozbrojeného konfliktu,

Druhý protokol k Haagskemu dohovoru o ochrane kultúrnych hodnôt v prípade ozbrojeného konfliktu – oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 304/2004 Z. z.,

Medzinárodné charty a odporúčania:

Okrem právnych predpisov rôznej právnej sily sú významnými zdrojmi informácií odborné dokumenty medzinárodných organizácií v oblasti ochrany pamiatok, najmä organizácie ICOMOS. Medzi najvýznamnejšie patria medzinárodné charty, t.j. **Benátska charta** (ochrana a obnova pamiatok a pamiatkových sídel), **Florentská charta** (historické záhrady), **Washingtonská charta** (ochrana historických miest), **charta z Lausanne** (zabezpečovanie ochrany archeologického dedičstva), či charty upravujúce problematiku kultúrneho dedičstva pod vodou (Sofia), kultúrny turizmus (Mexiko) či ľudové stavebné dedičstvo (Mexiko). Popri chartách sú ďalším z typov dokumentov deklarácie, napr. **Deklarácia ICOMOS**, **Rímska deklarácia** či **Drážďanská deklarácia**.

Národná úroveň, právne predpisy:

Ústava Slovenskej republiky (ústavný zákon č. 460/1992 Zb. v znení zmien a doplnkov; ďalej len

„ústava“) ako právny predpis najvyššej právnej sily sa venuje aj problematike kultúrneho dedičstva. Šiesty oddiel druhej hlavy ústavy, článok 44 ods. 2 a 3, podľa ktorých je **každý povinný chrániť a zveľaďovať kultúrne dedičstvo** a nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky.

Podmienky ochrany kultúrnych pamiatok a pamiatkových území upravuje **Zákon NR SR č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov** v súlade

s vedeckými poznatkami a na základe medzinárodných zmlúv v oblasti európskeho a svetového kultúrneho dedičstva, ktorými je Slovenská republika viazaná. Tento zákon upravuje organizáciu a pôsobnosť orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy ako aj práva a povinnosti vlastníkov a iných právnických a fyzických osôb a ukladanie pokút za protiprávne konanie na úseku ochrany pamiatkového fondu, ktorý je významnou súčasťou kultúrneho dedičstva a ktorého zachovanie je verejným záujmom.

Podmienky ochrany kultúrnych pamiatok a pamiatkových území dopĺňa **Vyhláška MK SR 253/2010 Z.Z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu**, ktorý upravuje podmienky pamiatkových výskumov.

Reštaurátorská činnosť je všeobecne upravená v **zákone č. 200/1994 Z. z. o Komore reštaurátorov a o výkone reštaurátorskej činnosti jej členov v znení zákona č. 136/2010 Z. z.**

Pri správnom konaní sa postupuje v zmysle **zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní** (Správny poriadok) v znení neskorších predpisov, **zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch** v znení neskorších predpisov a **zákona č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov**.

Čiastočnú kodifikáciu právnej úpravy v oblasti územného plánovania a stavebného poriadku predstavuje **zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon)** v znení neskorších predpisov a jeho vykonávacie vyhlášky.

Nálezy, ktoré sa stávajú zbierkovými predmetmi múzeí, podliehajú legislatívnemu procesu v zmysle zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov. Podrobnosti zákona o základných odborných činnostiach v múzeu alebo galérii a o evidencii predmetov kultúrnej hodnoty ustanovuje Vyhláška Ministerstva kultúry SR č. 523/2009.

V oblasti ochrany životného prostredia, krajiny a prírody

Podmienky ochrany prírody a krajiny upravuje **Zákon č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny** v znení neskorších predpisov.

Územne príslušný **Okresný úrad podľa § 4 zákona č. 180/2013 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy** a o zmene a doplnení niektorých zákonov zabezpečuje výkon štátnej správy v **odbore starostlivosti o životné prostredie**, v odbore krízového riadenia a v katastrálnom odbore.

Ďalšie zákony, vyhlášky, nariadenia vlády, oznámenia, uznesenia, ktoré majú vplyv na územie svetového dedičstva:

- **Nariadenie vlády SR 216/1998 Z. z.**, ktorým sa vyhlasuje záväzná časť územného plánu veľkého územného celku Prešovský kraj,
- **Nariadenie vlády 679/2002 Z. z.**, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 216/1998 Z. z., ktorým sa vyhlasuje záväzná časť územného plánu veľkého územného celku Prešovský kraj,
- **Nariadenie vlády 111/2003 Z. z.**, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády SR č. 183/1998 Z. z., ktorým sa vyhlasuje záväzná časť územného plánu veľkého územného celku Trnavský kraj a o zmene a doplnení nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 216/1998 Z. z., ktorým sa vyhlasuje záväzná časť územného plánu veľkého územného celku Prešovský kraj v znení nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 679/2002 Z. z.,

- **Zákon NR SR 608/2003 Z. z.** o štátnej správe pre územné plánovanie, stavebný poriadok a bývanie a o zmene a doplnení zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov,
- **Zákon NR SR 417/2003 Z. z.,** ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 500/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov a zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 222/1996 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- **Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR 55/2001 Z. z.** o územno-plánovacích podkladoch a územno-plánovacej dokumentácii,
- **Zákon NR SR 302/2001 Z. z.** o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch),
- **Zákon NR SR 416/2001 Z. z.** o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky,
- **Uznesenie NR SR 91/2001 Z. z.** k Deklarácii Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva z 28. februára 2001,
- **Oznámenie FMZV 159/1991 Zb.** o dojednaní Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva,
- **Dohovor MZV SR 369/2001 Z. z.** Dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy,
- **Dohovor Ministerstva zahraničných vecí SR 344/2001 Z. z.** Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva,
- **Úplné znenie zákona 3/2002 Z. z.** úplné znenie zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon), ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 22/1996 Z. z. a zákonom č. 255/2001 Z. z.,
- **Zákon 387/2001 Z. z.,** ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 115/1998 Z. z. o múzeách a galériách a o ochrane predmetov múzejnej a galerijnej hodnoty a o doplnení zákona č. 563/1991 Zb. o účtovníctve v znení neskorších predpisov.
- **Koncepcia ochrany pamiatkového fondu,** schválená vládou SR, č. uznesenia: 813/2011
- **Vyhláška Ministerstva kultúry SR 16/2003 Z.z.** ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu
- **Nariadenie vlády 679/2002 Z.z.** ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 216/1998 Z.z., ktorým sa vyhlasuje záväzná časť územného plánu veľkého územného celku Prešovský kraj
- **Nariadenie vlády SR 281/1998 Z.z.,** ktorým sa vyhlasuje záväzná časť územného plánu veľkého územného celku Košický kraj
- **Nariadenie vlády 46/1997 Z.z.** ktorým sa vyhlasuje záväzná časť územného plánu veľkého územného celku Košický región
- **Nariadenie vlády 528/2002 Z.z.** ktorým sa vyhlasuje záväzná časť Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001
- **Oznámenie o vydaní PP Ministerstva vnútra SR 9923716RXXCH** ktorým sa vyhlasujú zmeny v zozname obcí tvoriacich jednotlivé okresy v Slovenskej republike, vykonané vládou Slovenskej republiky do 31. januára 1992

Dlhodobým problémom, ktorý pretrváva od doby zápisu lokality na Zoznam SKD, je nedostatočná právna ochrana územia z hľadiska ochrany a zachovania jeho kultúrnych

hodnôt. Právnu ochranu je potrebné doriešiť formou zahrnutia území Svetového kultúrneho dedičstva medzi pamiatkové územia v zmysle zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu alebo Zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.

Ochranu územia je potrebné definovať aj vzhľadom na jeho krajinné a prírodné hodnoty, ktoré determinovali vývoj kultúrnych hodnôt územia a sú jeho neoddeliteľnou súčasťou umocňujúcou jeho jedinečnosť (kultúrna krajina). Preto pre účelnejšiu a komplexnejšiu ochranu územia je potrebné zlepšiť spoluprácu rezortu kultúry a rezortu ochrany životného prostredia, resp. prijať zákon pre ochranu územia SD, ktorý by zahŕňal ako ochranu kultúrnych, tak aj prírodných hodnôt. Alternatívou je zabezpečiť účinnú ochranu kultúrnej krajiny, prostredníctvom účinného zákona o kultúrnej krajine.

problémy, potreby, ohrozenia

- Nedostatočná definície postavenia/štatútu lokalít Svetového dedičstva v legislatíve SR.
- Nejednotnosť spravovania územia vychádzajúca z územnosprávneho rozdelenia medzi dva kraje, dva okresy.
- Potreba prijať zákon pre ochranu územia zapísaného v SD, ktorý by zahŕňal ako ochranu kultúrnych, tak aj prírodných hodnôt a povinnosti na všetkých stupňoch riadenia na jej riadenie a spravovanie. Alternatívou je zabezpečiť účinnú ochranu kultúrnej krajiny, prostredníctvom účinného zákona o kultúrnej krajine.
- Vymožiteľnosť plnenia si povinností zodpovednej správy majetku ich vlastními (vyhýbanie sa povinnosti starať sa o NKP, neznámi vlastníci objektov, resp. spoluvlastníctvo viacerých vlastníkov).
- Potreba územného priemetu zásad ochrany PR Spišská Kapitula a PZ Spišské Podhradie do ÚPD zóny
- Potreba priemetu dôležitých opatrení zásad ochrany PR, PZ a OP do VZN mesta .
- Potreba rozširovania zápisu vytypovaných pamätihodností mestom Spišské Podhradie a obcami na území *lokality* a v jej OP

III. C/ Súčasný stav riadenia lokality – zabezpečenie riadenia a existujúce riadiace plány

III.C/1 Stav vlastníctva

Ústava Slovenskej republiky (zákon č. 460/1992 Zb. v znení zmien a doplnkov; uvádza kultúrne pamiatky ako súčasť kultúrneho dedičstva v čl. 20 ods. 3, podľa ktorého **výkon vlastníckeho práva nesmie poškodzovať ľudské zdravie, prírodu, kultúrne pamiatky a životné prostredie nad mieru ustanovenú zákonom.**

Článok 43 ods. 2 upravuje právo prístupu ku kultúrnemu bohatstvu, ktoré je ústavou zaručené za podmienok ustanovených zákonom.

Počet národných kultúrnych pamiatok (NKP), stav 12/2014

Na území lokality (SKD)		V ochrannom pásme (OP)
K. ú. Spišské Podhradie	K. ú. Žehra	
114	6	
Spolu:	120	38

Objekty sú vo vlastníctve : fyzických osôb, právnických osôb, štátu – SR, Mesta Spišské Podhradie, cirkví, neziskových organizácií.

Miestna samospráva:

Mesto Spišské Podhradie, Mestský úrad, Mariánske nám. 37, 053 04 Spišské Podhradie

problémy, potreby, ohrozenia

Problémom sa javia nevyjasnené vlastnícke vzťahy (dlho sa vlečúce dedičské konania, majetkovo-právne súdne spory, časté zmeny vlastníkov, resp. podielové spoluvlastníctvo väčšieho počtu spoluvlastníkov), kedy objekt dlhodobo nemá jasného vlastníka, čím nie je možné uplatňovať adresne povinnosť starostlivosti vlastníka o pamiatky, nehnuteľnosti na území lokality, resp. uplatniť sankčný postih.

Nezáujem niektorých vlastníkov o záchranu nehnuteľných pamiatok a neuvedomenie si pamiatkovej hodnoty nehnuteľností, ako aj komplexného ponímania ich autentických hodnôt (strata prvkov, detailov, nahrádzanie originálov kópiami).

V súčasnosti došlo k výraznému zníženiu využívania objektov vo vlastníctve cirkví z dôvodu veľkého zníženia počtu členov / veriacich na území Spišského Podhradia (cirkevný zbor ev. v. cirkvi, židovská náboženská obec), čo sa odráža aj v chýbajúcich finančných prostriedkoch pre údržbu a prevádzku sakrálnych objektov a majetku.

III.C/2 Súčasné riadenie

Napriek tomu, že v poslednom období nedošlo k výrazným zásahom do hodnôt *lokality*, resp. jeho OP, existuje mnoho faktorov, ktoré predstavujú potencionálne ohrozenie. Súvisí to s tým, že sa jedná o súbor, ktorý je živým organizmom a ktorého sa priamo dotýkajú všetky vplyvy súčasnej doby, kedy dochádza k strate pôvodných funkcií území aj objektov. Zároveň tu dochádza k stretnutiu dvoch záujmov: o ochranu z hľadiska pamiatkovej starostlivosti a ochranu z hľadiska ochrany prírody a krajiny. Starostlivosť o zachovanie lokality je sťažená tým, že je to územie, ktoré kumuluje zložky reprezentujúce rôznorodé záujmy a hodnoty rôzneho charakteru. Na zachovanie *lokality* a starostlivosť o ňu priamo vplývajú územnosprávne členenie, právne predpisy, rozvojové plánovanie, vlastnícke vzťahy, ľudské a finančné zdroje, demografický vývoj, počet a sociálne zloženie obyvateľstva, pracovné príležitosti, kultúrne povedomie, vzdelanosť, informovanosť, propagácia lokality, duchovný charakter, cestovný ruch, vplyv životného prostredia, riziká ako prírodné katastrofy a prevencia proti nim, vandalizmus, krádeže, zmeny fyzikálnych podmienok objektov, zmeny vo využívaní krajiny, pôdohospodárstvo, výstavba ciest, stavebné činnosti a i.

Naviac ide o pomerne plošne rozľahlé územie, ktoré je rozdelené medzi dva kraje, dva okresy a na miestnej úrovni viaceré samosprávy.

Starostlivosť o zachovanie lokality je multidisciplinárna činnosť, preto je potrebné monitorovať a koordinovať aktivity na území prostredníctvom nezávislého koordinátora alebo

riadiacej skupiny, resp. vhodnou formou pokračovať v medzirezortnej spolupráci. S tým súvisí aj potreba vypracovania účinného manažment plánu, aby bol zabezpečený komplexný rozvoj územia a mohli byť určené priority, zodpovednosť a časový harmonogram jeho plnenia.

Na národnej úrovni ochranu vykonáva:

- *Vláda SR* - prostredníctvom plnenia a kontroly Uznesenia Vlády SR číslo 706/B3 – kontrola plnenia platnej medzinárodnej zmluvy,⁷

Všeobecne – pre všetok pamiatkový fond:

- *Ministerstvo kultúry SR*,⁸

- *Pamiatkový úrad SR*.⁹

Všeobecne – pre celú ochranu a prírody a krajiny:

- *Ministerstvo životného prostredia*¹⁰

- *Štátna ochrana prírody SR*¹¹

Špeciálne – pre všetky lokality SKD:

Komisia na koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva MK SR (tzv. Medzirezortná komisia) – je osobitný orgán vytvorený len pre lokality svetového kultúrneho dedičstva a plní významnú úlohu pri riešení medzirezortných otázok spojených so zabezpečením stavu zachovania a ochrany jednotlivých lokalít. Túto komisiu zriadilo MK SR ako medzirezortný poradný, iniciatívny, konzultačný a koordinačný orgán ministra kultúry SR pre zásadné úlohy ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva SR zapísaných v Zozname svetového dedičstva. Komisia v rámci svojej pôsobnosti a v záujme zachovania, obnovy, využívania a prezentácie svetového dedičstva prijíma závery, ktoré majú odporúčajúci charakter. Ministerstvo závery komisie uplatňuje vo svojej činnosti alebo podľa charakteru úloh a opatrení predkladá na rokovanie Vlády SR. Členmi komisie sú zástupcovia 10 ministerstiev, riadiacich skupín lokalít svetového kultúrneho dedičstva, zástupcovia územne príslušnej samosprávy, Združenie mies a obcí Slovenska a ICOMOS Slovensko.

Podľa obsahu prerokúvanej problematiky môžu byť na rokovanie prizývaní ďalší zástupcovia obcí, v ktorých katastri sa nachádzajú objekty svetového dedičstva, prípadne zástupcovia vlastníkov alebo organizácií z jednotlivých lokalít svetového dedičstva, alebo organizácie, ktorých pôsobnosť sa dotýka lokalít svetového kultúrneho dedičstva. Na rokovania komisie sú vždy prizývaní zástupcovia Pamiatkového úradu Slovenskej republiky a územne príslušných krajských pamiatkových úradov, prípadne ďalších vedeckých a odborných inštitúcií z oblasti ochrany pamiatkového fondu.

Osobitná odborná organizácia s celoslovenskou pôsobnosťou:

Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky (ďalej len ŠOP) je osobitnou odbornou organizáciou Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky s celoslovenskou

⁷ Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva (oznámenie č. 159/1991 Zb.)

⁸ v zmysle Zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov, §4

⁹ v zmysle Zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov, §10

¹⁰ v zmysle Zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.

¹¹ Podľa § 65 ods. 1 písm. k) Zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov

pôsobnosťou, zameranou najmä na zabezpečovanie úloh na úseku ochrany prírody a krajiny vrátane správy jaskýň podľa ustanovení zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov a na úseku ochrany druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi podľa ustanovení zákona č. 15/2005 Z.z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Spolupracuje najmä s inými odbornými inštitúciami, zameranými na starostlivosť o životné prostredie a ochranu prírody a krajiny, speleológiu a príbuzné vedné disciplíny, ďalej s miestnymi orgánmi štátnej správy a miestnej samosprávy, s domácimi i zahraničnými vedeckými inštitúciami a vysokými školami, partnerskými organizáciami v zahraničí a inými organizáciami s environmentálnym a speleologickým zameraním.

Riadenie lokality na regionálnej úrovni:

- **Samosprávny kraj** (PSK/KSK podľa územnej príslušnosti)
- **Krajský pamiatkový úrad** (Prešov/Košice podľa územnej príslušnosti) na základe zákonom stanovených povinností.
- **Okresný úrad v sídle kraja** (Prešov/Košice podľa územnej príslušnosti) na základe zákonom stanovených povinností
- **Správa Národného parku Slovenský raj** so sídlom v Spišskej Novej Vsi.

Prešovský samosprávny kraj so sídlom v Prešove

a

Košický samosprávny kraj so sídlom v Košiciach

- v svojom územnom obvode utvára podmienky na ochranu pamiatkového fondu, vyjadruje sa o návrhoch na vyhlásenie a zrušenie pamiatkových území a spolupracuje s orgánmi štátnej správy na ochranu pamiatkového fondu pri záchrane, obnove a využívaní kultúrnych pamiatok a pamiatkových území.

Krajský pamiatkový úrad Prešov s pracoviskom pre okres Levoča priamo pre v Levoči

a

Krajský pamiatkový úrad Košice s pracoviskom pre okres Spišská Nová Ves v Levoči

- je **v prvom stupni vecne príslušným správnym orgánom**, ktorý rozhoduje o právach a povinnostiach právnických osôb a fyzických osôb na úseku ochrany pamiatkového fondu, ak zákon neustanovuje inak
- sleduje stav a využívanie pamiatkového fondu a vykonáva štátny dohľad nad zabezpečením ochrany pamiatkového fondu
- vypracúva podklady súvisiace s prípravou územnoplánovacej dokumentácie pre príslušné orgány štátnej správy a spolupracuje s nimi pri príprave projektovej a reštaurátorskej dokumentácii na záchranu a obnovu kultúrnych pamiatok a pamiatkových území
- usmerňuje činnosti právnických osôb a fyzických osôb pri záchrane, obnove a využívaní pamiatkového fondu a poskytuje im odbornú a metodickú pomoc
- v nevyhnutných prípadoch zabezpečuje dočasnú odbornú úschovu hnutelných kultúrnych pamiatok
- poskytuje obci metodickú a odbornú pomoc pri evidovaní miestnych pamätihodností obce

- sleduje dodržiavanie tohto zákona a prijíma opatrenia na odstránenie nedostatkov pri ochrane pamiatkového fondu
- ukladá pokuty

Pamiatkový úrad SR a krajské pamiatkové úrady vykonávajú štátny dohľad nad dodržiavaním ustanovení **Zákona NR SR č.49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu** a všeobecne záväzných právnych predpisov vydaných na jeho vykonanie, dohľad nad dodržiavaním vydaných právoplatných rozhodnutí a v rozsahu svojej pôsobnosti vydávajú rozhodnutia na odstránenie nedostatkov.

Okresný úrad v sídle kraja Prešov

a

Okresný úrad v sídle kraja Košice

prostredníctvom svojich odborov:

ODBOR STAROSTLIVOSTI O ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

a) na úseku odborných činností

10.vykonáva štátnu správu starostlivosti o životné prostredie v **I. stupni** podľa osobitných predpisov vo svojom územnom obvode vo veciach, ktoré sú **zákonom ustanovené len okresnému úradu v sídle kraja,**

11. vykonáva štátnu správu starostlivosti o životné prostredie v oblasti environmentálnej záťaže v rozsahu ustanovenom zákonom č. 409/2011 Z. z. o niektorých opatreniach na úseku environmentálnej záťaže a o zmene a doplnení niektorých zákonov,

12. ukladá pokuty v súlade s osobitnými zákonmi v oblasti starostlivosti o životné prostredie; uložené pokuty zadáva do informačného systému,

13. zabezpečuje v spolupráci s ministerstvom životného prostredia a právnickými osobami v jeho pôsobnosti tvorbu, vydávanie, schvaľovanie, aktualizáciu a zverejňovanie programov, plánov, environmentálnych koncepcií v oblasti svojej pôsobnosti a určovaní rozhodujúcich smerov environmentálnej politiky na jednotlivých úsekoch štátnej správy starostlivosti o životné prostredie na úrovni kraja,

14. zabezpečuje a sumarizuje pripomienky k návrhom smerníc a iných vnútorných predpisov, ktorými ministerstvo životného prostredia riadi a kontroluje štátnu správu starostlivosti o životné prostredie za odbory starostlivosti o životné prostredie vo svojej pôsobnosti,

15. zabezpečuje a sumarizuje pripomienky k návrhom zákonov a zásadných materiálov z oblasti starostlivosti o životné prostredie, ktorých gestorom je za odbory starostlivosti o životné prostredie vo svojej pôsobnosti,

16. zabezpečuje sumarizovanie podkladov na zabezpečenie financovania preneseného výkonu štátnej správy na obce za odbory starostlivosti o životné prostredie vo svojej pôsobnosti,

17. zabezpečuje komplexnú agendu vo veciach náhrady za obmedzenie bežného obhospodarovania podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov,

18. predkladá ministerstvu životného prostredia plán hlavných úloh a plán legislatívnych úloh odboru v oblasti štátnej správy starostlivosti o životné prostredie na nasledujúci kalendárny rok za všetky odbory starostlivosti o životné prostredie vo svojej územnej pôsobnosti,

19. vydáva v rozsahu svojej pôsobnosti a na základe osobitného zákona a v súlade s osobitnými predpismi vo svojom územnom obvode vyhlášky v oblasti starostlivosti o životné prostredie,

20.zabezpečuje podklady pre vymáhanie pohľadávok z rozhodovacej činnosti vo veciach pokút uložených orgánmi štátnej správy starostlivosti o životné prostredie, ktoré sú príjmom Environmentálneho fondu, v pôsobnosti odboru starostlivosti o životné prostredie v okresnom

úrade v sídle kraja a v odboroch starostlivosti o životné prostredie v okresných úradoch v jeho pôsobnosti,

21. zabezpečuje pracovné porady zamestnancov odborov starostlivosti o životné prostredie okresných úradov podľa jednotlivých úsekov štátnej správy starostlivosti o životné prostredie v pôsobnosti kraja v súvislosti s riešením agendy podľa osobitných zákonov v oblasti starostlivosti o životné prostredie,

22. zabezpečuje plnenie úloh Agendy 21,

23. koordinuje a plní úlohy vyplývajúce z agendy „Envirošpión“,

24. spolupracuje pri príprave národnej správy o implementácii Aarhuského dohovoru pre životné prostredie,

25. ustanovuje a odvoláva členov Stráže prírody, zabezpečuje ich školenie a preskúšanie odbornej spôsobilosti a vedie zoznam členov.

ODBOR OPRAVNÝCH PROSTRIEDKOV

a) všeobecná pôsobnosť

1. riadi, kontroluje a koordinuje výkon štátnej správy uskutočňovaný okresnými úradmi, ktoré majú sídlo v jeho územnom obvode,

2. **vykonáva v druhom stupni štátnu správu** vo veciach, v ktorých v správnom konaní v prvom stupni rozhoduje okresný úrad, ktorým má sídlo v jeho územnom obvode, ak osobitný zákon neustanovuje inak; ak v prvom stupni rozhoduje len okresný úrad v sídle kraja, vykonáva v druhom stupni štátnu správu, ak tak ustanovuje osobitný zákon,

3. rozhoduje o odvolaní proti rozhodnutiu povinnej osoby (§19 ods. 2 zákona o slobode informácií);

d) na úseku starostlivosti o životné prostredie

1. riadi, kontroluje a koordinuje výkon štátnej správy uskutočňovaný odbormi starostlivosti o životné prostredie okresných úradov, ktoré majú sídlo v jeho územnom obvode,

2. **vykonáva v druhom stupni štátnu správu vo veciach, v ktorých v správnom konaní v prvom stupni rozhoduje podľa osobitných predpisov odbor starostlivosti o životné prostredie okresného úradu**, ktorý má sídlo v jeho územnom obvode a v druhom stupni štátnu správu starostlivosti o životné prostredie vo veciach, v ktorých v správnom konaní v prvom stupni rozhoduje podľa osobitných zákonov odbor starostlivosti o životné prostredie okresného úradu so sídlom v jeho územnom obvode,

3. rozhoduje o mimoriadnych opravných prostriedkoch v konaniach, v ktorých rozhoduje odbor starostlivosti o životné prostredie,

4. vykonáva pre ministerstvo životného prostredia úkony spojené so štátnou správou starostlivosti o životné prostredie (odvolacími konaniami) a na tomto úseku sa v oblasti starostlivosti o životné prostredie podieľa na tvorbe environmentálnych koncepcií;

5. vyhotovuje podklady na zabezpečenie financovania preneseného výkonu štátnej správy na obce,

6. rozhoduje o nároku na náhradu škody spôsobenej živočíchmi podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov; zabezpečuje podklady pre odbor starostlivosti o životné prostredie okresného úradu v sídle kraja vo veciach náhrady za obmedzenie bežného obhospodarovania podľa zákona č. 543/2002 Z. z.,

7. vypracúva podklady pre odbor starostlivosti o životné prostredie okresného úradu v sídle kraja do plánu hlavných úloh a plánu legislatívnych úloh v oblasti štátnej správy starostlivosti o životné prostredie pre ministerstvo životného prostredia,

8. pripravuje v rozsahu svojej pôsobnosti a na základe osobitného zákona a v súlade s osobitnými predpismi vo svojom územnom obvode vyhlášky v oblasti starostlivosti o životné prostredie,
9. vykonáva ďalšie úlohy na úseku štátnej správy starostlivosti o životné prostredie uložené ministerstvom životného prostredia,

Správa Národného parku Slovenský raj so sídlom v Spišskej Novej Vsi

je osobitnou odbornou organizáciou ŠOP s pôsobnosťou správy pre územie Národného parku Slovenský raj, jeho ochranné pásmo a **územie okresov Levoča, Spišská Nová Ves**, Gelnica, zameranou najmä na zabezpečovanie úloh na úseku ochrany prírody a krajiny podľa ustanovení zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Spolupracuje najmä s inými odbornými inštitúciami, zameranými na starostlivosť o životné prostredie a ochranu prírody a krajiny, príbuzné vedné disciplíny, ďalej s miestnymi orgánmi štátnej správy a miestnej samosprávy.

Riadenie lokality na miestnej úrovni:

- Vlastníci a nimi poverení správcovia lokality v rámci **Riadiacej skupiny** lokality Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia (ďalej len RS) na základe prijatého štatútu RS¹²
- **samospráva Mesta Spišské Podhradie** na základe Štatútu mesta Spišské Podhradie
- **samosprávy obcí v území ochranného pásma lokality**, v zastúpení vlastníkov na ich území
- **SNM – Spišské múzeum v Levoči** ako správca NKP Spišský hrad na základe svojej zriaďovacej listiny¹³
- **Rímskokatolícka cirkev, farnosť Žehra** ako správca Kostola sv. Ducha v Žehre
- **Okresný úrad Levoča**
- **Okresný úrad Spišská Nová Ves.**

Do procesu vstupujú aj **neziskové organizácie**. Na území lokality a jej OP je potrebné spomenúť najmä:

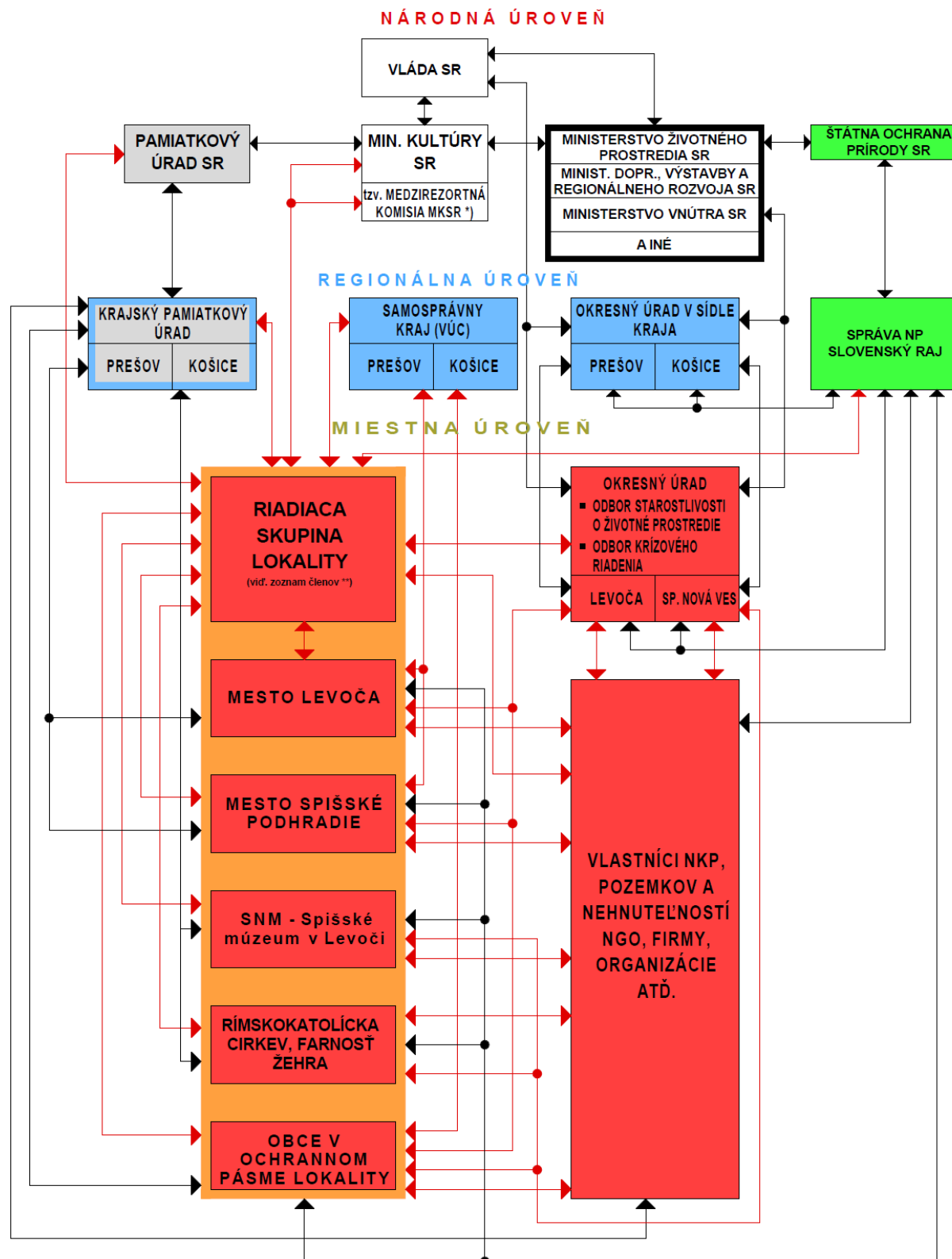
- záujmové združenie právnických osôb **Spišský hrad – Podbranisko**, ktorého hlavným cieľom je podpora a rozvoj cestovného ruchu,
- **Spišský Jeruzalem**, ktorý rozvíja aktivity najmä v súvislosti s „novoobjavením“ pamiatky verejnosťou, oboznamovaním o jej dejinách, výstavbe, ako aj organizuje aktivity na poli jej záchrany, organizuje akcie, napr. duchovno-kultúrny festival, atď.
- **Krásny Spiš**, podieľa sa na obnove historicky hodnotných objektov v Spišskom Podhradí (napr. tzv. mýtnica, Štefánikova ul. č. 6), ako aj povedomia o historických hodnotách územia Spiša.

¹² Štatút riadiacej skupiny, http://www.levoca.sk/levoca-v-unesco.phtml?id_kat_for_menu=1272, vid'. príloha MP

¹³ Slovenské národné múzeum zriadené podľa zriaďovacej listiny na základe Rozhodnutia MK SR č. MK 1062/2002-1 zo dňa 1.7.2002 v znení Rozhodnutia MK SR o zmene zriaďovacej listiny SNM č. MK 1792/2002-1 zo dňa 23.12.2002, Rozhodnutia MK SR č. MK-299/2004-1 zo dňa 25.3.2004 a v znení Rozhodnutia MK SR o zmene zriaďovacej listiny SNM č. MK –3177/2006/110/10859, MK SR č. MK-5631/2006-110/21651 a č. MK-1113/2011-10/3940 a Rozhodnutia MK SR č. MK-2045/2014-110/10904 zo dňa 15. 07. 2014.

SúčasnÉ riadenie lokality Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia:

SCHÉMA RIADENIA

*) Komisia na koordináciu úloh ochrany svetového kultúrneho dedičstva MK SR

→) Vid'. samostatná príloha

*) V roku 2012 zriadilo Ministerstvo kultúry SR *Komisiu na koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva MK SR*, tzv. Medzirezortnú komisiu. Je to

medzirezortný poradný, iniciatívny, konzultačný a koordinačný orgán ministra kultúry pre zásadné úlohy ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky. Zriadením komisie sa značne posilnila spolupráca všetkých orgánov/inštitúcií pre zachovanie a ochranu kultúrneho a prírodného dedičstva.

**) príloha MP

Riadiaca skupina lokality *Levoča Spišský hrad a pamiatky okolia* / je tvorená¹⁴:

- zástupcami jednotlivých miest a obcí, ktoré sa na území lokality SD ako aj ochranného pásma nachádzajú
- správcami a vlastníkmi významných NKP na území lokality
- predstaviteľmi organizácií štátnej správy a orgánov samosprávy
- predstaviteľmi cirkvi, ktorej majetok spoluvytvára zápis v SD a iní

Riadiaca skupina bola vytvorená na spoločnom zasadnutí 25.10.2006 za účelom spoločného postupu v riadení celej lokality, ako aj zabezpečenia jednotného riadenia na miestnej úrovni.

Riadiaca skupina sa pri svojej činnosti riadi Štatútom RS¹⁵, ktorý nadobudol účinnosť dňom jeho schválenia na zasadnutí RS dňa 18.9.2009.

Riadiaca skupina má za cieľ stanoviť spoločný postup v riadení lokality, ako aj zabezpečiť jednotné riadenie na miestnej úrovni. Skupina by sa okrem iného mala zamerať i na zabezpečenie efektívneho využitia prostredia, stanovenie priorít, riešenie základných problémov v časovom slede a mala by spájať ľudí v tejto lokalite k spolupráci a porozumeniu. Riadiaca skupina zastupuje záujmy jej členov a presadzuje spoločné úlohy MP lokality smerom navonok, ako aj prostredníctvom svojho delegáta je členom Komisie na národnú koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva, tzv. Medzirezortnej komisie MK SR.

Úlohy riadiacej skupiny:

- koordinácia všetkých činností na území lokality a jej ochranného pásma s dopadom na zachovanie jedinečnej univerzálnej hodnoty celej lokality
- zabezpečenie riadenia lokality tak, aby jej hodnoty boli uchované a stav zlepšovaný
- koordinácia všetkých zainteresovaných zložiek na zabezpečenie spoločného postupu pri riešení všetkých úloh vyplývajúcich ako zo záväzkov štátu, štátnej správy, samosprávnych krajov (PSK a KSK), metodického riadenia odborných organizácií, tak i potrieb samotnej lokality
- prerokovanie „Správy o stave ochrany a zachovania súboru *Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia* monitoringu lokality
- koordinácia spoločného a jednotného postupu pri monitoringu
- priamo na základe monitoringu - okamžité konanie na nápravu s cieľom odvrátenia ohrozenia jedinečnej univerzálnej hodnoty lokality
- poverení členovia RS sú priamo zapojení do monitoringu
- výsledky monitorovania budú vyhodnocované a budú prijímané opatrenia na nápravu a na predchádzanie akýchkoľvek ohrození i v strednodobom a dlhodobom kontexte
- spoločné iniciatívy v legislatívnej oblasti
- dosiahnutie jasnej vízie kvality, významu, stavu a potenciálu celej lokality

¹⁴ Zoznam členov, vid'. príloha MP

¹⁵ http://www.levoca.sk/levoca-v-unesco.phtml?id_kat_for_menu=12729, príloha MP

- zvýšenie verejného uvedomenia si významu lokality
- identifikácia kultúrneho, prírodného, duchovného a ekonomického významu lokality
- zabezpečenie trvalého rozvoja lokality a jej okolia
- rozvoj udržateľného turistického ruchu ako kultúrneho turizmu v lokalite
- návrhy prioritných programov v prípade potreby
- zabezpečenie spoločného postupu v oblasti vzdelávania a prezentácie lokality
- spracovanie spoločných regionálnych projektov na úrovni grantových programov a štrukturálnych fondov
- zabezpečenie vzájomného informačného prepojenia smerom do vnútra lokality, ako aj navonok.

Mesto Spišské Podhradie,

ktorého postavenie je dané Štatútom mesta Spišské Podhradie¹⁶ zo dňa 19.1.2012
a samosprávy obcí na území OP

- utvárajú všetky podmienky potrebné na zachovanie, ochranu, obnovu a využívanie pamiatkového fondu na území mesta
- dbajú, aby vlastníci kultúrnych pamiatok konali v súlade s týmto zákonom
- koordinujú budovanie technickej infraštruktúry sídel s pamiatkovým územím
- spolupôsobia pri zabezpečovaní úprav uličného interiéru a uličného parteru, drobnej architektúry, historickej zelene, verejného osvetlenia a reklamných zariadení tak, aby boli v súlade so zámermi na zachovanie a uplatnenie hodnôt pamiatkového územia
- podporujú iniciatívy občanov a občianskych združení pri ochrane pamiatkového fondu
- na základe výpisov z ústredného zoznamu vedú evidenciu pamiatkového fondu na území mesta
- môže utvárať zdroje na príspevky vlastníkom na záchranu a obnovu kultúrnych pamiatok nachádzajúcich sa na svojom území
- rozhodujú o zápise a odbornom vedení evidencie pamätihodností mesta/obce.

V zmysle **zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku** plnia samosprávy miest a obcí **funkciu:**

- **stavebného úradu, vrátane výkonu štátneho stavebného dozoru** (s prijímaním represívnych opatrení),
- **obstarávateľa územno-plánovacej dokumentácie,**
- **správneho orgánu.**

SNM Bratislava prostredníctvom svojej zložky **Spišského múzea v Levoči**, ako správca NKP Spišský hrad vo vlastníctve SR, na základe svojej zriaďovacej listiny¹⁷

¹⁶ Vid'. www.spisskepodhradie.sk

¹⁷ Slovenské národné múzeum zriadené podľa zriaďovacej listiny na základe Rozhodnutia MK SR č. MK 1062/2002-1 zo dňa 1.7.2002 v znení Rozhodnutia MK SR o zmene zriaďovacej listiny SNM č. MK 1792/2002-1 zo dňa 23.12.2002, Rozhodnutia MK SR č. MK-299/2004-1 zo dňa 25.3.2004 a v znení Rozhodnutia MK SR o zmene zriaďovacej listiny SNM č. MK –3177/2006/110/10859, MK SR č. MK-5631/2006-110/21651 a č. MK-1113/2011-10/3940 a Rozhodnutia MK SR č. MK-2045/2014-110/10904 zo dňa 15. 07. 2014.

a

Rímskokatolícka cirkev, farnosť Žehra ako správca Kostola sv. Ducha v Žehre

- plnia úlohy ktoré im vyplývajú ako vlastníkov z platných zákonov.

Okresný úrad Levoča

a

Okresný úrad Spišská Nová Ves

- ako územne príslušný **Okresný úrad** podľa § 4 zákona č. 180/2013 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov zabezpečuje výkon štátnej správy. Štátnu správu za okresný úrad vykonáva vecne príslušný odbor okresného úradu. Za odbor koná vedúci odboru alebo ním poverený zamestnanec v rozsahu určenom v písomnom poverení. Štátnu správu, ktorú vykonávajú okresné úrady, riadia a kontrolujú v rozsahu ustanovenom osobitnými zákonmi ústredné orgány štátnej správy, do ktorých pôsobnosti patria príslušné úseky štátnej správy.

V ODBORE STAROSTLIVOSTI O ŽIVOTNÉ PROSTREDIE územne príslušný okresný úrad (Levoča/Spišská Nová Ves):

a) na úseku odborných činností

1. vykonáva štátnu správu starostlivosti o životné prostredie v rozsahu ustanovenom zákonom č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a inými všeobecne záväznými právnymi predpismi a právne záväznými aktmi Európskej únie, z ktorých vyplývajú úlohy pre oblasť starostlivosti o životné prostredie, vo svojom územnom obvode, **na úsekoch:**

1.1. **ochrany prírody a krajiny** podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov,

1.2. **posudzovania vplyvov na životné prostredie** podľa zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,

1.3. **ochrany exemplárov druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín** podľa zákona č. 15/2005 Z. z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,

1.4. **prevencie závažných priemyselných havárií** podľa zákona č. 261/2002 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,

1.5. **štátnej vodnej správy** podľa zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) v znení neskorších predpisov a zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov,

1.6. **verejných vodovodov a verejných kanalizácií** podľa zákona č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach v znení neskorších predpisov,

1.7. **ochrany pred povodňami** podľa zákona č. 7/2010 Z. z., najmä:

- riadi a koordinuje vykonávanie opatrení na ochranu pred povodňami,
- organizuje a vykonáva povodňové prehliadky v súčinnosti so správcami vodných tokov, obcami a ďalšími subjektmi a ukladá odstrániť v určenom termíne nedostatky, ktoré boli zistené pri povodňovej prehliadke,
- navrhuje prednostovi úradu vyhlásenie a odvolanie II. stupňa povodňovej aktivity a III. stupňa povodňovej aktivity a vyhlásenie mimoriadnej situácie; vydanie príkazu na

vykonanie opatrení potrebných na zabezpečenie ochrany pred povodňami subjektom, ktoré vykonávajú povodňové zabezpečovacie práce a povodňové záchranné práce,

- usmerňuje a kontroluje činnosť obcí pri plnení úloh na úseku ochrany pred povodňami,
- schvaľuje povodňový plán zabezpečovacích prác správcu, nájomcu a vypožičiavateľa drobného vodného toku,
- schvaľuje povodňový plán zabezpečovacích prác správcu ropovodu, plynovodu, teplovodu alebo iného potrubného vedenia, ktoré križuje vodný tok, správcu alebo užívateľa stavby v inundačnom území vodného toku pobrežný pozemok a záplavové územie, správcu alebo užívateľa stavby a zariadenia v dosahu vzdutia hladiny vodnej stavby,
- schvaľuje povodňový plán zabezpečovacích prác zhotoviteľa stavby na vodnom toku alebo v inundačnom území vodného toku,
- zostavuje povodňový plán okresu a predkladá ho na schválenie okresnému úradu v sídle kraja,
- organizačne zabezpečuje činnosť obvodnej povodňovej komisie a plní úlohy jej sekretariátu,
- zabezpečuje činnosť technického štábu obvodnej povodňovej komisie,
- vypracúva v čase III. stupňa povodňovej aktivity priebežné správy o povodňovej situácii a predkladá ich okresnému úradu v sídle kraja,
- ukladá právnickým osobám fyzickým osobám podnikateľom a fyzickým osobám povinnosť poskytnúť vecné plnenie na zvládnutie úloh pri ochrane pred povodňami,
- vyžaduje súhlas Ministerstva životného prostredia SR na mimoriadnu manipuláciu na vodných tokoch a na vodných stavbách, na uvoľňovanie ľadovej zátarasy alebo ľadovej zápchy výbušnami a na vytvorenie umelej prietrže na ochranu pred povodňami,
- navrhuje prednostovi okresného úradu zloženie verificačnej komisie na overenie správnosti vyhodnotenia povodňových škôd a sumarizuje výsledky verifikácie povodňových škôd,
- vypracúva súhrnnú správu o priebehu povodní, ich následkoch a vykonaných opatreniach, ktorú predkladá okresnému úradu v sídle kraja,

1.8. odpadového hospodárstva podľa zákona č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, podľa zákona č. 17/2004 Z. z. o poplatkoch za uloženie odpadov v znení neskorších predpisov, zákona č. 127/2006 Z. z. o perzistentných organických látkach a o zmene a doplnení zákona č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,

1.9. štátnej správy obalov a odpadov z obalov podľa zákona č. 119/2010 Z. z. o obaloch a o zmene zákona č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov,

1.10. prevencie a nápravy environmentálnych škôd podľa zákona č. 359/2007 Z. z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,

1.11. nakladania s ťažobným odpadom podľa zákona č. 514/2008 Z. z. o nakladaní s odpadom z ťažobného priemyslu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,

1.12. ochrany ovzdušia podľa zákona č. 137/2010 Z. z. o ovzduší v znení neskorších predpisov, zákona č. 401/1998 Z. z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia v znení neskorších predpisov a zákona č. 286/2009 Z. z. o fluórovaných skleníkových plynach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,

1.13. environmentálneho manažérstva a auditu podľa zákona č. 351/2012 Z. z. o environmentálnom overovaní a registrácii organizácií v schéme Európskej únie pre environmentálne manažérstvo a audit a o zmene a doplnení niektorých zákonov,

1.14. rybárstva podľa zákona č. 139/2002 Z. z. o rybárstve v znení neskorších predpisov,

1.15. obchodovania s emisnými kvótami podľa zákona č. 414/2012 Z. z. o obchodovaní s emisnými kvótami a o zmene a doplnení niektorých zákonov,

1.16. **ochrany ozónovej vrstvy Zeme** podľa zákona č. 321/2012 Z. z. o ochrane ozónovej vrstvy Zeme a o zmene a doplnení niektorých zákonov,

1.17. a na ďalších úsekoch podľa všeobecne záväzných právnych predpisov, z ktorých vyplývajú úlohy pre oblasť životného prostredia (napr. zákon č. 44/1988 Zb. o ochrane a využití nerastného bohatstva (banský zákon) v znení neskorších predpisov a pod.),

2. zabezpečuje úlohy vyplývajúce orgánu miestnej štátnej správy pre tvorbu a ochranu životného prostredia na jednotlivých úsekoch štátnej, najmä:

- 2.1. vydávanie súhlasov,
- 2.2. vydávanie povolení,
- 2.3. vydávanie vyjadrení,
- 2.4. vydávanie stanovísk,
- 2.5. vydávanie rozhodnutí,
- 2.6. zabezpečovanie informovania verejnosti a poskytovanie informácií na požiadanie,
- 2.7. vydávanie preukazov (stráž prírody, rybárska stráž, vodná stráž, rybársky hospodár a iné),
- 2.8. uskutočňovanie revízií chránených území,
- 2.9. udeľovanie výnimiek,
- 2.10. vykonávanie štátneho dozoru a dohľadu,
- 2.11. nariaďovanie a zabezpečovanie nápravných opatrení,
- 2.12. prerokúvanie priestupkov, ukladanie pokút za priestupky a sankcie,
- 2.13. zabezpečuje funkciu vecného správcu automatizovaného informačného systému podľa osobitných zákonov, evidenciu a uchovávanie dokumentácie,
- 2.14. prijímanie hlásení,
- 2.15. rozhodovanie o poplatkoch,
- 2.16. obstaranie a schvaľovanie Územného systému ekologickej stability okresu,
- 2.17. schvaľovanie programov a plánov vyplývajúcich z osobitných zákonov v oblasti starostlivosti o životné prostredie,
- 2.18. prípravu, schvaľovanie a podpisovanie rozhodnutí o náhradách škody spôsobenej živočíchmi uvedenými v zozname stanovenom ministerstvom životného prostredia,
- 2.19. vykonávanie činnosti v rámci protipovodňovej ochrany, povodňové prehliadky, vyčíslovanie a verifikovanie povodňových škôd a vydávanie povodňových štatútov a pod.,
- 2.20. vedenie evidencie vo veciach štátnej správy starostlivosti o životné prostredie,
- 2.21. predkladanie návrhov na školenia a skúšky ministerstvu životného prostredia v oblasti zabezpečenia odborných kvalifikačných predpokladov pre štátnych zamestnancov a zamestnancov obcí,
- 2.22. vykonáva iné úkony agendy starostlivosti o životné prostredie,

3. vykonáva v druhom stupni štátnu správu starostlivosti o životné prostredie vo veciach, v ktorých v správnom konaní v prvom stupni koná obec,

4. kontroluje výkon štátnej správy starostlivosti o životné prostredie v súlade so zákonom č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,

5. kontroluje výkon štátnej správy starostlivosti o životné prostredie uskutočňovanej obcami,

6. upozorňuje obce na nedostatky, ktoré zistí v ich činnosti pri výkone štátnej správy starostlivosti o životné prostredie a vyhradzuje si pôsobnosť obce vo veciach štátnej správy starostlivosti o životné prostredie, ak to dovoľuje zákon a boli splnené zákonné podmienky,

7. vykonáva štátny dozor vo veciach dosiahnutia cieľov štátnej environmentálnej politiky na miestnej úrovni na základe žiadosti Environmentálneho fondu v súlade so zákonom č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov;

b) na úseku špecializovaných činností

1. spolupracuje v rozsahu svojej pôsobnosti s ministerstvom životného prostredia a vykonáva pre neho úkony, ktoré súvisia s riadením a kontrolou výkonu štátnej správy starostlivosti o životné prostredie podľa osobitných predpisov ministerstva životného prostredia; spolupracuje s odborom opravných prostriedkov okresného úradu v sídle kraja,
2. spolupracuje na vypracúvaní návrhov smerníc a iných vnútorných predpisov, ktorými ministerstvo životného prostredia riadi a kontroluje štátnu správu starostlivosti o životné prostredie,
3. pripomienkuje v rámci interného pripomienkového konania ministerstva životného prostredia návrhy zákonov a zásadných materiálov z oblasti starostlivosti o životné prostredie, ktorých gestorom je ministerstvo životného prostredia,
4. zabezpečuje v spolupráci s ministerstvom životného prostredia a právnickými osobami v jeho pôsobnosti tvorbu, vydávanie, schvaľovanie, aktualizáciu a zverejňovanie programov, plánov, environmentálnych koncepcií v oblasti svojej pôsobnosti a určovaní rozhodujúcich smerov environmentálnej politiky na jednotlivých úsekoch štátnej správy starostlivosti o životné prostredie na úrovni okresu,
5. vyhotovuje podklady na zabezpečenie financovania preneseného výkonu štátnej správy na obce,
6. rozhoduje o nároku na náhradu škody spôsobenej živočíchmi podľa zákona č.543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov; zabezpečuje podklady pre odbor starostlivosti o životné prostredie okresného úradu v sídle kraja vo veciach náhrady za obmedzenie bežného obhospodarovania,
7. vypracúva podklady pre odbor starostlivosti o životné prostredie okresného úradu v sídle kraja do plánu hlavných úloh a plánu legislatívnych úloh v oblasti štátnej správy starostlivosti o životné prostredie pre ministerstvo životného prostredia,
8. pripravuje v rozsahu svojej pôsobnosti a na základe osobitného zákona a v súlade s osobitnými predpismi vo svojom územnom obvode vyhlášky v oblasti starostlivosti o životné prostredie,
9. vykonáva ďalšie úlohy na úseku štátnej správy starostlivosti o životné prostredie uložené ministerstvom životného prostredia.

III. C/3 Analýza zabezpečenia riadenia

Riadenie lokality na národnej úrovni

Na zabezpečenie lokalít zapísaných do Zoznamu SD je v SR kladený v štátnom systéme zabezpečenia ich adekvátneho stavu zachovania špeciálny dôraz, vrátane vytvorenia osobitného systému riadenia a ich monitoringu prostredníctvom MK SR, PÚ SR a územne príslušných KPÚ. Osobitná *Komisia na národnú koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva MK SR* plní úlohu riadiaceho koordinačného orgánu na národnej úrovni. Potrebne je zvýšiť jej pôsobnosť na presadzovanie požiadaviek zo strany RS lokality na vládu SR najmä v legislatívnej oblasti a v úlohách stanovených v MP – návrhová časť, kap. V., ktoré presahujú regionálny rámec. Potrebne je skvalitniť kontrolu plnenia jednotlivých úloh aj pri zmene vedenia jednotlivých ministerstiev, resp. ostatných členov komisie, pretože mnohé úlohy majú dlhodobý charakter.

Je potrebné stanoviť systém kontroly úloh jednotlivých rezortov vyplývajúcich zo záverov zasadania „Komisie na koordináciu úloh ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva MK SR“ prostredníctvom uznesenia Vlády SR.

Vláda SR schválila v decembri 2011 *Koncepciu ochrany pamiatkového fondu*, v ktorej je lokalitám zapísaným v Zozname svetového dedičstva venovaná osobitná pozornosť. Je potrebné kontrolovať plnenie koncepcie a implementovať ju do všetkých záväzných materiálov na všetkých úrovniach.

Riadenie lokality na regionálnej úrovni

Na riadení lokality sa podiel PSK/KSK prejavuje len sporadicky prostredníctvom zástupcu v *Riadiacej skupine*. Takmer vôbec neexistuje spolupráca oboch krajských samospráv na spoločnom riadení lokality. Napriek existencii deklarovanej podpory a odvolávania sa v materiáloch/dokumentoch VÚC (viď. dokumenty - nástroje riadenia) na *lokalitu* SD na území VÚC a jej význam pre VÚC, skutočnosť v podpore a premietnutí v koncepčných materiáloch tomu nenasvedčuje.

Je potrebné zvýšiť pomoc, pozornosť a podporu *lokalite* a jej OP v zabezpečovaní plnenia opatrení/úloh a zlepšiť spoločné riadenie celej *lokality* zo strany oboch samosprávnych krajov.

Podiel účasti KPÚ Prešov na riadení a monitorovaní lokality, vyplývajúci aj z jeho postavenia v zmysle Pamiatkového zákona je nezastupiteľný a spolupráca je na dobrej úrovni.

Podiel reorganizovanej štátnej správy - okresných úradov v sídle kraja na riadení lokality sa zatiaľ neprejavil.

Spoločné riadenie pre celú lokalitu a jej ochranného pásma na miestnej úrovni:

Už v procese prípravy rozšírenia zápisu o Levoču sa urobilo veľa v prospech zabezpečenia jej adekvátneho riadenia (zaktivizovanie práce *Riadiacej skupiny lokality- RS*). Dôležité je zaktivizovať ešte viac prácu existujúceho riadenia, (najmä pri zmenách jej členov v samosprávach) vyhodnotiť ju a pokiaľ to bude potrebné zlepšiť (prijať a kontrolovať ročný plán RS).

Vlastníci objektov na území lokality a zástupcovia miestnej samosprávy tak môžu priamo na zasadaní riešiť to, čo nie sú schopní zabezpečiť na lokálnej úrovni a prostredníctvom svojho zástupcu prenášať problémy na *Medzirezortnú komisiu* na národnej úrovni a prostredníctvom zástupcov v komisii aj na PSK a KSK. Avšak účasť a záujem o činnosť zo strany KSK takmer neexistuje. Komisia plní nezastupiteľné miesto v oblasti informácií a spoločných postupov v celej lokalite, príprave manažment plánov, monitoringu s cieľom vytvárania nástrojov riadenia, zabezpečenia adekvátneho stavu zachovania, ochrany lokality, potrebných čiastkových a komplexných plánov a získavania financií na ich realizáciu.

V súčasnosti úlohu lídra RS, ako aj jej činnosť, informačný servis zabezpečuje Mesto Levoča¹⁸.

Riadenie lokality na území lokality *Spišský hrad a pamiatky okolia* zabezpečuje a koordinuje Mesto Spišské Podhradie ako samospráva v súčinnosti s KPÚ Prešov a vlastníkami. Mesto Spišské Podhradie vydáva záväzné nariadenia ako účinný nástroj riadenia¹⁹.

V rámci reorganizácie štátnej správy došlo k vzniku Okresných úradov (Levoča a Spišská Nová Ves), preto je potrebné pre operatívnosť a spoločné riadenie celej lokality *Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia* a jej OP, najmä v oblasti starostlivosti o životné prostredie, ako aj v oblasti krízového riadenia, kooptovať do RS aj zástupcov oboch týchto úradov.

Potreby, ohrozenia zabezpečenia riadenia

- Problémom sa javí zložité spravovanie a riadenie územia s množstvom subjektov, ktoré doň vstupujú, nakoľko územie lokality a jej OP je rozdelené medzi dva okresy, dva kraje, viď. schéma riadenia .

¹⁸ www.levoca.sk

¹⁹ http://www.new.spisskepohradie.sk/sections/32/vzn_prijate_v_r._2010.html

- Potrebne je zabezpečiť spoločný postup štátnej správy a samosprávy na všetkých úrovniach riadenia v prospech jednotného manažovania celej *lokality* a jej OP.
- Zabezpečiť kontinuálnosť riešenia úloh pri výmene jednotlivcov na všetkých postoch riadenia lokality.
- Zintenzívniť podiel regionálnej samosprávy na riadení lokality, dohodnúť formu spolupráce a vzájomnej informovanosti.
- Na území lokality nie je dostatočne využívaný potenciál zápisu lokality SD v oblasti riadenia a prenášania spoluzodpovednosti na vyššie články riadenia.
- Kooptovať do RS zástupcov Okresných úradov (Levoča a Spišská Nová Ves pre zvýšenie operatívosti spoločného riadenia celej lokality *Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia* jej OP, najmä v oblasti starostlivosti o životné prostredie, ako aj v oblasti krízového riadenia a prenosu úloh na národnú úroveň (ministerstvá a vládu SR)
- Zlepšiť spoluprácu medzi ochranou kultúrnych, prírodných a tzv. krajinných hodnôt lokality – spoluprácu s rezortom životného prostredia na všetkých stupňoch riadenia
- Do budúcnosti je potrebné úsilie RS sústrediť na spoločné úlohy, ktoré vyplývajú z oboch spracovaných manažment plánov (pre *Levoču a Spišský hrad a pamiatky okolia*), aby sa tak stali účinným nástrojom aj pre činnosť RS.
- Zlepšiť a zintenzívniť prenos úloh z RS na tzv. *Medzirezortnú komisiu MK SR*.

III. C/4 existujúce plány riadenia

C/5 aktualizované a pripravované plány riadenia

Z celoštátneho hľadiska existuje množstvo koncepcií, plánov a nástrojov, ktoré sa dotýkajú lokality, ochranného pásma a jej rozvoja (viď. schéma nástrojov riadenia).

Medzi vládou SR schválené patrí :

- **Koncepcia ochrany pamiatkového fondu** (december 2011)
- **Koncepcia ochrany prírody a krajiny** – (upravené nové znenie 2006).

V rámci implementácie Programového vyhlásenia vlády SR do roku 2016 bola vypracovaná **Stratégia pre kultúru SR na roky 2014 – 2020**, koncepcia **Orientácia, zásady, priority a hlavné úlohy starostlivosti o životné prostredie SR na roky 2014 – 2020**, ktorá je podkladom pre Operačný program kvalita životného prostredia na roky 2014 – 2020 a Informatívna správa o stave kultúrnych lokalít zapísaných do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO s návrhom opatrení na zefektívnenie ich ochrany a zachovania adekvátneho stavu. Všetky sa premietajú do ostatných plánovacích nástrojov.

Existujúce plány na miestnej úrovni vychádzajú z nasledovných **regionálnych plánov/dokumentov**:

- Územný plán veľkého územného celku (ÚPN VÚC) Prešovského kraja - záväzné regulatívy územného rozvoja (z prílohy č.2 k nariadeniu vlády SR č.216/1998 Z. z.)
- **Územný plán veľkého územného celku (ÚPN VÚC) Prešovský kraj**, schválený uznesením vlády SR č. 268 zo dňa 7.4.1998 Z. z., spracovateľ úlohy: APS s.r.o., Duchnovičovo námestie 1, Prešov, október 1997
- **Zmeny a doplnky územného plánu Veľkého územného celku Prešovského kraja 2009**
Zmeny a doplnky Územného plánu veľkého územného celku Prešovského kraja 2009 boli schválené Zastupiteľstvom PSK uznesením č. 588/2009 dňa 27.10.2009. Záväzná časť

Zmien a doplnkov Územného plánu veľkého územného celku Prešovského kraja 2009 bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením PSK č. 17/2009 schváleným Zastupiteľstvom Prešovského samosprávneho kraja uznesením č. 589/2009 dňa 27.10. 2009 s účinnosťou od 06.12.2009.

- **Závazná časť Územného plánu Veľkého územného celku Košický kraj Zmeny a doplnky 2014** ,Závazná časť Územného plánu veľkého územného celku Košický kraj, vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením Košického samosprávneho kraja č. 11/2009, dňa 28. augusta 2009, ktorým sa vyhlásilo úplné znenie záväznej časti **Územného plánu veľkého územného celku Košický kraj**.
- **ÚPN VÚC regiónu Prešov, Spišská Nová Ves a Levočské vrchy** - územné a hospodárske zásady.

Existujúce plány zabezpečujú ochranu a usmernený rozvoj lokality, ale riešia vždy len parciálne otázky, na ktoré sú prioritne určené.

Zásadné a koncepčné materiály usmerňujúce zabezpečenie ochrany navrhovanej lokality do Zoznamu SD sú dostatočné²⁰. Potrebný je však ich územný priemet do územných plánov, ktoré sú záväznými materiálmi pre usmernený rozvoj územia.

Platné zásadné materiály usmerňujúce zabezpečenie ochrany pre lokalitu:

- PAMIATKOVÁ ZÓNA – SPIŠSKÉ PODHRADIE : Zásady pamiatkovej starostlivosti a Umelecko- historická analýza, M = 1:1000, Autor : Ing. arch. Pavol Ižvolt , Pamiatkový ústav, stredisko Levoča, 1999 (nezáväzný dokument)
- V r. 2009 spracoval KPÚ Prešov, prac. Levoča, Ing. Jacková Aktualizáciu zásad ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej zóny Spišské Podhradie, ako doplneniu materiálu „Zásady pamiatkovej starostlivosti – Pamiatková zóna Spišské Podhradie“. Uvedené zásady schválené 30.11.2009.
- Pre Pamiatkovú rezerváciu Spišská Kapitula boli spracované ZÁSADY OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA, autor: Ľubica Vininčenkova a kol., KPÚ Prešov, Prešov, 2010

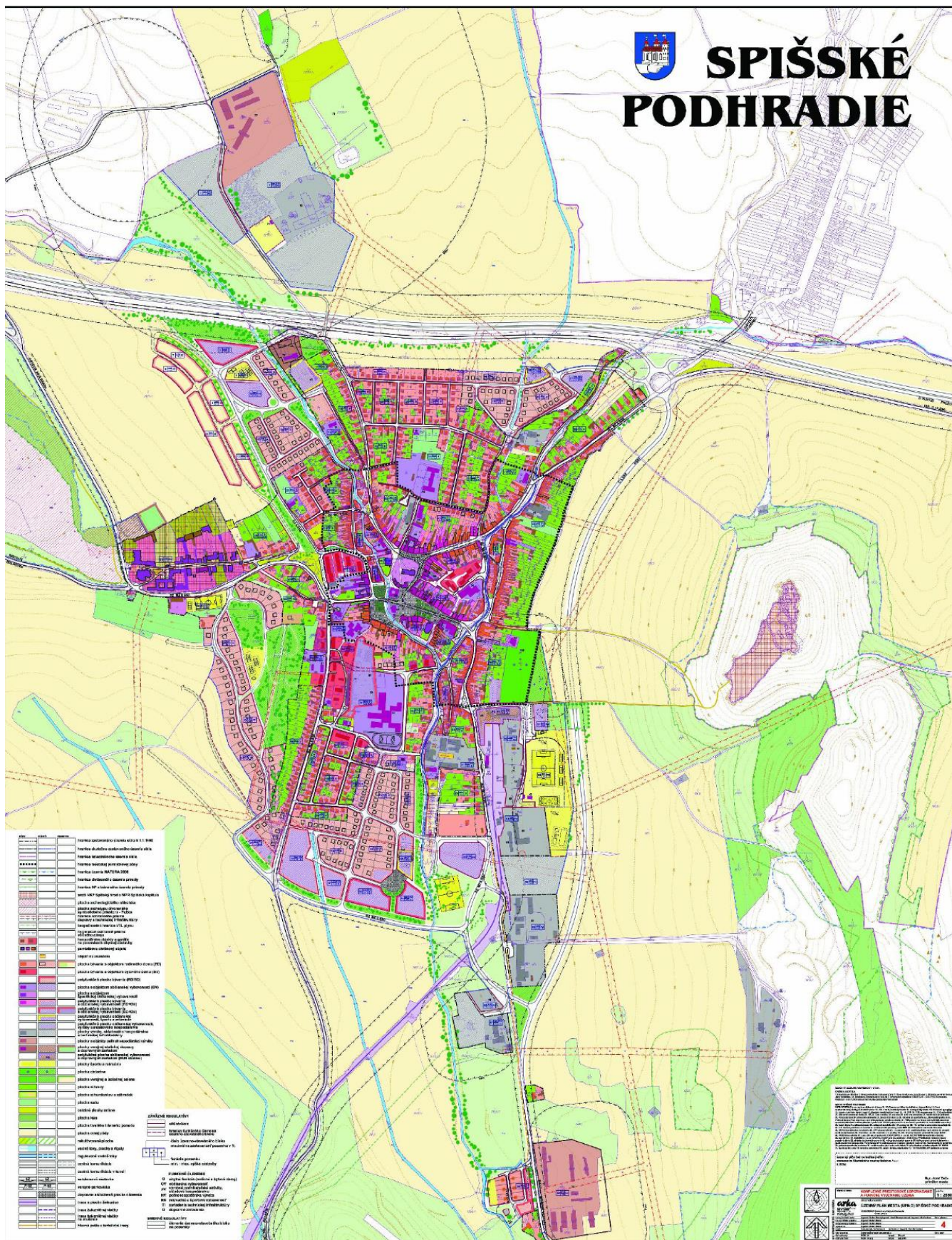
Platné zásadné materiály usmerňujúce zabezpečenie ochrany pre OP lokalitu:

- OCHRANNÉ PÁSMO NKP – SPIŠSKÝ HRAD : Zásady pamiatkovej starostlivosti, Autori : JUDr. Gabriel Lukáč, Ing. arch. Stanislav Mráz, Ing. Antónia Jacková, Pamiatkový ústav, stredisko Levoča , 1995 (nezáväzný dokument)
- Rozhodnutím č. PÚ-07/1885-13/9004/KOW, zo dňa 21.12.2007 Pamiatkový úrad SR podľa § 18 ods. 2 zákona č. 49/2002 Z. z. vyhlásil ochranné pásmo národnej kultúrnej pamiatky Hrad s areálom (Spišský hrad), Pamiatkovej rezervácie Spišská kapitula, Pamiatkovej zóny Spišské Podhradie, národnej kultúrnej pamiatky Kostol rím.-kat., Žehra a ďalších národných kultúrnych pamiatok v ich okolí (ďalej len „ochranné pásmo“).

²⁰ Vid'. popis zásad ochrany v kapitolách:

III. B/ Stav ochrany – legislatívny rámec :III.B/1 Lokalita a III. B/2 Ochranné pásmo

Prístupné na: <http://www.pamiatky.sk/sk/page/na-stiahnutie>

Mesto Spišské Podhradie má spracovaný: Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Spišské Podhradie 2004 -2015 ²³, spracovateľ: 27 členný tím zložený zo zástupcov vedenia mesta, poslancov mestského zastupiteľstva, zamestnancov mesta, zástupcu ETP Slovensko, zástupcu záujmového združenia právnických osôb „Spišský hrad - Podbranisko“, zástupcu občianskeho združenia Kolpingovo dielo na Slovensku a občanov mesta pod vedením externého odborného konzultanta, Ing. Zuzana Záborská, 2004, schválené Mestským zastupiteľstvom na svojom zasadnutí 30.6.2004 uznesením č.: MZ-8-4-B-20.

Tento materiál predstavuje strategický plán rozvoja a strednodobý programovací dokument. Obsahuje v sebe podrobnú analýzu a strategickú víziu regionálneho rozvoja do budúcnosti. Identifikuje kritické oblasti. Vypracovanie tohto dokumentu, vyplýva zo zákona č. 503/2001 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja.

Stratégia mesta Spišské Podhradie je zavŕšením celého procesu tvorby Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Spišské Podhradie. Stratégiou mesta Spišské Podhradie je:

- Zabezpečovať komplexnú ochranu a tvorbu ŽP a jeho zložiek, čistotu a ozelenenie mesta a zvyšovať enviromentálne povedomie obyvateľov vytváraním preventívnych nástrojov poškodzovania ŽP.
- Skvalitňovať komunikáciu kľúčových subjektov (Pamiatkový úrad, mesto, vlastní, užívateľ) ovplyvňujúcich obnovu a využívanie pamiatok v meste definovaním a realizáciou spoločných cieľov.
- Zvyšovať povedomie obyvateľov, návštevníkov, organizácií, firiem o pamiatkových hodnotách mesta a jeho histórii realizáciou informačno-propagačných a výchovno-vzdelávacích aktivít.
- Zvyšovať úroveň a atraktivnosť kultúrnych podujatí dobudovaním a skvalitňovaním kultúrnych zariadení a uskutočňovaním účelového marketingu.
- Zefektívňovaním manažmentu škôl a realizáciou koncepcie alternatívneho využívania rozostavaných a existujúcich priestorov, zlepšovať podmienky ich fungovania.
- Zvyšovaním právneho, morálneho a mravného povedomia, vytváraním podmienok pre zamestnanosť spojené s upevňovaním pracovných návykov, znižovať tlak negatívneho správania neprispôsobivých občanov.
- Na základe analýzy potrieb starých a odkázaných a s podporou kvalifikovaných subjektov poskytovať im primeranú starostlivosť. Individuálne posudzovať potreby príjmovo poddimenzovaných rodín a uplatňovať inštitút "mesto ako osobitný príjemca" sociálnych dávok. Podporovať charitatívne a osvetové činnosti.
- Vytvárať podmienky pre požadované formy bývania využívaním existujúceho bytového fondu najmä v pamiatkových objektoch, prípravou stavebných lokalít a pozemkov so zohľadnením potrieb sociálneho bývania.
- Obmedzovať rastúci trend priestupkov a trestných činov zvýšením monitorovania najviac problémových častí mesta.

²³ Prístupný: <http://www.new.spisskepohradie.sk/sections/@none@menu@2@7/dokumenty.html>

- Pri realizácii Územného plánu mesta s podrobným riešením dopravného systému, ako aj pri iných rozvojových investičných aktivitách, zohľadňovať kritériá bezpečnosti chodcov.
- Prispievať dynamickému rozvoju podnikateľských aktivít a remesiel spájaním zdrojov (ľudských, informačných, finančných, materiálových) a rozvojových príležitostí v mikroregióne.
- Plánovaním a vzájomnou spolupracou subjektov mikroregiónu Podbranisko a využívaním kompetencií spoločnej úradovne pripravovať podmienky pre čerpanie externých zdrojov na rozvoj mikroregiónu.
- Efektívnou komunikáciou a na základe získaných očakávaní návštevníkov vytvárať a prostredníctvom informačného systému ponúkať dostatok atraktívnych programov v cestovnom ruchu.
- Vytvárať podmienky pre aktívne využívanie voľného času na dobudovaných a vybavených športoviskách, vo viacúčelovej športovej hale mikroregionálneho významu s kvalitnou prevádzkou.
- Angažovať občanov na veciach verejných zvyšovaním informovanosti, podporou existujúcich združení, spolkov a vytváraním podmienok pre vznik nových, ktorých činnosti aktívne prispievajú k rozvoju mesta.

S platnosťou pre nové plánovacie obdobie od r. 2013 musí Mesto Spišské Podhradie v roku 2015 aktualizovať:

- **Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja a stratégie rozvoja mesta.**

Na regionálnej úrovni je pre *lokalitu* a OP dôležitý **Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na obdobie 2008 – 2015**²⁴.

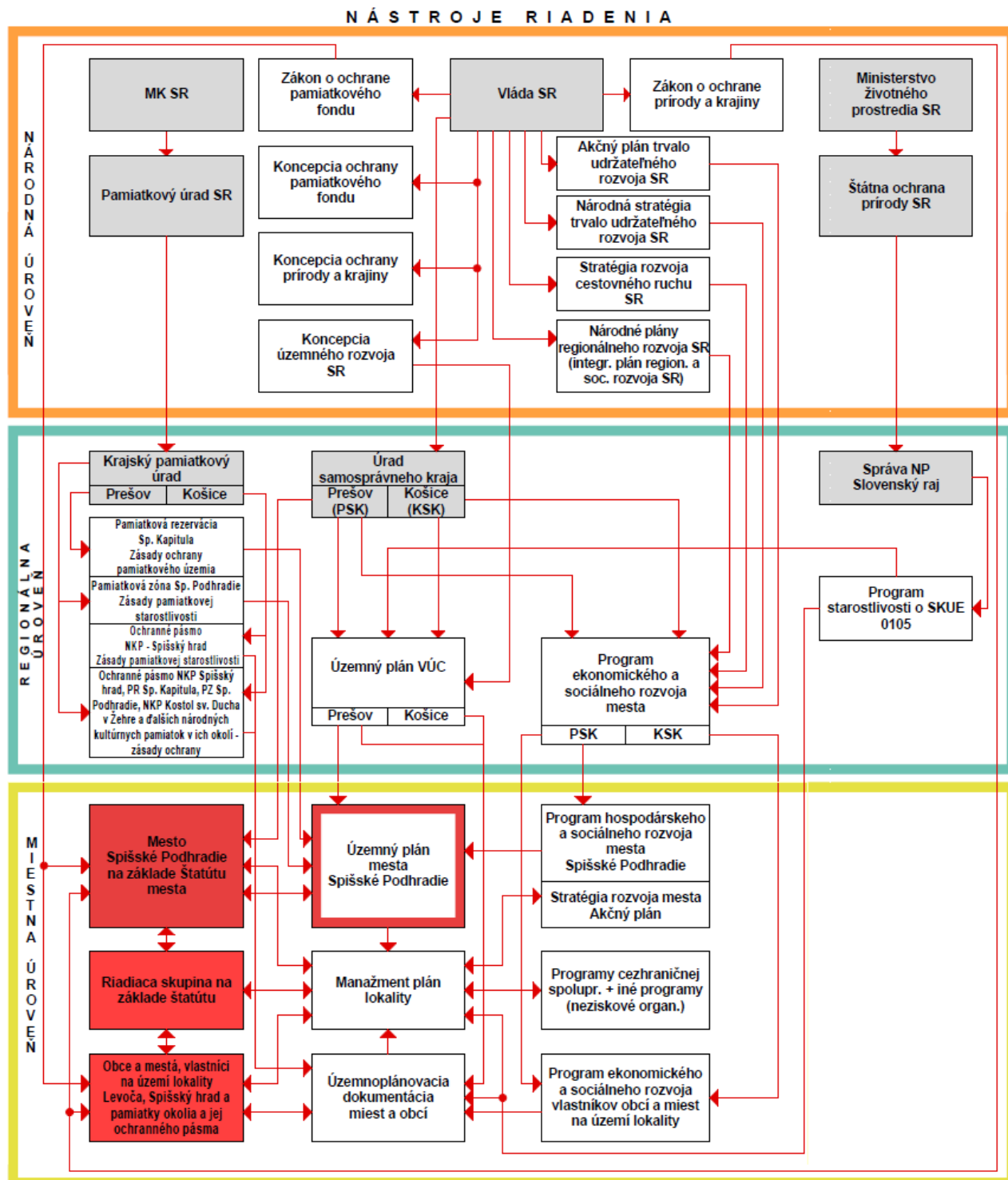
V rámci tohto dokumentu si **Prešovský samosprávny kraj, stanovil za jednu z prioritných tém aj rozvoj cestovného ruchu a rozvoj kultúry**. Strategickým cieľom rozvoja cestovného ruchu je vytvoriť z Prešovského kraja vyhľadávanú destináciu cestovného ruchu na Slovensku. Hlavným cieľom rozvoja kultúry je vytvoriť v Prešovskom kraji podmienky na rozvoj kultúry ako neoddeliteľného faktora regionálneho rozvoja.

Košický samosprávny kraj má spracovaný **Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja** v programovacom období 2007 – 2013. Jeho aktualizácia, resp. nové spracovanie nie je zverejnené.

V súvislosti s novým plánovacím obdobím je potrebné na všetkých úrovniach pristúpiť k vypracovaniu nových plánov hospodárskeho a sociálneho rozvoja / aktualizácií starých, ktorým končí platnosť v priebehu rokov 2013-2015, na národnej úrovni, nadväzujúce plány na regionálnej úrovni až po plány PHSR a nástroje/stratégiu, ktoré sa priamo dotýkajú lokality, ochranného pásma a jej rozvoja (viď. schéma nástrojov riadenia).

²⁴ Prístupný na <http://www.po-kraj.sk/sk/vysledky-vyhladavania.html?words=PHSR>

Schéma **nástroje riadenia** vyjadruje postavenie manažment plánu v existujúcich plánoch. Sú zoradené od koncepčných riešení (generálnych plánov, regionálnych plánov a stratégií) po nástroje priamo pôsobiace v oboch častiach lokality

Potreby, ohrozenia

- v zmysle bodu 21 záväznej časti ÚPD Mesta Spišské Podhradie vyplýva vypracovať **územný plán zón:**
- pre sústredenú výstavbu rodinných domov v navrhovaných lokalitách
- pre úpravu centra sídla vytvorením dvoch námestí a ich vzájomného prepojenia s parkovými úpravami, bude postačovať vypracovanie urbanistických, resp. urbanisticko-krajinárskych štúdií.
- spracovať **dopravný generel** mesta s cieľom vyriešiť koncepciu dopravy v meste, odklon cesty II/547 a potrebné parkovacie a odstavné plochy, pešie komunikácie
- **vylúčiť účelové zmeny ÚPD**, ktoré menia zásadné dlhodobé koncepcie, bez posúdenia vyvolaných následkov
- Pravidelne aktualizovať ÚPD a implementovať do nej zásady ochrany.
- Je potrebné legislatívne stanoviť **postavenie manažment plánov** ako účinných nástrojov riadenia lokalít SD.
- Je potrebné **implementovať manažment plán do ÚPD zóny Spišské Podhradie**
- aktualizovať, resp. spracovať **nový Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja a Stratégiu rozvoja mesta SP** s účinnosťou od r. 2016 nadväzne na dokumenty regionálneho a národného charakteru hospodárskeho rozvoja

III. D/ Zdroje a úroveň financovania lokality

Vyhlásením Mestskej pamiatkovej rezervácie (PR) Spišská Kapitula v r. 1950 , ako aj Pamiatkovej zóny Spišské Podhradie v r. , za NKP Spišský Hrad a Kostola sv. Ducha v Žehre získali objekty, ako aj chránené územia nový štatút a začal sa cieľavedomý prístup zo strany pamiatkových orgánov štátu. Pozornosť bola venovaná najmä objektom vo vlastníctve štátu, ktoré boli financované z prostriedkov štátu. Týkalo sa to najmä financovania pamiatkových výskumov, projektovej prípravy a samotnej obnovy NKP Spišský hrad a NKP Kostol sv. Ducha v Žehre, farského kostola v Spišskom Podhradí, kanónii v Spišskej Kapitule v priebehu rekonštrukcií a výstavby inžinierskych sietí 80 až 90-tych rokov 20. stor.

Zmena nastala po r. 1989, kedy sa reštitúciami veľká časť objektov, najmä v PR Spišská Kapitula vrátila pôvodnému vlastníkovi.

Významným medzníkom pre obnovu objektov, ako aj všetkých súčastí *lokality*, hlavne zvýšením finančných prostriedkov, bol zápis lokality *Spišský hrad a pamiatky okolia* do Zoznamu SD v r. 1993.

V **Spišskom Podhradí** bola obnova usmerňovaná a najmä od 90-tych rokov 20. stor., kedy boli systematicky obnovované objekty vo vlastníctve mesta, ktoré vhodnou politikou zabezpečilo aj prevod/predaj značne zdevastovaných meštianskych objektov (obývané neprispôsobivými nájomníkmi) do rúk nových vlastníkov, a tí s výraznou pomocou dotačného systému *Obnov si svoj dom* ich dokázali obnoviť. To sa výrazne prejavilo na regenerácii centra mesta a vzhľade uličného interiéru. Finančne slabší vlastníci väčšiny

objektov na území PZ v 2. pol 20. stor. sú dôvodom, že ich objekty sa v minimálnej miere obnovovali, a tým sa zachovala ich autenticita bez „modernizačných zásahov“.

Financovanie obnovy a údržby je prvoradou povinnosťou jednotlivých vlastníkov nehnuteľností. V prípade verejných priestorov na území sídla je to Mesto Spišské Podhradie a Obec Žehra.

V Slovenskej republike je bežný spôsob viaczdrojového financovania pri obnove pamiatkového fondu – prostredníctvom vlastníka. Jeho spoluúčasť je spravidla podmienkou pre získanie finančnej podpory od ďalších subjektov. Vo všeobecnosti sú finančné zdroje na starostlivosť o zachovanie pamiatkového fondu v širokej štruktúrovanej forme, avšak v nedostatočnom objeme, ktorý je však adekvátny sile ekonomiky krajiny.

Dotačný systém ministerstva kultúry SR je realizovaný v zmysle zákona č. 434/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

Vlastník môže požiadať o štátnu pomoc MK SR prostredníctvom dotačnej schémy **Obnovme si svoj dom**. Pre objekty, ktoré sú súčasťou zápisu v SD je to podprogram 1.2²⁵. Táto štátna pomoc sa zameriava na podporu projektov systematického prístupu k ochrane kultúrnych pamiatok, projektov prípravy a realizácii obnovy alebo reštaurovania kultúrnych pamiatok, osobitne v lokalitách svetového kultúrneho dedičstva, a podprogram 1.3²⁶ zameraný na projekty identifikácie, dokumentácie, prezentácie, interpretácie, publikovania a využitia pamiatkového fondu v súlade s ich pamiatkovými hodnotami.

Dotačná schéma MK SR predstavuje komplexný štátny program zameraný na podporu obnovy NKP. Umožňuje systémovú podporu aktivít zainteresovaných subjektov v procese ochrany pamiatkového fondu s cieľom zvýšiť ich odborné, personálne a technické kapacity, koordináciu a spoluprácu. Gestorom programu je Sekcia kultúrneho dedičstva MK SR.

Objem poskytnutých finančných prostriedkov na obnovu objektov na území *lokality* od doby jej zápisu do SD (1993), a najmä v čase jeho rozšírenia o Levoču (2009) sa výrazne zvýšil, čo sa prejavilo aj na stave objektov a celkovom stave *lokality*. Podporil sa tým aj záujem vlastníkov o starostlivosť o NKP a uvedomení si ich hodnôt. Sprievodným znakom je aj výchovný vplyv poskytnutých dotácií na miestnu komunitu.

Podpory obnov kultúrnych pamiatok z dotačného programu Ministerstva kultúry SR „Obnovme si svoj dom“ výrazne prispievajú k zlepšeniu stavebno-technického stavu objektov, avšak zatiaľ je malý záujem vlastníkov o reštaurovanie autentických hodnotných architektonických a umelecko-remeselných prvkov. Pre lokality svetového dedičstva je prínosné vytvorenie podprogramu (1.2) podporujúceho obnovu výhradne národných kultúrnych pamiatok v lokalitách svetového kultúrneho dedičstva a lokalít navrhnutých na zápis do Zoznamu SKD. Je len na škodu, že finančné prostriedky sa znižujú.

Prehľad poskytnutých prostriedkov na území Mesta Spišské Podhradie z dotačného programu Ministerstva kultúry SR „Obnovme si svoj dom“ :

	Podané žiadosti	Kladne vybavené žiadosti	Požadovaná dotácia	Pridelená dotácia
r.2007	36	14	26 937 597.-Sk	4 638 000.-Sk
r.2008	34	16	37 620 463.-Sk	8 601 000.-Sk
r.2009	38	29	1 387 090.- €	1 147 759.- €
r.2010	31	4	1 280 461.- €	203 291.- €
r.2011	30	19	1 001 503.- €	212 757.- €
r.2012	28	20	984 333.- €	306 356.- €

²⁵ Ciele a podmienky programu vid' <http://www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie/dotacie-178.html/>

²⁶ tamtiež

r.2013	35	19	840 049.- €	154 500.- €
r.2014	30	13	721 205.- €	135 500.- €

Zdroj: KPÚ Prešov

Štát poskytuje aj **nefinančnú pomoc**, podľa § 28 ods. 1 pamiatkového zákona má vlastníek národnej kultúrnej pamiatky právo požiadať príslušný krajský pamiatkový úrad o bezplatné poskytnutie odbornej a metodickej pomoci vo veciach ochrany národnej kultúrnej pamiatky.

Bežné sú aj zahraničné zdroje spolufinancovania obnovy pamiatok predovšetkým zo štrukturálnych fondov Európskej únie, v rámci rôznych výziev a programov . Prístup k týmto zdrojom je pomerne obmedzený a podmienky získania dotácií obmedzujúce, najmä čo sa týka funkcie objektov. Účel využívania objektov je nadradený nad ich význam z hľadiska pamiatkovej ochrany.

Viac sa tieto zdroje čerpajú pri regenerácii verejných plôch (uličných priestorov) a budovaní/rekonštrukcii inžinierskych sietí .

Prikladmi sú:

V Meste Spišské Podhradie:

- Projekt pod názvom „Lokálna stratégia komplexného prístupu mesta Spišské Podhradie“ Projekt, ktorý je realizovaný prostredníctvom eurofondov. Zahŕňa výstavbu a rekonštrukciu chodníkov, úpravu verejného priestranstva, zelene a verejného osvetlenia,

rekonštrukciu autobusových zastávok –Spišská Kapitula, Rybníček. V roku 2014 boli realizované nové chodníky na námestí aj v ochrannom pásme a to na ul. Štefánikovej, Palešovom námestí, Prešovskej a časť na Mariánskom námestí. Realizovala sa časť rekonštrukcie verejného osvetlenia a úprava zelene Rybníček a autobusová zastávka Rybníček.

- V roku 2015 sa bude realizovať ďalšia obnova meštianskeho domu na ul. Starý jarok pod názvom „Stavebné úpravy meštianskeho domu Starý jarok 44 na regionálny dom tradičných remesiel“, kde bude múzeum, mestská knižnica, dielne, prednáškové priestory.
- Prebudovala sa staršia nepoužívaná stavba (pôvodne slúžila ŽSR ako sklad CO) na ul. Štefánikovej na Komunitné centrum pre potreby sociálne znevýhodnených skupín.
- Povodňová ochrana recipientu Vavrincov potok ev.č.158 v Spišskom Podhradí.

Pripravené sú projekty:

„Výstavba verejnej kanalizácie a čistiarne odpadových vôd v Spišskom Podhradí“, Mestu Spišské Podhradie bola schválená žiadosť o NFP vo výške 2 786 712,99 Eur z celkových oprávnených výdavkov na realizáciu projektu vo výške 2 933 382,09 Eur a projekt Stavebné úpravy meštianskeho domu, Starý jarok 44 na regionálny dom tradičných remesiel,"

Mestu Spišské Podhradie bola chválená žiadosť o NFP s výškou nenávratného finančného príspevku najviac 1 785 075,37 Eur, pričom celkové oprávnené výdavky projektu boli schválené vo výške 1 879 026,71 Eur.

V obci Žehra:

- zrealizovala sa úprava predpoľa v obci pred vstupom ku Kostolu sv. Ducha, regenerácia parku, výstavba parkoviska, hygienických zariadení.

Mesto Spišské Podhradie a obce v OP pripravujú ročné investičné rozvojové plány (premietnuté v ich ročných rozpočtoch), ktoré sú schvaľované mestským/obecným zastupiteľstvom, kde sú premietnuté v rámci ich finančných možností najakútnejšie úlohy a spolufinancovanie projektov v oblasti majetku, ktorý je v ich vlastníctve.

Podľa najnovších zverejnených údajov nezávislej mimovládnej organizácie pre ekonomické a sociálne reformy INEKO (prebratých od Ministerstva financií SR) je podľa zákonného výpočtu 17 ods. 8) zákona 583/2004 Z. z. celkový dlh Mesta Spišské Podhradie je 4,8 %, tým sa radí medzi najmenej zadlžené mestá v SR.

Vzhľadom k nízkemu rozpočtu miest/obcí v rámci *lokality* sú tieto vlastné prostriedky absolútne nepostačujúce, nakoľko vlastní veľké množstvo majetku, ktoré je predmetom ochrany / nositeľom hodnôt, avšak bez akejkoľvek návratnosti príjmov (veľký rozsah hradobného systému Spišskej Kapituly, náročnosť materiálového riešenia povrchov ciest a komunikácií v pamiatkovo chránenom území, veľké plochy územia zaradené v SKUVE 0105, vyžadujúce ochranu a iné.).

Vlastník pamiatky môže požiadať o spolufinancovanie obnovy miestnu samosprávu. Vzhľadom k príjmovej stránke rozpočtu Mesta Spišské Podhradie, ani v obciach sa tento spôsob priamej finančnej dotácie neuplatňuje.

Mesto Spišské Podhradie poskytuje oslobodenie od dane za užívanie verejného priestranstva, potrebného pri obnove objektov v rámci PR na základe – VZN č. 3/2014 o miestnych daniach, § 7 Oslobodenie od dane: „Od platenia dane sú oslobodené právnické a fyzické osoby, ktorým bolo vydané stavebné alebo búracie povolenie a nemajú priestor na vlastnom pozemku pre uskladnenie stavebného materiálu alebo sutiny. Po uplynutí termínu stanoveného v platnom stavebnom alebo búracom povolení toto oslobodenie zaniká.”

Zdroje vlastníkov

Výrazný podiel na financovaní majú zdroje vlastníkov objektov / mesto, cirkev, VUC – vyšší územný celok – samospráva, štátna správa, súkromní vlastníci – fyzické a právnické osoby/.

Títo zabezpečujú obnovu jednotlivých objektov, území:

- vlastnými zdrojmi /často pochádzajúcimi z bankových úverov a pôžičiek sporiteľní /
- zdrojmi získanými z podporných fondov /najmä pri obnove bytového fondu ŠFRB a infraštruktúry, ktorými disponujú príslušné ministerstvá SR – regionálneho rozvoja, životného prostredia, správcovia inžinierskych sietí/
- prostriedkami získanými z grantov, darov (najmä cirkevné objekty, osvetlenie Spišského hradu).

Najväčejší problém predstavujú **chýbajúce finančné zdroje na obnovu Spišského hradu**, ktorý je vo vlastníctve SR, kde dlhodobo sa nedarí získať prostriedky na jeho obnovu konzerváciu/ pravidelnú údržbu napriek výrazne zhoršujúcemu sa stavu murív a viacerým deštrukciám v podlaží, ku ktorým došlo v poslednom období.

Diskriminácia pamiatok lokality v správe organizácie (SNM Bratislava) v rámci grantového systému MK SR Obnovme si svoj dom pretrváva. Múzeum ako organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR sa nemôže uchádzať o finančné prostriedky v rámci uvedeného grantového systému vôbec a to ani v podpoložke týkajúcej sa pamiatok v lokalitách UNESCO, pričom všetky objekty, ktoré spravuje a služby, ktoré poskytuje návštevníkom sú v uvedenej lokalite.

Napriek uplatneniu projektovej žiadosti v druhej výzve Operačného programu ROP a havarijnému stavu architektúr Spišského hradu, najmä Románskeho paláca, projektová žiadosť nebola schválená a naďalej chýbajú zdroje na financovanie 1. etapy obnovy Spišského hradu (zahŕňa Románsky palác a Západne paláce).

Nedostatočná je podpora jednotlivých rezortov pri snahe správcu (SNM) skvalitniť prístup na Spišský hrad pre návštevníkov lokality. SNM-Spišské múzeum v Levoči od roku 2009 sa snaží získať do prenájmu pozemky pod prístupovou cestou na Spišský hrad, čo je základným predpokladom pre riešenie havarijného stavu komunikácie – jedinej komunikácie – na Spišský hrad. Múzeum má žiadosť i predrokové návrhy zmlúv o prenájme na Pozemkovom fonde SR – pracoviskách v Spišskej Novej Vsi a v Poprade zatiaľ bez akejkoľvek odozvy.

Nadácie

Nadácie majú taktiež nemalý podiel na financovaní obnovy pamiatok (*Nadácia SPP*, najmä pri obnove Spišského hradu, ako aj nadácie *Messerschmitt Stiftung*, ktorá sa podieľala hlavne na podpore reštaurátorských prác v interiéri Katedrály sv. Martina v Spišskej Kapitule (reštaurovanie nástennej maľby Korunovanie Karola Roberta z Anjou), *Nadácia VUB, a.s.* – príspevok pre reštaurovanie okenných vitráží Katedrály sv. Martina v Spišskej Kapitule, získaný v r. 2014.

- problémy, potreby, ohrozenia

- Finančná situácia správcu NKP Spišský hrad je závislá na štátnom rozpočte, ktorý je dlhodobo bez zabezpečenia akýchkoľvek finančných zdrojov pre jeho trvalú stabilizáciu.
- Chýba akákoľvek reflexia potreby **pravidelnej údržby** a opráv, či **obnovy doteraz nedotknutých objektov** na NKP Spišský hrad, ktoré spravuje SNM zo strany MK SR.
- v medzirezortných stretnutiach podporovať štátnu organizáciu SNM pri riešení problémov, spojených s financovaním obnovy, ktoré majú výrazný dopad na stav lokality,
- Zdroje miest, obcí, cirkví, vlastníkov sú nízke, preto je potrebné neustále hľadať iné zdroje spolufinancovania (granty, dotácie, dary, daňové úľavy, atď.), resp. hľadať možnosť prioritného pravidelného prísunu prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre zamedzenie zhoršovania sa stavu *lokality*.
- V súčasnosti došlo k výraznému zníženiu využívania objektov vo vlastníctve cirkví z dôvodu veľkého zníženia počtu členov / veriacich na území Spišského Podhradia (cirkevný zbor ev. v cirkvi, židovská náboženská obec), čo sa odráža aj v chýbajúcich finančných prostriedkoch pre údržbu a prevádzku ich sakrálnych objektov a majetku.
- Vytvoriť osobitný fond na podporu riešenia mimoriadnych situácií v lokalitách SKD.
- Dotačný program MK SR nezahŕňa objekty, ktoré nie sú NKP, ale nachádzajú sa na území lokality SD, a pritom vzťahujú sa na nich požiadavky vyplývajúce zo Zákona o ochrane

pamiatkového fondu. Rovnako nie je možné z predmetného dotačného programu financovať obnovu verejných priestorov a komunikácií (uličný interiér), ktoré nie sú zapísané v ÚZPF, sú ale chránenými územiami a ich ochrana je zabezpečovaná v rámci vyhlásenej PR, PZ.

- Zabezpečiť dlhodobější plán obnovy objektov v lokalite, jednoročný dotačný cyklus neumožňuje systematický koncepčný prístup a financovanie náročnejších akcií.

III. E/ Vzdelávanie, propagácia a publikačná činnosť, odborné zdroje

III. E/I Vzdelávanie

Vzdelávanie odborníkov v oblasti ochrany, obnovy, prezentácie a propagácie pamiatkového fondu je v SR uskutočňované štandardným spôsobom na európskej úrovni.

Ďalšie vzdelávanie zamestnancov KPÚ a PÚ SR je zabezpečované v rámci vzdelávania štátnych zamestnancov. Jednotlivé pracoviská sú vybavené odborníkmi na pamiatkovú ochranu, ktorí podľa potreby poskytujú odbornú pomoc vlastníkom NKP. Prípadné špecifické problémy ochrany a obnovy pamiatkového fondu sú riešené podľa potreby v súčinnosti s príslušnými vysokými školami, múzeami alebo vedeckými pracoviskami Slovenskej akadémie vied, prípadne s odborníkmi zahraničia. Vzdelávanie o Dohovore o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva je na Slovensku všeobecne realizované sprístupnením World Heritage Educational KIT programu v slovenskom preklade. Niektoré občianske združenia a nadácie zameriavajú svoje aktivity na vzdelávanie v oblasti svetového dedičstva (napr. Strom života, Národný trust Slovenska, Nadácia pre záchranu kultúrneho dedičstva a pod.).

Od zápisu Levoče do SD v rámci rozšírenia v roku 2009 sa venuje väčší priestor aj vo výchovno-vzdelávacom procese na všetkých stupňoch škôl a predškolskej výchovy na území mesta. Práve mladá generácia predstavuje kvalitatívny posun v zmene myslenia verejnosti – občanov mesta a môže prispieť k zvýšeniu ich porozumenia hodnotám a k hľadaniu optimálneho spolužitia obyvateľstva mesta a jeho návštevníkov, ako aj využitia potenciálu mesta v prospech rozvoja komunít a kultúrnej turistiky.

Skutočnosť, že *Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia* boli zapísané do svetového kultúrneho dedičstva má pozitívny dopad. Žiaci pod vedením pedagógov sa vo zvýšenej miere začali zaujímať o túto problematiku. Vyhľadávajú iné lokality zapísané do svetového kultúrneho dedičstva, porovnávajú ich navzájom. V rámci školských vzdelávacích programov sú do predmetov vlastiveda, prírodoveda, zemepis, občianska náuka zaradené učebné témy, ktoré sú zamerané na túto problematiku.

Obzvlášť aktivity škôl zapojených do ASP programu UNESCO sú zamerané na lokality svetového dedičstva na Slovensku.

Vzdelávanie v oblasti ochrany kultúrneho dedičstva a manažmentu uskutočňuje predovšetkým *Fakulta architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave*, ale aj Prešovská univerzita v Prešove a UPJŠ v Košiciach.

Špecializované akreditované školenie v rámci celoživotného vzdelávania pre vysokoškolsky vzdelaných ľudí zamerané na ochranu kultúrneho dedičstva zo Slovenska a zahraničia realizuje *Academia Istropolitana Nova*, Svätý Jur, ktorá realizovala aj špecializovaný kurz manažmentu svetového dedičstva.

Pamiatkový úrad SR organizuje sám, alebo so zahraničnými partnermi, konferencie, semináre a iné odborné a špecializované podujatia zamerané na riešenie špecifických problémov ochrany kultúrneho dedičstva. Na tieto podujatia sú podľa ich zamerania pozývaní zástupcovia samospráv, vlastníci a správcovia národných kultúrnych pamiatok, prípadne remeselníci, ktorí realizujú konkrétnu záchranu a obnovu pamiatok. Odborné príspevky z podujatí sú publikované v zborníku *Monumentorum tutela* a v *Revue kultúrneho dedičstva Pamiatky a múzeá*²⁷.

Oblasťný reštaurátorský ateliér PÚ SR v Levoči v pravidelných 5-ročných cykloch pripravuje v spolupráci so SNM Spišským múzeom v Levoči výstavu svojich reštaurátorských prác, spojenú s vydaním katalógov z reštaurátorskej činnosti. Formou tlačových konferencií, prednášok, odborným sprevádzaním, exkurziami v ateliéroch, ako aj vydaním špeciálnych katalógov z reštaurovania významných diel, prispieva k vzdelávaniu nielen odbornej, ale najmä laickej verejnosti, u ktorej záujem o túto oblasť sa výrazne zvyšuje.

Slovenské národné múzeum – Spišské múzeum v Levoči sa podieľa na vzdelávaní svojou bohatou prezentačnou činnosťou formou príležitostných výstav (cca 7-10 v roku), prednášok, odborných konferencií (zamerané na obnovu hradných areálov po názvom SUHRADNICE, k dejinám mesta a obcí, dielu Majstra Pavla a pod.) a kultúrnych aktivít zameraných na výchovu a vzdelávanie (interaktívne výstavy zamerané na školskú mládež, minority – nevidiacich, nepočujúcich) a kultúrnych aktivít komerčného charakteru (letné programy najmä v priestoroch Spišského hradu – Festival historického šermu, koncerty, Program pre deti – Pod'te s nami hradnými nádvoriami, Dni tradičných remesiel, Stretnutia s obyvateľmi obcí v okolí hradu a prezentácia ich kultúry a histórie).

Múzeum pravidelne vydáva zborník *Acta Scepusii*, neperiodicky vydáva katalógy k väčším výstavám a publikácie týkajúce sa Spišského hradu, Spišskej Kapituly, cirkevným dejinám a rádom (alebo monografické spracovanie výskumných tém).

Okrem toho sa podieľa na realizovaní medzinárodných vedeckých konferencií:

- S pravidelnou periodicitou :

SÚHRADNICE 2011, 2013

- V minulosti prispeli aj k medzinárodnej prezentácii lokality viacdnové konferencie konané na území *lokality*:

Slovensko - Chorvátske vzťahy

(v spolupráci s Filozofickou fakultou, Katedrou slovenských dejín Univerzity Komenského v Bratislave, SAV Ústavom dejín umenia)

Rus a stredná Európa v 11.-14. storočí

(v spolupráci s Filozofickou fakultou, Katedrou slovenských dejín Univerzity Komenského v Bratislave, Katedrou histórie Jagelonskej univerzity v Krakove, Visegrádskym fondom)

Návraty ku koreňom (v spolupráci s ECAV v Levoči a Budapešti a Maďarským inštitútom v Bratislave)

Hradohranie je každoročný špeciálny program pre školy na Slovensku o Spišskom hrade, ku ktorému je vydaný tlačенý materiál pre deti.

Svoj významný podiel na vzdelávaní verejnosti majú i pracovníci *Štátneho archívu v Levoči*, ktorí sa okrem odborných prác na úseku spracovávaní a sprístupňovaní archívnych fondov a zbierok podieľajú na vedecko-výskumnej, publikačnej a prednáškovej činnosti pre odborné

²⁷ www.pamiaky.gov.sk

kruhy, školy i širšiu verejnú. Taktiež svojou desaťročnou reštaurátorskou činnosťou prispeli k záchrane a obnove mnohých písomných archiválií, kníh a dokumentov, ako aj vyhotovili ich kópie, čím ich sprístupnili aj laickej verejnosti.

To isté platí aj pre odborných pracovníkov *Archívu Biskupstva v Spišskom Podhradí*, ktorí spravujú aj stredoveký archív hodnoverného miesta (*locus credibilis*) a historickú knižnicu.

V rámci občianskych aktivít so sídlom v Levoči pôsobí od r. 1992 v meste *Spišský dejepisný spolok*. Jeho činnosť nadväzuje na predchodcov /1883-1946, 1965-1991/ a zameriava sa na organizovanie prednášok, seminárov, sympózií, exkurzií pre svojich členov. Spolok vydáva ročenku *Z minulosti Spiša*. Jeho úlohou je napomáhať vedeckému výskumu Spiša, rozširovať jeho výsledky, prispievať k zvýšeniu povedomia. Spolupracuje so Slovenskou historickou spoločnosťou pri SAV, so spolkami podobného zamerania doma i v zahraničí.

problémy, potreby, ohrozenia

- Zlepšiť vzdelávanie v otázkach hodnoty lokality na miestnej aj národnej úrovni a vo všetkých vekových a sociálnych skupinách obyvateľstva na území *lokality* a OP.
- Zamerať sa na budovanie povedomia o hodnotách a výnimočnosti u vlastníkov objektov v PR.
- Chýbajú odborníci z umelecko-remeselných profesií, ktoré sú potrebné pri obnove (murár, štukatér, klampiar, umelecký maliar, umelecký stolár, kamenár), ktorí by dokázali konzervátorským prístupom a odborne obnoviť pôvodné konštrukcie (podlahy, okná, schody, stolárske výrobky, omietky, štukovú výzdobu) bez ich komplexnej rekonštrukcie/nahradenia novou konštrukciou.

III. E/2 Propagácia a publikačná činnosť

Propagácia na národnej a medzinárodnej úrovni

Kultúrne dedičstvo patrí medzi jednu z priorít štátnej propagácie. Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR, pod ktoré patrí rozvoj cestovného ruchu, prostredníctvom organizácie Slovenská agentúra pre cestovný ruch venuje osobitnú systematickú pozornosť lokalitám zapísaným na Zoznam svetového dedičstva UNESCO a v Predbežnom zozname a ich propagácii doma a v zahraničí (výstavy, publikácie a iné formy prezentácie).

Propagácia a prezentácia mesta Spišské Podhradie

Osobnou účasťou na veľtrhoch cestovného ruchu doma a v zahraničí buď v samostatnom stánku alebo v spolupráci s inými subjektami (Prešovský samosprávny kraj, MAS LEV, o.z., Združenie turizmu, Spišský hrad – Podbranisko).

- Poskytovaním propagačných materiálov na veľtrhy cestovného ruchu (ďalej len CR) v zahraničí prostredníctvom Slovenskej agentúry cestovného ruchu, zahraničným návštevm, niektorým ľuďom cestujúcim do zahraničia.
- Zabezpečovaním návštev novinárov píšucim o regióne a organizovaním mediálnych dní a tlačových konferencií
- Poskytovaním propagačných materiálov do informačných centier partnerských a spolupracujúcich miest
- Inzerciou v turistických sprievodcoch a lexikónoch CR, napr. Cestovný informátor, katalóg Relax, Sprievodca Tatry - Spiš – Pieniny.
- Internetovou stránkou mesta, stránkou turistického informačného centra a internetovými stránkami združení, kde je mesto členom, na stránkach subjektov

podnikajúcich v cestovnom ruchu a na národných a regionálnych portáloch cestovného ruchu: <http://www.tatryspispieniny.sk/>, www.unesco-spis.sk.

- Príležitostnými publikáciami vydávanými mestom alebo v spolupráci mesta a iných subjektov.
- Podporou vydávania publikácií o meste inými podnikateľskými subjektmi.
- Účasťou v medializovaných produktoch cestovného ruchu – Gotická cesta.
- Organizovaním pravidelných kultúrnych a spoločenských podujatí – remeselný trh, Majales, Spišský Jeruzalem, Spišské folklórne slávnosti, Dni mesta a Podhradské trhy. V okolí sa organizujú ďalšie kultúrne podujatia, ktoré majú niekoľkoročnú tradíciu: Goralské dni v Granč – Petrovciach, Turistický pochod Dúbrava – Rajtopiky a Dúbravské pirohy, Dni sv. Huberta v Bijacovciach a iné.
- Výmennými zájazdmi športových klubov a kultúrnych telies mesta v partnerských mestách
- Výstavnou činnosťou v Dome pôvodných remesiel, Židovskej synagóge a príležitostne v Evanjelickom kostole.
- Poskytovaním informácií a propagačných materiálov v Turisticko-informačnom centre, ktoré Mesto prevádzkuje od roku 1996. Turistické informačné centrum mesta Spišské Podhradie patrí pod správu Mestského kultúrneho strediska, ktoré je príspevkovou organizáciou mesta. Turistické informačné centrum poskytuje informácie o regióne, o atrakciách o pamiatkach, o kultúrnych podujatiach, o múzeách, o športe a relaxe, o ubytovaní a stravovaní servise, o inštitúciách a úradoch a o doprave, a poskytuje služby ako predaj parkovacích kariet, predaj publikácií, turistických máp a sprievodcov, darčkových a upomienkových darčkov a sprievodcovské služby. V sezóne je Turistické informačné centrum otvorená aj počas víkendov a sviatkov, mimo sezóny len v pracovných dňoch. Umožňuje multimediálnou formou poskytovať informačný systém aj mimo prevádzkových hodín kancelárie. Viac informácií nájdete na webovej stránke www.tic-spisskepodhradie.com
- Podujatiami v rámci projektu *Košice – európske mesto kultúry 2013* a projektu KSK pod názvom *Terra incognita*
- Výtvarnými plenérmi, organizovanými na území mesta, organizovaním výstav.

Propagačné materiály v turisticko informačnom centre mesta Spišské Podhradie – bezplatné:

Informačný leták o najvýznamnejších pamiatkach mesta
Spišský Jeruzalem

Prospekty SACR, týkajúce sa lokality:

Prospekty OOCR:

Tatry - Spiš - Pieniny (Sj)

Víta Vás východné Slovensko (Sj, Mj)

Múzeum Spiša v Spišskej Novej Vsi (Sj)

brožúra: Vítajte na Slovensku - Spišské Podhradie (Sj, Aj)

brožúra: Spišské Podhradie a okolie (Sj, Aj, Nj)

Po stopách LEVa a Šafránu (Sj)

Ako aj v akých zahraničných jazykoch:

Informačný leták o najvýznamnejších pamiatkach mesta (AJ, NJ)

TOP Slovensko (AJ, NJ, SJ, FJ)

Región Prešov (AJ, NJ, SJ, RJ, MJ)

Mestá a kultúra na Slovensku (AJ, SJ)

UNESCO na Slovensku (SJ, AJ, RJ, MJ, PJ, NJ).

Cestopisná literatúra, publikácie, mapy v Turisticko informačnom centre mesta – na predaj

Obrazové publikácie:

Spišský hrad a jeho okolie (Sj, Aj, Nj), 2011,

Cestopisná literatúra:

Kronika mesta Spišské Podhradie, 2. vydanie, (Sj), 2011,

Spišský Jeruzalem, (Sj), 2014,

Slovensko - Unesco (Pl), 2005,

Slovensko - turistický sprievodca, (Sj, Šj, Rj, Mj), 2007,

Gotická cesta - Spiš - Gemer, (Mj), 2000,

Turistický sprievodca - Spiš, (Sj, Pj, Nj), 1999,

Spišský hrad a okolie, (Sj, Aj, Nj, Mj, Fj, Rj, Pj), 2012,

Marco Polo - Slovensko, (Čj), 2004,

Mapy:

Spišský hrad - Podbranisko, (Sj, Nj, Aj), 2004,

Spišské Podhradie - stredný Spiš, (Sj, Aj, Nj), 2008,

Mapa atraktivít - Vysoké Tatry, Spiš, Liptov, Orava, (Sj, Pj, Aj, Nj),

Horný Spiš, (Sj, Pj, Aj, Nj), 2008,

Dolný Spiš, (Sj), 2008,

Slovenský raj 1:25, 2013, 1:50, 2010, (Sj, Aj, Nj, Pj, Mj, Rj),

Podrobná cykloturistická mapa - Tatry, Spiš, Zamagurie, 1:100, (Sj, Nj, Aj, Mj), 2005

Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku, 1:500, (Sj, Aj, Nj, Pj, Mj), 2008,

Slovenská republika - automapa, 1:400, (Sj, Aj, Nj, Pj, Fj, Mj), 2012,

Horný Zemplín, 1:135, (Sj, Aj, Pj, Rj), 2013,

Šariš, 1:135, (Sj, Aj, Pj, Rj), 2013,

Vysoké Tatry, 1:135, 2013, 1:25, 2014, (Sj, Aj, Pj, Rj),

Tatry - Spiš - Pieniny, 1:135, (Sj, Aj, Pj, Rj), 2013,

Západné Tatry, 1:25, (Sj, Aj, Nj, Pj, Rj, Mj), 2011,

Nízke Tatry - Západ, 1:50, (Sj, Aj, Nj, Pj, Rj, Mj), 2011,

Muránska planina, 1:50, (Sj, Aj, Nj, Pj, Rj, Mj), 2008,

Spišská Magura, Pieniny, 1:50, (Sj, Aj, Nj, Pj, Rj, Mj), 2008,

Slovenský kras, 1:50, (Sj, Aj, Nj, Pj, Rj, Mj), 2008,

Pre návštevníkov Katedrály sv. Martina a Sp. Kapituly ponúkajú **v informačnom centre v Spišskej Kapitule** (v prízemí hodinovej veže) okrem predaja vstupeniek na predaj suveníry, pohľadnice, leporela, knihy- publikácie /miestne aj okolie /, brožúry, turistické známky, mapy, drobné občerstvenie vo forme nápojov a cukrovín.

SNM – Spišské múzeum v rámci vstupných priestorov **Spišského hradu** má zriadenú počas turistickej sezóny (mimo zimného obdobia) **predajňu** odbornej, sprievodcovsko-turistickej literatúry, propagačných materiálov a suvenírov, týkajúcich sa hradu a okolia. Celoročne ponúka tieto materiály aj v pokladniach expozícií múzea v Levoči.

V roku 2003 múzeum vydalo reprezentačnú publikáciu ***Spišský hrad***. V roku 2014 v rámci inštitucionálnej podpory SNM predložilo projekt vydania novej publikácie *Spišský hrad*, ktorá

by pre širšiu verejnosť dala výsledky najnovších poznatkov a výskumov stavebno-historického vývoja Spišského hradu. Predpoklad realizácie je v roku 2015.

Mesto Spišské Podhradie má vydanú monotematickú knihu: **Kronika mesta Spišské Podhradie slovom i obrazom**, Žifčák František a kol. , Spišské Podhradie 1999, 2. vyd. 2012, ISBN80-969220-9-8.

Lokalita je zahrnutá aj v monotematickej publikácii **Slovensko v klenotnici UNESCO**, 2005, ISBN 80-969315-0-4.

Okrem toho vyšlo viacero menších tlačovín (PÚ SR, KSK, súkromné agentúry).

V súčasnosti vyšla aj publikácia **Spišský Jeruzalem**, 2014, ktorá sprostredkovala výsledky výskumov o tejto duchovnej lokalite.

Chýba ucelená populárno odborná literatúra, ktorá by postihla celé územie lokality *Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia* a zároveň by sprostredkovala čitateľovi hodnoty a vzájomné súvislosti, pre ktoré bola zapísaná do Zoznamu SD. Aj k Spišskému hradu a Spišskej Kapitule , ako aj ku Katedrále sv. Martina v minulosti vyšli viaceré publikácie. Ich obsah nereflektuje najnovšie výsledky pamiatkových výskumov, obsahujú neaktuálne fotografie (objekty pred obnovou). Chýba ucelená odborná publikácia, ktorá/é by priniesla/i nové výsledky pamiatkových výskumov, realizovaných v poslednom desaťročí na území Spišského hradu, Spišskej Kapituly, Spišského Podhradia, v interiéri Kostola sv. Ducha v Žehre, ktoré výrazne posunuli informácie o ich historickom a stavebnom vývoji. Práve literatúra tohto druhu absentuje aj v rámci vzdelávacieho procesu, budovania povedomia miestneho obyvateľstva, ale aj v odbornej knižnici.

Veľkým prínosom v odbornej historiografii Spiša je rozsiahla odborná publikácia **Historia Scepusii I.** (stredoveké dejiny), vedecká redakcia Homza, M. – Sroka, S.A., Bratislava - Krakow 2009. V súčasnosti sa pripravuje vydanie jej II. dielu (novoveké dejiny).

Potrebné je prezentovať lokalitu ako súčasť kultúrnej krajiny, t.j. spoločne informovať o kultúrnych, historických a prírodných hodnotách, pre

ktoré sa stala kráľovským administratívnym centrom a duchovným strediskom.

Okrem toho sú vydávané neperiodické odborné publikácie, časopisy, zborníky uvedené v predchádzajúcej kapitole.

Foto z uvedenia publikácie na Spišskom hrade 09/2009

Múzeum v Spišskom Podhradí bolo zriadené v spolupráci mesta Spišské Podhradie a MAS LEV v septembri v roku 2014. Nachádza sa na Mariánskom nám. 34. Vstup do múzea je so zamestnancom turisticko- informačného centra. Vstup je zdarma. V budúcnosti sa plánuje, aby bolo otvorené denne. Podrobnejšia brožúra pre múzeum je v štádiu prípravy.

Propagácia lokality ako celku:

Jednotlivé subjekty lokality sa propagujú zväčša individuálne– v rámci svojich finančných možností. Spoločná plánovitá propagácia lokality absentuje.

Účasť na veľtrhoch turistického ruchu, spolupráca o zahraničím – nie je organizovaná so všetkými zložkami lokality. Občasné oslovenie iných subjektov v rámci lokality na

poskytnutie propagačných materiálov nepovažujeme za adekvátnu formu spoločnej propagácie.

Celkové rozdrobenie propagácie je závislé na rozdrobení správcov jednotlivých zložiek - VÚC, mestá, obce, cirkev, SNM a v neposlednom rade na ich možnostiach finančnej participácie.

Nadalej absentuje komunikačný manuál lokality, komunikačno prezentačná stratégia a korporátna identita lokality, ktorá by sa uvádzala na všetkých propagačných a informačných materiáloch. Absentuje spoločná marketingová stratégia s dlhodobou víziou propagácie a lokality smerom k verejnosti všetkých vekových kategórií. Prejavuje sa výrazný nedostatok propagačných materiálov. Neexistuje jednotná web prezentácie lokality, okrem stránky *Riadiacej skupiny lokality* na stránkach mesta Levoča, facebooková stránka...

Sprievodcovská služba:

TIC mesta v Spišskom Podhradí **zabezpečuje na požiadanie sprievodcovskú službu** o meste v slovenčine a angličtine.

Na Spišskom hrade je zabezpečená sprievodcovská služba aj v cudzích jazykoch, a tiež informácie v piatich jazykoch sú sprostredkované systémom audio guide .

Taktiež v Katedrále sv. Martina je zabezpečená sprievodcovská služba v pravidelných vstupoch.

V Kostole sv. Ducha v Žehre je sprevádzanie riešené na požiadanie z radov farníkov.

Sprievodcovskej službe je potrebné priznať viac profesionality, akú si *lokalita* vyžaduje a najmä poskytovať informácie, ktoré by boli na základe výsledkov najnovších pamiatkových výskumov.

Kultúrne aktivity

Mestské kultúrne stredisko pôsobí ako príspevková organizácia mesta Spišské Podhradie.

Samostatnou kapitolou je organizácia remeselných, ako aj predajných trhov. Remeselné trhy sú usporadúvané dvakrát ročne, a to v lete a zime. Sprevádzané sú aj kultúrnymi hudobnými vystúpeniami.

SNM – Spišské múzeum v Levoči organizuje v rámci svojej činnosti na Spišskom hrade rôzne akcie kultúrneho charakteru:

Prednášky v cykle **Pohľady do minulosti**, z ktorých vyberáme:

2012 Modrotlač na Spiši

Prednáška k ľudovej výrobe a tradíciám Spiša.

2014 O Barokový zázrakoch

Jezuitské divadlo v Spišskej Kapitule

Prednášky k výstave počiatkov Jezuitov na Spiši priniesla nové údaje k histórii lokality na základe najnovších archívnych výskumov

Kultúrne podujatia zamerané na mládež a rodiny s deťmi:

Hradohranie

Každoročný špeciálny program pre školy na Slovensku o Spišskom hrade

- vydaný tlačенý materiál pre deti

Leto na hrade

Festival kultúrnych podujatí so zameraním na rodiny a deti pripravovaný každoročne počas letnej turistickej sezóny

Škola v múzeu Spišské Vianoce

Programy pre deti a školskú mládež propagujúce históriu a kultúrne dedičstvo lokality, viaceré boli spojené s výstavou U nás na Spišu.

V rámci festivalu **Spišský Jeruzalem** bolo pripravené a zrealizované **Stretnutie starostov miest a obcí Spiša**, ktoré v minulosti patrili k panstvu Spišského hradu so Spišským biskupom a predstaviteľmi VÚC prešovského a košického celku.

problémy, potreby, ohrozenia

- Pokračovať v cielenej aktualizovanej propagácii a publikačnej činnosti celej *lokality*, ako aj jej prezentácie a postavenia v rámci celého zápisu „Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia“:
 - spracovať komunikačný manuál lokality, komunikačno-prezentačná stratégia a korporátna identita lokality
 - jednotné propagačné materiály zodpovedajúcej úrovne - viacero druhov pre rôzne vekové kategórie a záujmové časti populácie.
 - Zlepšiť jednotnú web prezentáciu a prezentácia na sociálnych sieťach.
- Venovať pozornosť cudzojazyčnej propagácii na všetkých úrovniach a v multimédiách a odbornej publikačnej činnosti.
- Potreba doplniť mapu celej *lokality* a okruhu *Spišský hrad - Spišské Podhradie - Spišská kapitula - Spišský Jeruzalem* v rozšírení o územie *Dreveníka a Sivej brady* vo farebnom vyhotovení, so stručným prehľadom najdôležitejších objektov a informácií na území mesta ako bezplatného propagačno – informačného materiálu.

II. E/3 Odborné (ľudské) zdroje

Priamo na území PR a PZ zabezpečuje v súčasnosti ochranu pamiatkového fondu– **Krajský pamiatkový úrad Prešov**²⁸ spolu s jeho **pracoviskom Levoča**²⁹ so sídlom na Námestí Majstra Pavla č.41 v Levoči.

Odbornú činnosť pre Spišský hrad zabezpečuje - **Slovenské národné múzeum – Spišské múzeum v Levoči**³⁰, ktoré sa výraznou mierou podieľajú na uschovávaní archiválií, prezentácii a vzdelávaní formou prednáškových činností, publikačnej a výstavnej činnosti. Zamestnáva celý rad vysokoškolsky vzdelaných ľudí z oblasti archivár, historik, reštaurátor, historik umenia, archeológ, etnograf.

Na území Spišskej Kapituly existuje **Archív Biskupského úradu v Spišskej kapitule** (uchováva archiválie hodnoverného miesta), v ktorom pôsobia archivár a historik, a kde je možnosť prezenčného štúdia. Taktiež je súčasťou aj zachovaná historická knižnica.

Kvalifikácia a vzdelanie pracovníkov Krajských pamiatkových úradov a Pamiatkového úradu SR sú štandardné, v zmysle požiadaviek na obsadenie štátnozamestnaneckých miest sú to zamestnanci s vysokoškolským vzdelaním príslušných smerov. Ich ďalšie pravidelné

²⁸ Sídlo: Hlavná 115, Prešov

²⁹ www.culture.gov.sk

³⁰ www.spisskemuzeum.com, www.snm.sk

vzdelávanie je zabezpečované v rámci vzdelávania štátnych zamestnancov v Pamiatkovom úrade, čo vyplýva aj zo samotnej náplne jeho činností. Samotný Krajský pamiatkový úrad Prešov a pracovisko v Levoči je vybavené špecializovanými architektmi, historikmi umenia, odborníkom na historickú zeleň, archeológom, ktorí podľa potreby poskytujú odbornú pomoc vlastníkom pri otázkach ochrany a obnovy pamiatkového fondu. Prípadné úzko špecializované odborné problémy ochrany a obnovy pamiatok, vrátane ich prostredia sú riešené podľa potreby v súčinnosti so špecialistami z Krajského pamiatkového úradu Prešov, resp. z Pamiatkového úradu v Bratislave. Osobitné otázky reštaurovania rieši ORA Levoča, ktoré je organizačnou súčasťou PÚ SR.

Pri riešení konkrétnych otázok ochrany a prezentácie pamiatkového fondu výrazne spolupracuje miestna samospráva, regionálne pracovisko Slovenského národného múzea, Biskupský úrad Spišské Podhradie, občianske združenia, ale i vlastníci.

Väčší problém predstavujú ľudské zdroje, ktoré sa podieľajú na príprave, riadení a zabezpečovaní procesu obnovy NKP a územia PR a OP. Často aj neznalosť vlastníkov, zástupcov v samosprávach na rôznych stupňoch riadenia vedie k nenapraviteľným škodám. Legislatívne v rámci SR nie sú upravené podmienky osobitnej spôsobilosti pre proces prípravy a realizácie pamiatkovej obnovy (okrem realizácie pamiatkových výskumov a výkonu reštaurátorských prác), a tak do tohto procesu vstupujú ľudia bez základných znalostí a skúseností. To potom vedie k strate autentických hodnôt, nekvalite realizovaných prác použitím nesprávnych materiálov a technológií. Často takto cena víťazí nad kvalitou a napomáha tomu aj v súčasnosti platná legislatíva v procese verejného obstarávania, kde cena je nadradená nad kvalitu (schopnosti a referencie). Chýba individuálny prístup, nakoľko proces obnovy je nemerateľný množstvom a jednotkovými výkonmi a predstavuje neraz potrebu zmien na základe nových zistení v procese realizácie obnovy. Aj profesijné záujmové združenia (komory, cechy) nie sú schopné bez legislatívneho ošetrovania viesť k zlepšeniu situácie. V tomto prípade je potrebné aj na základe skúseností zo zahraničia zmeniť situáciu, zabezpečiť osobnú zodpovednosť profesionálov/koordinátorov, aby tak nedochádzalo k strate autentických hodnôt pri pomerne dobre rozbehnutom procese obnovy v poslednom období (prioritné projekty MK SR, úlohy v zmysle prijatej *Koncepcie ochrany pamiatkového fondu*). V takom prípade aj finančná podpora sa môže stať kontraproduktívnou.

Územie lokality *Spišský hrad a pamiatky okolia* môže disponovať aj pomerne dobrou kapacitou odborných zdrojov, ktoré lokalita získala po rozšírení o Levoču, viď. popis v *Manažment plán 2012 – 2022, Levoča - ako súčasť lokality „Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia“*, Levoča 2011.³¹.

Rozsah a štruktúru odborných zdrojov na území celej lokality *Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia* možno hodnotiť ako dlhodobu budovanú a nadštandardnú v rámci SR.

problémy, potreby, ohrozenia

- Zabezpečiť stabilizáciu odborných pracovníkov, ktorí pôsobia na území lokality
- Zabezpečiť chýbajúce remeselné profesie v procese obnovy
- Nedostatočné odborné znalosti a skúsenosti v procese obnovy ako na strane vlastníkov, tak aj dodávateľov – v celom procese prípravy a realizácie obnovy.
- Zabezpečiť legislatívne požadovanú odbornú kvalifikáciu (osobitnú odbornú spôsobilosť) dodávateľov prípravných (projektová príprava) a stavebných prác (dodávateľský systém) v procese obnovy, ako aj výkonu celej inžinierskej činnosti spojenej s obnovou - formou osobnej zodpovednosti jednotlivca.

³¹ www.levoca.sk

III. F/ Aspekty udržateľného turizmu lokality

III.F/1 Informačný systém

Turisticko-informačné centrum

Mesto prevádzkuje od roku 1996 Turistické informačné centrum (TIC). Turistické informačné centrum mesta Spišské Podhradie patrí pod správu Mestského kultúrneho strediska, ktoré je príspevkovou organizáciou mesta. Turistické informačné centrum poskytuje informácie o regióne, o atrakciách o pamiatkach, o kultúrnych podujatiach, o múzeách, o športe a relaxe, o ubytovacom a stravovacom servise, o inštitúciách a úradoch a o doprave, a poskytuje služby ako predaj parkovacích kariet, predaj publikácií, turistických máp a sprievodcov, darčkových a upomienkových darčkov a sprievodcovské služby. V sezóne je Turistické informačné centrum otvorená aj počas víkendov a sviatkov, mimo sezóny len v pracovných dňoch. Umožňuje multimediálnou formou poskytovať informačný systém aj mimo prevádzkových hodín kancelárie. Viac informácií nájdete na webovej stránke www.tic-spisskepodhradie.com

Informácie o TIC				
Otváracie hodiny Počas sezóny: 9:00 – 18:00 Po - Ne Mimo sezóny: 9:00 – 16:00 Po – Pi Počet stálych zamestnancov: 0 Počet brigádnikov počas sezóny: 3 Jazyková vybavenosť pracovníkov TIC: Aj, NJ, FJ Počet sprievodcov: 3	Návštevnosť turistov TIC			
		2012	2013	2014
	Január	29	-	11
	Február	31	-	27
	Marec	42	17	55
	Apríl	84	62	72
	Máj	224	271	353
	Jún	298	250	344
	Júl	538	703	654
	August	744	686	712
	September	245	349	338
	Október	190	117	84
	November	30	24	65
	December	-	-	
	SPOLU	2455	2479	2715

TIC organizuje sprievodcovskú službu nasledovných ponukách okruhov:

okruh A) **V tieni hradu alebo sláva Žigmundovi**
(60 min. prehliadka kostolmi, synagógou a mestom Spišské Podhradie)

okruh B) **Neobyčajné podhradie a cigánska princezná**
(30 min. prehliadka evanjelickým kostolom, synagógou a mestom Spišské Podhradie)

okruh C) **Kam chodí spávať pani Gotika...?**
(90 min. prehliadka centrom Spišského Podhradia, Spišskou Kapitulou a Krížovou horou)

Na **Spišskom hrade** v sezóne 2008 bola otvorená **informačná kancelária** poskytujúca rôzne informácie o pamiatke a okolí hradu. Informácie o hrade sú súčasťou informačnej kampane SNM-Spišského múzea, na tlačových materiáloch poskytovaných návštevníkom, prostredníctvom web stránok Slovenského národného múzea (www.snm.sk) a samostatnej stránky múzea (www.spisskemuzeum.com).

Okrem toho informácie poskytujú a správcovia mnohých ďalších web stránok, informujúcich o cestovnom ruchu, kultúrnom dedičstve, kultúrnych podujatiach a pod.

Informačný systém

Navádzanie návštevníkov do centra – bežné dopravné značenie.

Označenie prístupu k pamiatkam – hnedé tabule – systém v PSK.

V Spišskom Podhradí sú informačné tabule, ktoré smerujú turistov k najvýznamnejším pamiatkam alebo zaujímavostiam.

V rámci lokality a v jej ochrannom pásme sa nachádza veľký počet rôznych označení, rôzneho veku, estetických a obsahových kvality, čo sa spolu s reklamnými informačnými tabuľami stáva neprehľadným a veľmi prehusteným (ozn. ako reklamný smog).

Potrebné je vykonať revíziu a spracovať jednotný informačný systém, zodpovedajúci charakteru lokality.

Súčasťou projektu bola aj realizácia **interaktívneho turistického sprievodcu**³² okolia Levoče **v oblasti mobilnej technológie web**, ktorý je prístupný formou internetu a navigácie v mobile. Projekt je spolufinancovaný Európskou úniou z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja a štátnym rozpočtom.

Interaktívny turistický sprievodca poskytuje pre návštevníkov informácie o bodoch záujmu (POI - Point of Interest) v podobe fotografií, textov a nahrávok hovoreného slova, ktoré sú doplnené navigačnými informáciami, (adresa, telefón, mapy, GPS súradnice), ale aj čas a vzdialenosť turistu k bodu záujmu. Keď má turista k dispozícii mobilné zariadenie s GPS navigáciou, tak prístroj ho dokáže navigovať od jeho aktuálnej polohy do miesta, ktoré si vyberie. Niektoré mobilné telefóny dokážu dokonca zobrazit' bod záujmu pomocou 3D fotografie.

Uvedené informácie sú dostupné v troch jazykoch: slovensky anglicky poľsky

Mesto Spišské Podhradie má svoje **partnerské mestá** prostredníctvom ktorých je možné propagovať región a taktiež v rámci cezhraničnej spolupráce udržiava vzťahy s Glogów Malopolski (PL), Ogrodzieniec (PL), Town of Pinetop Lakeside (USA) a City of Show Low (USA). Zo slovenských miest je to mesto Vrbové.

Mesto Spišské Podhradie vydáva občasník podnázvom **PODHRADČAN**.

Bližšie viď.: kultura@spisskepohradie.sk

Súčasťou informačného systému je aj **internetová stránka Mesta Spišské Podhradie, stránka turistického informačného centra (TIC) a internetové stránky združenia**, kde je

³² www.levocagps.sk

mesto členom, na stránkach subjektov podnikajúcich v cestovnom ruchu a na národných a regionálnych portáloch cestovného ruchu: <http://www.tatryspispieniny.sk/>, www.unesco-spis.sk, ďalej vid'. vyššie kapitola III. E/2 Propagácia a publikačná činnosť.

problémy, potreby, ohrozenia

- Dobudovať komplexný informačný systém celej *lokality* na miestnej úrovni, celej zapísanej lokality, na regionálnej a národnej úrovni.
- Zabezpečiť spoločný informačný systém ako pre kultúrne hodnoty, tak aj pre prírodné hodnoty s prezentáciou celého územia *lokality* ako kultúrnej krajiny.
- Zabezpečiť označenie lokality ako lokality SD pri vstupoch do jej navštevovaných častí na prístupových cestách.
- Zabezpečiť pravidelnú údržbu informačného systému (čistenie, odstránenie poškodení).
- Chýba komplexný ucelený systém informačnej a pravidelnej sprievodcovskej služby v celej lokalite, tento je zabezpečený len v jednotlivých objektoch.
- Doplniť informačný systém - *Interaktívneho turistického sprievodcu* o ďalšie jazykové mutácie (nemecky, rusky).
- Zabezpečiť tlačený farebný viacjazyčný bezplatný propagačný materiál spolu s orientačným plánom mesta.
- Bolo by potrebné zjednotiť výber parkovného na oboch parkoviskách, nakoľko z pohľadu turistov sa to javí ako „diskriminačné.“
- Optimalizovať poskytované služby na hrade a na parkoviskách, zamedziť žobraniu, ambulantnému predaju bez kontroly, odstrániť nevhodné predajné stánky, vstup na Spišský hrad vhodne doriešiť presunom vonkajších sedení s občerstvením do menej navštevovaných častí hradu v zmysle spracovanej a odsúhlasenej architektonickej štúdie.

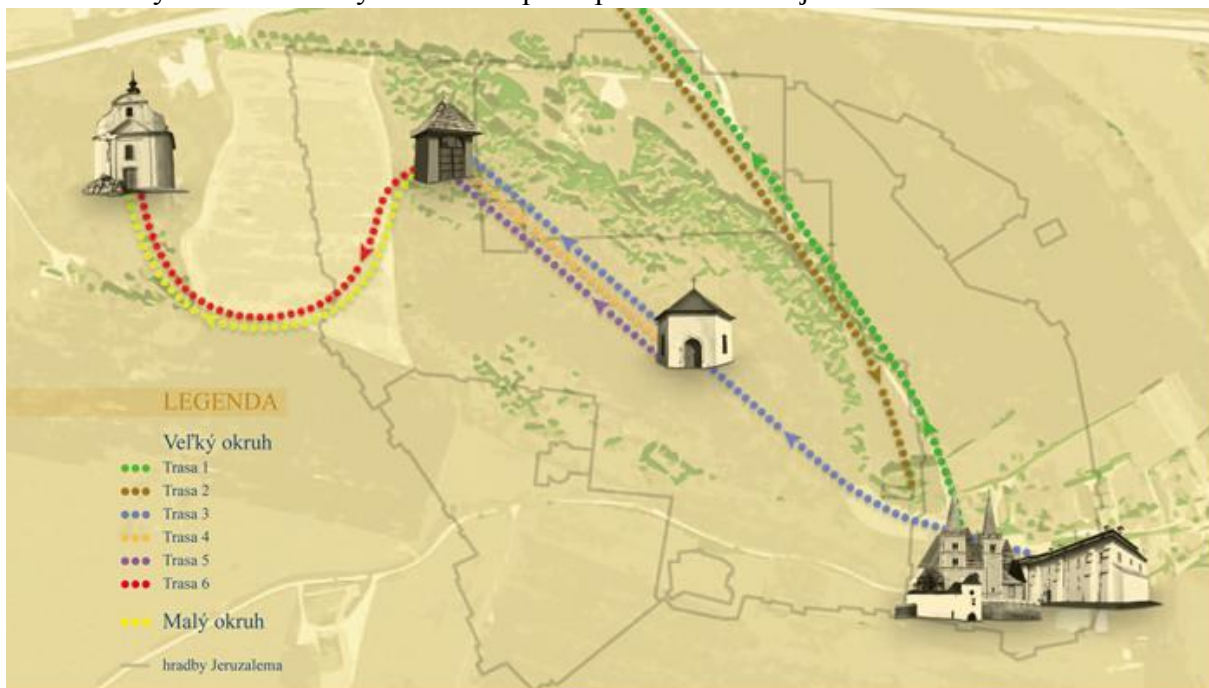
III. F/2 Širší potenciál územia využiteľný v udržateľnom cestovnom ruchu

Duchovné tradície

Spišská Kapitula s Katedrálou sv. Martina ako cirkevné sídlo s prepoštvom/biskupstvom s viac ako 700-ročnou tradíciou/existenciou sa rozširuje o nový duchovný projekt s prinavrátenými tradíciami pod názvom ***Spišský Jeruzalem***.

Pod týmto názvom sa ukrýva jedinečný slovenský fenomén, akým je **religiózna krajina na Pažici, vrátane Spišskej Kapitulky a Sivej Brady**. Práve toto územie **pripomína symbolický Jeruzalem**. Samotná **Pažica** i kaplnky **nachádzajúce sa tam, predstavujú pôdorys skutočného Jeruzalema v mierke 1 : 1**. S rozmiestnením objektov v Jeruzaleme korešponduje poloha religióznych objektov na Spiši, čo určite nie je náhoda, ale zámer tvorcov. Ide o **kaplnky sv. Rozálie, sv. Františka Xaverského, pútnickej kaplnky sv. Kríža na Sivej Brade**, ktorá zjavne pripomína Golgotu, i samotný **Dóm sv. Martina**. Jedna z lokalít na Spiši, inšpirovaná Getsemanskými záhradami, žiaľ už zanikla. Bola zistená iba archívnym prieskumom. Nachádza sa v dedinke **Jablonov** v podobe záhrady pri rybníku. Podľa archeológov a historikov mali tieto miesta umožniť veriacim v časoch, keď pre vojnu s Turkami boli púte do Svätej zeme problematické, čo najvernejšie prežiť krížovú cestu. Kalváriu na Pažici **podľa predpokladov v rokoch 1666 až 1675 vybudovali jezuiti** ako kópiu historickej jeruzalemskej kalvárie.

Pažica je významnou zelenou plochou s prírodným a duchovným charakterom, pre ktorú je už pripravený aj návrh na vyhlásenie *Chráneného územia Pažica*. Mesto Spišské Podhradie má pripravenú projektovú dokumentáciu úpravy Pažice a okolia pod názvom *Spišský Jeruzalem*. Projekt je súčasťou programu Terra Incognita. Plánuje spoločne s VÚC a Biskupstvom Spišské Podhradie komplexne dotvoriť nostalgiu duchovného vyžitia v tejto lokalite. Projekt³³ zahŕňa obnovu všetkých kaplniek, vybudovanie odstavných a parkovacích plôch, amfiteáter na okraji travertínovej kamennej ostrohy Pažice, symbolickú Getsemanskú záhradu s výsadbou tradičných drevín a prístupovú lávku k nej.

Zatiaľ čo *Spišský Jeruzalem* má význam regionálny, v rámci duchovných aktivít je nutné spomenúť ešte fenomén pútnických tradícií nadregionálneho významu akými sú *Svätojakubská cesta* – návšteva Kostola sv. Jakuba v Levoči (spojitosť s pútnikmi na ceste do Compostely) a Mariánska púť na Mariánskej hore nad Levočou (Bazilika minor).

Rekreácia a šport

Pre kultúrno-výchovné ako aj rekreačné a športové účely slúži najmä areál Spišského hradu s Dreveníkom (najmä časť Kamenný raj), ktoré sú vyhradenými areálmi na prevádzku hradu - múzeum a na horolezeckú činnosť. Turisticky využívané sú aj chránené územia Sivá Brada, Ostrá hora, Sobotisko a Dreveník, kadiaľ vedú značkové turistické chodníky.

V oblasti Dreveníka sa návštevnosť sústreďuje najmä do jarných mesiacov (apríl – jún), čo súvisí aj s organizovaním školských výletov, kým na Sivej Brade dosahuje maximum skôr v letných mesiacoch, kedy je najväčšia návštevnosť motorizovaných návštevníkov.

Časťou týchto území vedie aj náučný chodník, vybudovaný štátnou ochranou prírody

začiatkom deväťdesiatych rokov minulého storočia a čiastočne zrekonštruovaný v roku 2004, ako aj cyklotrasa, vyznačená v roku 2003.

Skalné steny na Dreveníku v oblasti Kamenného raja a Pekla a príležitostne aj na juhovýchodnom okraji planiny, ako aj veže na severnom okraji Spišského hradu sú využívané na horolezecké aktivity. V priaznivých dňoch sa návštevnosť horolovcov pohybuje aj v stovkách osôb, čo nie je vždy žiadúce.

Ostrá hora je príležitostne využívaná na paraglajding.

Na agroturistiku, ako aj chov koní a danielov v obore pod Dreveníkom je zameraný p. František Hadašovský, ktorý pre tento účel využíva TTP v severnej časti ochranného pásma NPR Dreveník. Na okraji Sivej Brady je v objekte bývalých kúpeľov zriadený penzión.

Na území sa realizujú poľovnícke záujmy, rybárstvo sa v tomto záujmovom území nerealizuje. Z poľovnej činnosti je vylúčené územie s 5. stupňom ochrany.

V rámci širšieho kultúrneho potenciálu okolia je potrebné uviesť:

- **zostávajúcu časť zapísanej lokality:** Levoču, Kostol sv. Ducha v Žehre.
- kostoly, ktoré tvoria súčasť projektu **Gotickej cesty**
- historické banícke tradície spišského regiónu, propagované v rámci projektu **Železnej cesty**.
- Aktivity Spoločnosti FEMAN, ktorá v Spišskej Kapitule zriadila *Európsky dom Spišská kapitula*. Tam je aj začiatok historickej vinnej cesty **VIA REGIA**, Spišská Kapitula – Seredné (Ukrajina).

Levočské kostoly

Rekreácia a cestovný ruch

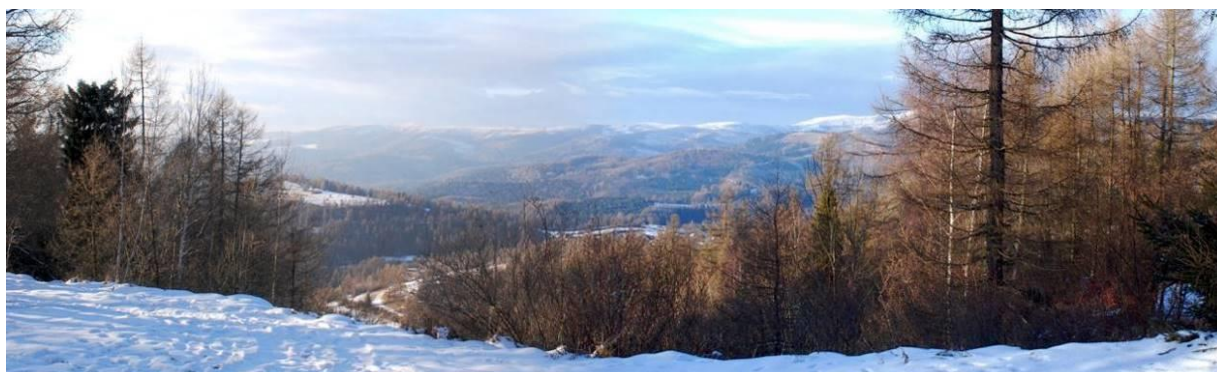
Územie okresu Levoča poskytuje vynikajúce predpoklady pre kultúrny a poznávací turizmus v pohorí **Levočských vrchov a Braniska, Dreveníka**. Rekreačný potenciál **mesta Levoča** je súčasťou potenciálu širšieho územia rekreačného krajinného celku **Stredný Spiš**, ktorý je nadregionálneho až medzinárodného významu. Súčasťou tohto rekreačného celku je i Spišský kultúrno-historický celok s ťažiskovým územím vymedzeným sídlami Levoča, Spišské Podhradie a Spišské Vlachy. Blízkosť stredísk cestovného ruchu medzinárodného významu, ako sú **Vysoké Tatry či Slovenský raj**, ale aj mimoriadna kumulácia historických

a prírodných pamiatok v oblasti Spiša, dáva predpoklady pre úspešný rozvoj turizmu v tomto regióne.

Okrem historického bohatstva kultúrnych pamiatok medzinárodného významu má riešené územie i kvalitné a atraktívne prírodné podmienky najmä pre pobytový turizmus regionálneho a nadregionálneho významu a krátkodobú prímestskú rekreáciu. Prírodné podmienky sú pre poskytovanie tak letnej ako aj zimnej rekreácie. Oblasť stredného Spiša a Levočské vrchy, Branisko, Krompachy - Plejsy ponúkajú množstvo atraktívnych turistických a cyklistických trás prebiehajúcich riešeným územím.

Územie mikroregiónu Spišský hrad – Podbranisko poskytuje vhodné predpoklady pre mestský, **kultúrny a poznávací cestovný ruch kombinovaný s agroturistikou** v pohorí Levočských vrchov a Braniska.

K najvýznamnejším kultúrno spoločenským podujatiam na území mikroregiónu Spišský hrad – Podbranisko môžeme zaradiť Spišské folklórne slávnosti (Spišsky salaš pri Spišskom Podhradí), 20 mierových kilometrov okolo Spišského hradu, Goralské dni (Granč - Petrovce), Dožinkové slávnosti (Spišský salaš) atď.

Širší potenciál do budúcnosti pre celoročný turistický ruch predstavuje:

- prírodné prostredie vráteného územia vojenského pásma Javorina medzi Levočou a Kežmarkom/Ľubicou, kde sa t.č. začína so značkováním turistických trás (letné turistické chodníky, cyklotrasy, zimné lyžiarske bežecké trasy).

Turistické a cykloturistické trasy

Posudzovaným územím prebieha niekoľko značených turistických a cykloturistických trás. Spišským Podhradím prechádza náučný chodník (turistická trasa) s trasou Sivá Brada – Pažica – Spišská Kapitula – Spišské Podhradie – Spišský hrad – Ostrá hora – Dreveník. V okolí mesta Spišské Podhradie vedú štyri trasy cyklotrás rôznej dĺžky:

Spišské Podhradie – Pavľany, razc. (15,4 km)

Spišské Podhradie – Motel Šarvanec (9 km)

Žehra – Vyšný Slavkov (14 km)

Dúbrava – Prašivá sedlo (15,8 km)

Všetky lokálne cyklotrasy sú napojené na trasy v rámci Prešovského kraja.

Športové zariadenia v Spišskom Podhradí

V meste sú vytvorené výborné podmienky pre futbal. Nachádza sa tu futbalové ihrisko s vybavením. Na Spišskej Kapitule je menšia tréningová plocha, je prístupná aj verejnosti. Pri školách sú štyri multifunkčné ihriska. V meste sa nachádzajú dva tenisové kurty.

Lyžiarske strediská Ski Centre³⁴ v časti Levočská dolina a Krompachy - Plejsy ponúkajú lyžiarske vleky, zjazdové trate zasnežované technickým snehom a pravidelne upravované, ako aj bežeckú trať. Okrem toho ponúkajú aj ďalšie služby: lyžiarsku a snowboardovú školu a škôlku, animácie, požičovňu lyží, občerstvenie, ubytovanie, stravovanie a parkovisko.

problémy, potreby, ohrozenia

- Z hľadiska cestovného ruchu je potrebné zabezpečiť posilnenie celoročného využitia a medzinárodnej funkcie lokality, dobudovanie vybavenosti pre návštevníkov, sprístupnenie Dolnej brány Spišského hradu (komplexné riešenie prístupu zo Spišského Podhradia a Žehry na hrad) a dopracovanie informačného systému.
- **Napriek existencii koncepcií VUC :**

Prešovský samosprávny kraj si v rámci PSR stanovil za jednu z priorít rozvoj cestovného ruchu a rozvoj kultúry.

Košický samosprávny kraj má spracované pre oblasť cestovného ruchu tri samostatné rozvojové stratégie: Stratégia rozvoja cestovného ruchu v regióne Národného parku Slovenský kras, **Stratégia rozvoja cestovného ruchu v regióne Národného parku Slovenský raj** a Stratégia rozvoja cestovného ruchu v regióne Dolný Zemplín, sa ani v jednom VUC sa nevenuje pozornosť *lokalite SKD* a už vôbec spoločná pozornosť oboch VUC a spoločný koncepčný prístup k jej rozvoju.

- spracovať **Koncepciu trvalo udržateľného rozvoja turizmu v lokalite** - pre celú lokalitu *Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia*
- Využiť všetky hodnoty okolia OP v prospech celej zapísanej *lokality*
- Zlý stav prístupových komunikácií na území *lokality*, v meste Spišské Podhradie (mimo ciest II tr., prechádzajúcich stredom mesta), ako aj v samotnom cirkevnom mestečku Spišská Kapitula

³⁴ www.skicentre.sk

- Zlý stav prístupovej komunikácie na Spišský hrad s nevyriešenými majetkovoprávnymi vzťahmi.
 - Absencia dostupných parkovacích a odstavných plôch, najmä v čase letnej turistickej sezóny.
 - Vytvoriť podmienky pre zriadenie cestovnej kancelárie pre poskytovanie komplexných služieb návštevníkom mesta.
- Vplyv nadmernej návštevnosti v chránených prírodných lokalitách je zväčša veľmi lokálny, avšak výrazne negatívny. K prejavom patrí znečisťovanie územia odpadkami, exkrementami, nadmerné zošľapávanie vegetácie až jej úplné potlačenie a erózia pôdy. Takéto prejavy sú znateľné najmä v oblasti Sivej Brady okolo parkoviska a minerálnych prameňov, na Spišskom hrade v miestach skracovania prístupovej cesty a na Dreveníku v oblasti Kamenného raja a prístupu od Ostrej hory. Najvýraznejší je vplyv na zraniteľné halofytne cenózy, intenzívnou návštevnosťou sa ničia i geomorfologické fenomény, konkrétne pramenitové sintre.
 - Vplyv horolezectva je znateľný dlhodobo. Patria k nemu závady „estetického“ charakteru (hrdza zo skôr používaných skôb na stenách, magnéziové flaky, označovanie jednotlivých výstupov nápismi na stenách), ale najmä zošľapávanie vegetácie a erózia pôdy na úpätiach skál, likvidácia vegetácie v stenách, ako aj vyrušovanie živočíchov, najmä vtáctva. S horolezectvom evidentne súvisí zánik hniezdísk dravých vtákov od šesťdesiatych rokov minulého storočia. Extrémnym prejavom je nelegálny výrub drevín v rokline Pekla, ktoré korunami zasahovali do lezeckých terénov. Došlo tu k úplnému odlesneniu a významnému narušeniu sutinového lesa a náhlemu odtieneniu štrbinovej vegetácie s kobercami machorastov na skalách. Preto je potrebné oorientovať výlučne do vyhradeného areálu v lokalite Kamenný raj.

III.F/3 Riadenie turizmu, propagácia

Vplyv celoslovenskej agentúry cestovného ruchu (**SACR**) je veľmi málo vnímateľný na území *lokality*.

Mesto Spišské Podhradie spolu s inými sídlami na území lokality (napr. Levoča) je členom združenia **OCR Spiš-Tatry-Pieniny**, ktoré rozvíja aktivity v rámci širšieho regiónu, má potenciál na realizáciu väčších rozvojových aktivít, vid'. <http://www.tatryspispieniny.sk/>

Rozvoj cestovného ruchu v samotnom Spišskom Podhradí zabezpečuje príspevková organizácia **Mestské kultúrne stredisko**. V oblasti cestovného ruchu plní najmä tieto úlohy:

1. spolupracuje s miestnymi podnikateľmi, správcami pamiatok a úradmi štátnej správy a okolitými obcami v oblasti cestovného ruchu,
2. spolupracuje s komisiou pre kultúru a cestovný ruch pri mestskom zastupiteľstve,
3. pripravuje analýzy turistickej aktivity mesta a infraštruktúry cestovného ruchu z hľadiska historických pamiatok a iných historických objektov, ubytovacích, stravovacích a ostatných služieb,
4. spolupracuje na príprave vydávania a zabezpečenia propagačných materiálov pre mesto
5. pripravuje návrhy na riešenie rozvoja cestovného ruchu a spolupracuje so všetkými dotknutými orgánmi a organizáciami pri ich realizácii,

6. spolupracuje pri vytváraní systému tvorby finančných zdrojov na podporu rozvoja cestovného ruchu v meste, ako aj pri zachovávaní historického, architektonického a kultúrneho dedičstva.
7. rieši podnety, návrhy a v spolupráci s hlavným kontrolórom aj sťažnosti občanov a organizácií týkajúce sa CR.
8. zabezpečuje styk samosprávy s inštitúciami a organizáciami, ako aj agentúrami poskytujúcimi služby, informácie, podporu a poradenstvo v CR.
9. podieľa sa na koordinačnej činnosti pri realizácii úloh súvisiacich s ekonomickým a sociálnym rozvojom spravovaného územia,
10. podieľa sa na tvorbe koncepcie rozvoja na úseku cestovného ruchu na území mesta, koordinuje a zabezpečuje úlohy súvisiace s činnosťou mesta Levoča v spolupráci s partnerskými mestami.
informačnú činnosť, ktorá je zabezpečená prevádzkovaním Informačnej kancelárie mesta

Mesto Spišské Podhradie je členom záujmového združenia právnických osôb ***Spišský hrad – Podbranisko***, ktorého hlavným cieľom je podpora a rozvoj cestovného ruchu. Vytvorenie právnickej osoby ponúka obciam väčšie šance získať finančné prostriedky, ktoré budú zlepšovať kvalitu života obyvateľov mikroregiónu. Vytvorením tohto združenia sa zlepšila komunikácia medzi obcami a taktiež spolupráca, ktorá vedie k rozvoju infraštruktúry a ochrane životného prostredia. V oblasti cestovného ruchu úzko spolupracujú s turistickým informačným centrom, s ktorým majú spoločné sídlo v Spišskom Podhradí. Ich spoločným cieľom je zvýšiť potenciál regiónu a dosiahnuť vyššiu atraktivitu daného územia.

Mesto Spišské Podhradie je aktívnym členom *Miestnej akčnej skupiny LEV*. Podporuje všetky aktivity **MAS LEV** zamerané na rozvoj vidieckych oblastí. Aktívne sa zapája do výziev na zlepšenie prostredia v meste.

Spišská Kapitula (Biskupstvo) –nevyvíja osobitné aktivity v riadení turizmu. Sprievodcovskú činnosť v Katedrále sv. Martina zabezpečuje iba základe zmluvného vzťahu prostredníctvom externej agentúry. Zúčastňuje sa na spoločných podujatiach, organizovaných v rámci lokality a OP (napr. *Spišský Jeruzalem*).

SNM – Spišské múzeum, ako správca Spišského hradu zabezpečuje a rozvíja turizmus v rámci svojej muzeálnej a kultúrno- osvetovej činnosti.

Počty návštevníkov v jednotlivých turistami navštevovaných miestach – viď. štatistika v kapitole III A3.4 (pre Spišský hrad, Katedrála sv. Martina, ITC Spišské Podhradie)
Štatistika návštevnosti podľa skladby štátnej príslušnosti (sledovanie vykonané podľa návštevnosti Katedrály sv. Martina na Spišskej Kapitule):

NÁRODNOSTĚ	PERCENTO NÁVŠTEVNOSTI ROK 2013	PERCENTO NÁVŠTEVNOSTI ROK 2014
SLOVENSKO	60 %	60%
ČESKO	6 %	7 %
NEMECKO	5 %	7 %
RAKÚSKO	6 %	7 %
POLSKO	6 %	6 %
MAĎARSKO	7 %	7 %
UKRAJINA	4 %	1 %

RUSKO	2 %	1 %
TALIANSKO	1 %	1 %
FRANCÚZSKO	1 %	1 %
ANGLICKO	1 %	1 %
JAPONSKO	0,5 %	0,5 %
AMERIKA	0,3 %	0,3 %
OSTATNÍ	0,2 %	0,2 %

Z uvedenej štatistiky je zrejmé, že 60% podiel predstavujú domáci návštevníci, 40% cudzinci, z čoho prevládajú najmä turisti z okolitých krajín EÚ, menšiu časť tvoria návštevníci zo susedných krajín mimo EÚ (Ukrajina), kde sa prejavil pokles najmä zhoršením politickej situácie a pretrvávajúcou krízou.

problémy, potreby, ohrozenia

Napriek existencii koncepcií VUC :

Prešovský samosprávny kraj si v rámci PHSR stanovil za jednu z priorít rozvoj cestovného ruchu a rozvoj kultúry.

Košický samosprávny kraj ma spracované pre oblasť cestovného ruchu tri samostatné rozvojové stratégie: Stratégia rozvoja cestovného ruchu v regióne Národného parku Slovenský kras, **Stratégia rozvoja cestovného ruchu v regióne Národného parku Slovenský raj** a Stratégia rozvoja cestovného ruchu v regióne Dolný Zemplín, sa ani v jednom VUC sa nevenuje pozornosť *lokalite SKD* a už vôbec spoločná pozornosť oboch VUC a spoločný koncepčný prístup k jej rozvoju. Chýba povedomie o jej existencii a význame zápisu pre celý región.

- Slabé využívanie *značky „UNESCO“* v prospech lokality a jej rozvoj na všetkých úrovniach riadenia
- spracovať **Koncepciu trvalo udržateľného rozvoja turizmu v lokalite** - pre celú lokalitu *Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia*
- zlepšiť spoluprácu medzi subjektmi spravujúcimi pamiatkové objekty v lokalite navzájom v prospech záujmov v celej lokalite.

III. G/ Monitoring stavu zachovania lokality – súčasný stav

Monitoring stavu zachovania lokalít zapísaných v Zozname svetového prírodného a kultúrneho dedičstva už od r. 1996 spracúva každoročne PÚ SR a jeho územne príslušné KPÚ na základe spracovanej metodiky a harmonogramu monitoringu. Pre lokalitu túto činnosť vykonáva KPÚ Prešov a KPÚ Košice priamo spolupracuje s manažmentom lokality SKD, s Mestom Spišské Podhradie a RS.

Zmyslom pravidelného sledovania, je zber informácií o aktuálnom stave zachovania lokality, zaznamenanie meniacich sa podmienok, stavu starostlivosti a ochrany a zaznamenanie potrieb, problémov a rizík a prijatie potrebných opatrení na nápravu. Indikátory monitoringu boli stanovené už v rámci nominácie lokality. Sledovanie je uskutočňované obhliadkou vecí, prostredníctvom potrebných analýz a fotodokumentáciou z rovnakého miesta, tak, aby výpoveď a možnosť porovnania bola čo najpresnejšia.

Monitoring prebieha pravidelne prostredníctvom tzv. pasportizačných kariet o stave zachovania jednotlivých NKP *lokality* (1. rok) a o stave zachovania územia *lokality* (2. rok). Vyhodnotenie zmien počas sledovania umožňuje stanoviť opatrenia na nápravu a predchádzanie akéhokoľvek ohrozenia. Väčšie a významnejšie jednorazové zmeny môžu byť

len výnimočne a vždy im musí predchádzať široká odborná diskusia, ktorá posudzuje zachovanie jedinečnej svetovej hodnoty.

Výsledky každoročného monitoringu sú podkladom pre rozhodovanie komisie, ktorá posudzuje udelenie dotácie v dotačnom systéme MK SR Obnovme si svoj dom.

Potreby, problémy a ohrozenia lokalít SKD na národnej úrovni rieši MK SR priamo, alebo prostredníctvom svojej Pamiatkovej inšpekcie. Minister kultúry predkladá každoročne správu o stave zachovania lokalít SKD na rokovanie Vlády SR, ktorá prijíma patričné uznesenia.

Správa o stave monitoringu SKD sa predkladá aj Komisii na koordináciu úloh ochrany svetového kultúrneho dedičstva MK SR, ktorá plní významnú úlohu pri riešení medzirezortných otázok spojených so zabezpečením stavu zachovania a ochrany jednotlivých lokalít.

Výsledky tohoto procesu sú implementované do periodických správ o aplikácii Dohovoru o ochrane svetového dedičstva a o stave zachovania jednotlivých lokalít svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, ktoré sa predkladajú Centru svetového dedičstva v Paríži každých 6 rokov.

Uloženie pasportizačných kariet:

- Pamiatkový úrad Slovenskej republiky – centrálna – záznamy zo všetkých lokalít SKD,
- Krajský pamiatkový úrad - všetky pasportizačné karty lokality SKD v svojej územnej pôsobnosti,
- MK SR – správy o stave zachovania SKD na Slovensku, uznesenia vlády SR a zápisy Komisie na koordináciu úloh lokalít SKD MK SR.

Uloženie a kontrola uznesení Vlády Slovenskej republiky - Vláda Slovenskej republiky a príslušné rezorty.

Okrem toho územie z hľadiska ochrany prírody a krajiny podlieha monitoringu, ktorý realizuje ŠOP:

Výskum a monitoring územia travertínov prebiehal už v minulosti, o čom svedčí mnoho vedeckých prác z oblasti prírodovedy, ale aj z oblasti archeológie a kultúry.

ŠOP – Správa NP Slovenský raj má v tomto území od r. 2002 založené trvalé monitorovacie plochy na výskum druhov *Pulsatilla slavica*, *Pulsatilla subslavica*, *Iris aphylla* subsp. *hungarica* a *Dracocephalum austriacum* v NPR Dreveník. V lokalite NPR Sivá Brada je TMP na *Orchis coriophora* a monitorovacie plochy sú založené aj v halofytnom biotope tejto lokality na sledovanie reakcie trstiny na pravidelné kosenie.